

Tilgang, bruk, risiko og muligheter

Norske barn på Internett

Resultater fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge 2018

Elisabeth Staksrud, Kjartan Ólafsson

UiO • **Institutt for medier og kommunikasjon**
Det humanistiske fakultet

EU Kids Online-undersøkelsen 2018 i Norge ble utført av Professor Elisabeth Staksrud ved Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo, i samarbeid med Ipsos Norge som har stått for datainnsamlingen. Datainnsamlingen ble finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet med bakgrunn i Prop. 1 S (2016-2017) og Prop. 12 S (2016-2017) Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) hvor det beskrives et behov for å utvikle mer kunnskap om norske barns håndtering av risiko på Internett.

Spørreskjemaet som ble benyttet i denne undersøkelsen ble utviklet i samarbeid med et internasjonalt team ledet av Professor Elisabeth Staksrud (Universitetet i Oslo, Norge), i samarbeid med forsker Kjartan Ólafsson (Universitetet i Akureyri, Island), og Professor David Smahel (Masaryk University, Tsjekkia). For mer informasjon se www.eukidsonline.net. Sara Skilbred Fjeld var vitenskapelig assistent under utviklingen av spørreskjemaet, og Kaija Risbakken har vært vitenskapelig assistent under tilretteleggingen av denne rapporten. Rapporten er et resultat av et samarbeid med Ipsos Norge. Hovedkontakt hos Ipsos har vært Linn Sørensen Holst.

Vi retter en stor takk til alle barn, ungdom og foreldre som sa ja til å delta i undersøkelsen!

Foreslått referanse for denne rapporten:

Staksrud, Elisabeth & Ólafsson, Kjartan (2019). *Tilgang, bruk, risiko og muligheter. Norske barn på Internett. Resultater fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge 2018*. EU Kids Online og Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.
<https://www.hf.uio.no/imk/forskning/prosjekter/eu-kids-iv/rapporter/>

INNHold

INNHold	3
TABELLER OG FIGURER	5
SAMMENDRAG AV RESULTATER	7
METODE.....	7
TILGANG TIL OG BRUK AV INTERNETT	7
FERDIGHETER.....	8
RISIKO.....	8
MOBBING.....	8
HATYTRINGER.....	9
SEXTING/SEKSUELLE MELDINGER	9
SEKSUELLE BILDER/PORNOGRAFI.....	9
MØTER MED NETTKONTAKTER	9
SKADELIG INNHold.....	10
HÅNDRING AV RISIKO	10
FORELDRE	10
INTRODUKSJON	13
BAKGRUNN	13
METODE.....	13
Å KARTLEGGE RISIKO	14
DENNE RAPPORTEN	15
EU KIDS ONLINE-PROSJEKTET	15
1. TILGANG TIL OG BRUK AV INTERNETT	17
TILGANG TIL INTERNETT	17
TID BRUKT PÅ INTERNETT	19
AKTIVITETER PÅ INTERNETT	20
BRUK AV INTERNETT TIL SKOLEARBEID.....	21
SOSIALE NETTVERK.....	21
BARNs TILNÆRMING TIL KOMMUNIKASJON PÅ INTERNETT	23
2. FERDIGHETER	25
TEKNISKE FERDIGHETER.....	25
INFORMASJONS- OG NAVIGASJONSFERDIGHETER.....	26
SOSIAL KOMPETANSE.....	26
KREATIV KOMPETANSE.....	26
FERDIGHETER OG MOBILTELEFON	27
DIGITALE FERDIGHETER UNDER ETT.....	27
3. RISIKO OG SKADE	29
BARN MED NEGATIVE NETTERFARINGER	30

HÅNDTERING AV RISIKO	31
4. MOBBING	35
BARN SOM MOBBER ANDRE.....	38
TILSKUERE TIL MOBBING	39
5. NETTHAT.....	41
HOLDNINGER TIL VOLD OG HATYTRINGER.....	41
ERFARINGER MED HATYTRINGER.....	42
6. SEXTING.....	47
Å BLI BEDT OM SEKSUELLE BILDER	49
Å DELE SEKSUELLE MELDINGER.....	49
7. SEKSUELLE BILDER/PORNOGRAFI	51
8. MØTER MED NETTKONTAKTER	55
9. ANDRE RISIKO.....	59
SKADELIG BRUKERGENERERT INNHOLD	59
MISBRUK AV PERSONOPPLYSNINGER OG ANDRE FARER.....	61
OVERDREVEN BRUK AV INTERNETT	61
SHARENTING (FORELDRE SOM DELER).....	63
10. FAMILIEN	65
FAMILIEKONTEKSTEN	65
ÅKTIV FORELDREMEDIERING.....	66
RESTRIKTIV FORELDREMEDIERING	68
TEKNOLOGISK FORELDREMEDIERING	69
HØRER BARN PÅ FORELDRENE?	70
11. SKOLEN	71
SKOLEN SOM ARENA	71
LÆRERMEDIERING.....	71
VENNER.....	73
12. HVA SIER FORELDRENE?.....	75
FORHOLD TIL BRUK AV INTERNETT.....	75
TEKNISKE FERDIGHETER.....	75
KONSUM AV NETTBASERTE MEDIER	76
SAMHANDLING MED BARNAS INTERNETTBRUK.....	76
NEGATIVE OPPLEVELSER PÅ INTERNETT	77
TRYGGHET PÅ NETT.....	78
13. TI TING Å TENKE PÅ.....	79
REFERANSER	81

TABELLER OG FIGURER

Tabell 1: Antall deltakere i hver aldersgruppe	14
Figur 1: Estimert gjennomsnitt: antall enheter med tilgang til Internett, etter alder og kjønn	17
Tabell 2: Daglig bruk av ulike enheter for å koble seg på Internett etter alder og kjønn	18
Figur 2: Estimert gjennomsnitt: timer brukt på Internett hver dag, etter alder og kjønn	19
Tabell 3: Daglige aktiviteter på Internett etter alder og kjønn.....	20
Figur 3: Barn som har en profil på et sosialt nettverk etter alder og kjønn (sammenlikning 2010-2018).....	22
Tabell 4: Hvordan barn svarer på forespørsler fra folk om å bli «venner» med dem på nettet?	22
Tabell 5: Hvor ofte gjelder følgende for deg	23
Tabell 6: Tekniske ferdigheter, etter alder og kjønn	25
Tabell 7: Informasjons- og navigasjons-ferdigheter, etter alder og kjønn.....	26
Tabell 8: Sosiale ferdigheter, etter alder og kjønn	26
Tabell 9: Kreative ferdigheter, etter alder og kjønn.....	27
Tabell 10: Mobilferdigheter etter alder og kjønn	27
Figur 4: Gjennomsnitt indeksscore for digitale ferdigheter, etter alder (11+) og kjønn	28
Tabell 11: Barn (11+) som har vært i situasjoner hvor de hadde hatt nytte av råd	28
Tabell 12: EU Kids Online klassifikasjon av nettrisiko etter barnets egen rolle	29
Figur 5: Negative erfaringer på Internett etter alder og kjønn (2010, 2018)	30
Figur 6: Frekvens av negative erfaringer etter alder og kjønn	31
Tabell 13: Hvilke personer barn i alderen 9-17 år snakker med etter de har hatt negative erfaringer på Internett.....	32
Tabell 14: Hva barn i alderen 9-17 år gjør etter at de har hatt negative erfaringer på Internett	33
Figur 7: Barn i alderen 9-17 år som har opplevd mobbing (off- og online) i løpet av de siste 12 månedene, etter alder og kjønn	35
Figur 8: Barn som oppgir å ha blitt mobbet (on- og offline) de siste 12 månedene, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018).....	36
Tabell 15: Frekvens hvor ofte man er blitt behandlet dårlig i løpet av det siste året ansikt til ansikt, på Internett eller annen måte	36
Tabell 16: Måter barn har blitt mobbet via Internett eller mobil	37
Tabell 17: Hvem de snakket med etter digitale mobbeerfaring.....	37
Figur 9: Barn som har mobbet eller plaget andre (on- og offline) i løpet av det siste året, etter alder og kjønn	38
Tabell 18: Årsaker til mobbing	39
Figur 10: Barn som har vært vitne til at andre er blitt behandlet dårlig på Internett, etter alder og kjønn	39
Figur 11: Hvorvidt man vet hva man skal gjøre om andre blir plaget på nettet	40
Tabell 19: Holdninger til vold, etter alder (11+) og kjønn	42
Tabell 20: Holdninger til hatytringer, etter alder (11+) og kjønn	42
Figur 12: Barn som har sett hatefulle ytringer på nettet rettet mot enkeltpersoner eller bestemte grupper av mennesker, etter alder og kjønn	43
Figur 13: Hvor ofte barn har sett hatefulle ytringer på nettet i løpet av det siste året, etter alder og kjønn	43

Figur 14: Barn som har mottatt hatefulle ytringer på nettet rettet mot dem eller gruppen de tilhører, etter alder (11+) og kjønn	44
Tabell 21: Hvorfor man tror man har fått hatefulle ytringer rettet mot seg	44
Tabell 22: Hva man følte etter å ha mottatt hatefulle ytringer	45
Figur 15: Barn og ungdom som har sendt hatefulle ytringer til andre, etter alder og kjønn.	45
Figur 16: Barn som har mottatt seksuelle meldinger gjennom Internett, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018).....	47
Figur 17: Hvordan barn følte det etter å ha mottatt seksuelle meldinger gjennom Internett, etter alder (11+) og kjønn	48
Figur 18: Hvor ofte barn har blitt spurt om seksuell informasjon av noen på Internett, etter alder (11+) og kjønn	49
Figur 19: Hvorvidt barn har SENDT eller LAGT UT seksuelle meldinger på Internett, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)...	50
Figur 20: Andelen barn som har sett seksuelle bilde (online eller offline) i løpet av det siste året, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)	51
Tabell 23: Hvor og hvor ofte barn har sett seksuelle bilder	52
Figur 21: Opplevd følelse etter å ha sett seksuelle bilder	52
Tabell 24: Hva ungdom mener med seksuelt innhold.....	54
Figur 22: Barn som har hatt kontakt med noen på Internett som de ikke først hadde møtt ansikt til ansikt	55
Figur 23: Barn som har møtt noen ansikt til ansikt som de først møtte på Internett, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)	56
Figur 24: Hvordan barn følte det etter å ha møtt noen ansikt til ansikt som de først ble kjent med på Internett, etter alder og kjønn.....	56
Figur 25: Hvor mange man har møtt ansikt til ansikt i løpet av det siste året.	57
Tabell 25: Barn som har opplevd skadelig brukergenerert innhold på Internett, etter type innhold, alder (11+) og kjønn	60
Tabell 26: Ulike erfaringer med personvernrelaterte risiko, etter alder og kjønn	61
Figur 26: Overdreven bruk av Internett blant barn.....	62
Tabell 27: Barn som har opplevd deling av personopplysninger fra andre i løpet av det siste året, etter alder og kjønn	63
Tabell 28: Barns støtte fra familien, etter alder og kjønn	66
Tabell 29: Støtte fra foreldre	66
Tabell 30: Barn som opplever aktiv foreldremediering, etter alder og kjønn	67
Tabell 31: Barns initiativ til aktiv mediering, etter alder og kjønn	68
Tabell 32: Restriktiv foreldremediering, etter alder og kjønn.....	68
Tabell 33: Bruk av tekniske verktøy for å beskytte barn, etter alder og kjønn	69
Figur 27: Barn som ignorerer regler for bruk av Internett satt av foreldre, etter alder og kjønn	70
Tabell 34: Trygghet på skolen, etter alder og kjønn	71
Tabell 35: Erfaring med læreres mediering av Internett, etter alder og kjønn	72
Tabell 36: Læreres mediering av mobiltelefon	72
Tabell 37: Forholdet til venner	73
Tabell 38: Vennemediering av Internett, etter alder og kjønn	73

SAMMENDRAG AV RESULTATER

Metode

Datainnsamlingen ble gjennomført av Ipsos Norge og foregikk sommer/høst 2018 med et representativt utvalg barn mellom 9-17 år som har brukt Internett de siste tre månedene, samt én av deres foreldre/foresatte.

Barn og foreldre ble rekruttert via et telefonintervju i forkant av undersøkelsen. Selve undersøkelsen ble gjennomført ved besøk hos respondentene, hvor barn og foreldre selv svarte via nettbrett. Barn og foreldre var ikke i samme rom da undersøkelsen ble gjennomført.

Tilgang til og bruk av Internett

- De aller fleste barn og unge har et aktivt forhold til Internett, og det store flertallet eier egne enheter.
- 96 % har egen mobiltelefon med nett-tilgang. Bare 2 % av barna oppgir at de ikke har egen mobiltelefon, mens 1 % ville ikke svare på dette spørsmålet.
- For de yngste er nettbrett (49 %) vanligere enn PC (17 %).
- Bruk av Internett er ganske likt fordelt utover uke- og helgedager.
- I gjennomsnitt bruker barn og unge Internett i litt under fire timer hver dag.
- Jenter rapporterer noe mer bruk enn guttene, og tid brukt på Internett øker med alder, og fordobles om man sammenlikner 9-10-åringene med 15-17-åringene.
- Jenter rapporterer at de oftere er pålogget på mobiltelefonen «hele tiden» (32 %), sammenlignet med gutter (24 %).
- Det er signifikant flere gutter som er online på en spillkonsoll «nesten hele tiden» (11 %), sammenlignet med jenter (0 %).
- Det er ingen signifikante variasjoner i bruk av Internett på hverdager mellom gutter og jenter. Resultatene viser imidlertid at det er flere gutter som bruker mer tid på Internett i helgene.
- Kommunikasjon med venner og familie står frem som den viktigste grunnen til barnas Internettbruk, samt å høre på musikk og se ulike former for videoer. Skolearbeid er også relevant, men i mindre grad enn andre aktiviteter.
- 7 av 10 (68 %) benytter Internett daglig til å kommunisere med familie og venner.
- Gutter bruker mer tid på å kommunisere med lærere via Internett, henholdsvis 13 % av guttene gjør dette daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden. Tilsvarende andel blant jenter er 7 %.
- Jenter og gutter bruker Internett like mye til skolearbeid. 42 % bruker Internett til skolearbeid daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden.
- Det er store kjønnsforskjeller når det gjelder daglig tilgang til nettet via spillkonsoller – 45 % av guttene mot 6 % av jentene oppgir å bruke spillkonsoller for nettilgang daglig.
- 21 % ser daglig etter nyheter på nettet.
- 8 av 10 barn har egen profil på et sosialt nettverk, nettsted eller en spillside. De fleste oppgir også å ha et bevisst forhold til andre mennesker på de sosiale nettverkene, og oppgir i liten grad å godta alle forespørsler.
- Jenter svarer oftere enn gutter at Internett tar for mye tid. 66 % av jenter er enig i påstanden, mot 43 % av guttene.
- De fleste norske barn (92 %) sier at de føler seg trygge på Internett. Dette er en større andel enn de som sier de føler seg trygge hjemme (86 %)
- Følelsen av trygghet øker med alder, men også de fleste 9-12-åringene (85 %) føler seg trygge på nettet.
- 3 av 4 synes andre er snille og hjelpsomme på nettet og 80 % vet hva de skal gjøre om noen ikke er det – det vil si opptrer på en måte som de ikke liker.
- 29 % synes det er lettere å være seg selv på nettet enn når de er sammen med andre ansikt til ansikt.

- Gutter snakker i større grad enn jenter om personlige ting på nettet som de ikke snakker med andre om ansikt til ansikt.

Ferdigheter

- Gitt den store deltakelsen fra de yngste barna på sosiale nettverk (84 % oppgir å ha en profil på et sosialt nettverk), så er det verdt å merke seg at de i mindre grad, og bare halvparten av jentene, vet hvordan de skal endre personverninnstillingene sine.
- Guttene oppgir i større grad enn jentene at de har informasjons- og navigasjonsferdigheter.
- Under halvparten av norske barn og ungdom vet hvordan de kan redigere eller foreta enkle endringer i nettinhold som andre har skapt. Færrest er det blant de yngste jentene, hvor bare 16 % oppgir at de har slike ferdigheter, mot tilsvarende 38 % av de yngste guttene.
- Gjennomsnittlig score for kreative ferdigheter er 6,4 (av 10) for hele gruppen, men bare 5,0 for jenter mellom 11-12 år.
- De fleste barn (97 %) vet hvordan de skal installere en app på en mobilenhet.
- 8 av 10 vet hvordan de skal ha kontroll på hvor mye det koster å bruke mobilapper. Jenter oppgir å kunne dette i noe mindre grad enn gutter.
- 6 av 10 oppgir å kunne hatt nytte av råd om hvordan man skiller mellom ekte og falske nyheter.
- 4 av 10 kunne hatt nytte av råd om hvordan selskaper eller myndigheter sporer det du gjør på nettet.
- Nesten halvparten (45 %) sier de ville hatt nytte av råd om hvordan man hjelper andre som blir mobbet på nettet.
- 1 av 5 (21 %) kunne hatt nytte av råd om deling av nakenbilder på nettet.

Risiko

- Når vi sammenlikner tallene fra 2010 og 2018 så ser vi at andelen som har opplevd noe som har plaget dem eller opprørt dem via Internett er stabil. Nesten en av fire opplever dette. Andelen som rapporterer å ha opplevd negative erfaringer er gått ned hos de yngste og eldste aldersgruppene, mens 11-14-åringene har hatt

en økning. Det er små forskjeller mellom kjønnene.

- I løpet av det siste året er det 5 % av alle barn som har hatt negative erfaringer regelmessig (dvs. minst hver måned), mens 17 % har hatt dette noen få ganger.

Mobbing

- I 2018 var det 25 % av barna som svarte på spørsmålet som oppgav å ha blitt mobbet på nettet eller utenfor, mens i 2010 var tallet 31 %. Den totale mobbeandelen er altså gått ned, selv om bruken av sosiale medier og mobiltelefon i samme periode har økt.
- I undersøkelsen svarte 25 % av de barna som svarte på spørsmålet om de hadde blitt mobbet, at de hadde opplevd mobbing i løpet av de siste 12 månedene, 15 % hadde opplevd dette på nettet.
- Det er signifikant flere blant jenter i den eldste aldersgruppen som svarer at de har blitt behandlet på en slik sårende eller ekkel måte.
- Resultatene viser at av alle barn er det 1 % som oppgir at de har blitt truet eller tvunget til å gjøre noe de ikke ønsket å gjøre.
- Av de som har blitt mobbet så snakker jenter oftere med en bror eller søster (43 %), sammenlignet med gutter (4 %). Jenter snakket også oftere med en lærer (37 %), mens guttene gjorde ikke dette i det hele tatt (0 %). Til sist snakket jentene også oftere med en annen voksen som de stolte på (33 %), mens ingen av guttene gjorde dette (0 %).
- 12 % av 9-17-åringene oppgir at de har plaget andre ansikt til ansikt eller på nettet, i løpet av det siste året.
- Den vanligste årsaken man oppgir for å mobbe/plage andre er at man ville hevne seg (41 %) etterfulgt av «det bare skjedde» (31 %) og at man synes det var morsomt (21 %).
- 36 % av barna sier de ikke visste hva de skulle gjøre når de så andre bli mobbet på nettet.
- Barn med foreldre med lav utdanning forsøker oftere å hjelpe dem som blir mobbet enn barn med foreldre med høy utdanning.

Hatytringer

- De som bruker Internett mer enn 5 timer daglig er oftere i kategorien *Veldig uenig* på spørsmål om voldsbruk i forbindelse med å løse verdens problemer, bruke bomber for å bekjempe urettferdighet og terrorhandlinger.
- 34 % oppgir at de har sett hatefulle ytringer på nett i løpet av det siste året. Erfaringene øker betydelig med alder, fra 7 % blant 9-10-åringene til 55 % av 15-17-åringene.
- 6 % av 9-17-åringene har mottatt hatefulle ytringer på nettet rettet mot dem eller gruppen de tilhører.
- Blant 9-17-åringene er det 5 % som oppgir at de har sendt hatefulle eller ydmykende meldinger på nettet.

Sexting/seksuelle meldinger

- 32 % av norske ungdommer har opplevd å få seksuelle meldinger i løpet av det siste året, en økning fra 20 % i 2010.
- Erfaringer med seksuelle meldinger øker kraftig med alder. Fler enn halvparten av alle 15-17-åringene (52 %) har mottatt en eller flere seksuelle meldinger i løpet av det siste året.
- Ca. 7 % av 11-12-åringene har mottatt en eller flere slike meldinger i løpet av det siste året.
- Det er ikke klare mønstre i bakgrunnsvariabler på spørsmål om hvilken plattform barna mottar seksuelle meldinger, men de fleste som mottar slike meldinger får dem via sosiale medier, på telefonen sin, via bildedelingstjenester eller mobilsamtaler.
- Totalt var det 11 % som oppgav de ble veldig eller ganske opprørt etter å ha mottatt seksuelle meldinger, mens 14 % ble litt opprørt.
- 41 % oppgir at de hverken ble glad eller opprørt, mens 35 % av totalen, og 56 % av guttene oppgir at de ble glade.
- Resultatene viser at de fleste barn og ungdom (77 % av totalen og 97 % av 11-12-åringene) ikke har, i løpet av det siste året, opplevd å ha blitt bedt om seksuelle meldinger eller bilder når de ikke har ønsket gjøre dette selv.
- 10 % har delt eller lagt ut seksuelle meldinger om seg selv eller andre i løpet av det siste året.

Seksuelle bilder/pornografi

- Totalt oppgir 40 % av barna mellom 9-17 år at de har sett seksuelle bilder (i og utenfor Internett), en nedgang fra 46 % i 2010. Erfaringene med denne typen innhold øker med alder – fra 8 % av 9-10-åringene, til 77 % av 15-17-åringene.
- 20 % oppgir å ha sett seksuelle bilder minst hver måned via mobil, datamaskin, nettbrett eller liknende, mens 15 % har sett dette på TV eller film. 22 % har vært på et pornografisk nettsted, 13 % oppgir å ha gjort dette minst hver måned.
- Hvis vi ser på bare de barna som har sett seksuelle bilder i løpet av det siste året (n=402) så oppgir 21 % at de ofte (minst hver uke) har sett seksuelle bilder på pornografiske nettsteder, definert som et sted med voksent innhold/nettsted som er forbudt for barn. 8 % oppgir at de har sett seksuelle bilder på slike steder minst hver måned, mens 47 % oppgir at de aldri har gjort dette.
- Blant eldre gutter er det 58 % som har besøkt pornografiske nettsteder minst månedlig, mot 9 % av jenter i samme aldersgruppe.
- Blant de 402 spurte som oppgav at de hadde sett seksuelle bilder på nettet sier de fleste at de ikke følte noe spesielt (42 %) da de så seksuelle bilder.
- Flere gutter rapporterer om positiv følelse enn jenter (17 % og 4 %) ved å se seksuelle bilder, og flere jenter enn gutter blir opprørt i litt, ganske eller veldig stor grad (11 % mot 27 %).
- Andre vanlige følelser er nysgjerrighet (20 %), flauhet (16 %) og begeistring (12 %). Av disse tre er gutter overrepresentert på nysgjerrighet og begeistring, mens jenter er overrepresentert på flauhet.
- Gutter uttrykker generelt langt mer positive reaksjoner relativt til jentene.

Møter med nettkontakter

- I 2018 oppgav 60 % av alle norske barn at de hadde hatt kontakt med noen på Internett som de ikke først hadde møtt ansikt til ansikt. Slike kontakterfaringer blir vanligere med alder, fra 17 % av 9-10-åringene, til 83 % av 15-17-åringene.

- Gutter (66 %) har erfaring med slike kontakter i noe større grad enn jenter (56 %).
- Som forventet representerer offline-møter med personer som man først er blitt kjent med på Internett, ikke nødvendigvis en negativ opplevelse for barn. Tvert imot, sa de fleste av dem som hadde møtt noen (82 %) at de følte seg glade etter å ha møtt noen i person som de kom i kontakt med på Internett. 17 % var hverken glade eller opprørte. Det er imidlertid viktig å merke seg at 1 % av de som har hatt slike møter sa de var veldig eller ganske opprørt etter møtet. Alle disse var jenter i 15-17-årsalderen.

Skadelig innhold

- 35 % totalt, og over halvparten av jentene i 14-17 årsalderen (53 %) har vært på sider hvor man diskuterer eller viser måter å skade eller såre seg selv fysisk (selvskading). For de yngste jentene (11-13 år) er det 1 av 5 som oppgir å ha gjort dette.
- En av tre (32 %) og over halvparten av jentene i 14-årsalderen har sett nettinnhold eller diskusjoner for måter å være veldig tynn (pro-anoreksi/ pro-ana, pro-bulimi/ pro-mia/thinspiration).
- Nesten 1 av 3 har sett nettinnhold der folk diskuterer erfaringer med å ta narkotika. 1 av 10 (11 %) av guttene i 11-13-årsalderen har opplevd dette, mot 5 % av jentene i samme aldersgruppe.
- En av fire (26 %) har vært inne på nettsteder hvor man diskuterer måter å begå selvmord. Størst andel finner vi blant de eldste jentene (33 %).

Siden 2010 har resultatene for alle kategorier gått opp:

- Erfaringer med sider hvor man diskuterer måter å skade seg selv fysisk har gått opp fra 16 % i 2010 til 35 % i 2018. For de eldste jentene har resultatene gått fra en av fire (23 %) i 2010 til over halvparten (53 %) i 2018.
- Erfaringer med slankesider (pro-ana/pro-mia/thinspiration) har gått opp fra 17 % i 2010 til 32 % i 2018. For jenter i alderen 11-13 år har gruppen med slike erfaringer økt fra 9 % i 2010 til 22 % i 2018.

- Erfaringer med nettsteder/grupper hvor man diskuterer erfaringer med å ta narkotika har økt fra 9 % i 2010 til 28 % i 2018. For de eldste guttene har dette økt fra 18 % i 2010 til 38 % i 2018.
- Erfaringer med selvmordsrelatert innhold har økt fra 9 % i 2010 til 29 % i 2018. For de yngste guttene ser vi en tredobling – fra 4 % i 2010 til 12 % i 2018.

Håndtering av risiko

- Venner representerer fremdeles den viktigste sosiale støtten når man har hatt negative erfaringer på Internett.
- 57 %, i større grad de eldste (13-17 år) snakket med en venn på sin egen alder.
- 33 % (og i større grad de i aldersgruppen 9-12 år) snakket med en eller begge av foreldrene.
- En av fem (20 %) snakket ikke med noen sist de opplevde noe negativt på Internett.
- Søsken representerer også en sosial støtte (12 %), mens andre voksne som jeg stoler på oppgis av 6 % av barna. Denne kategorien inkluderer andre familiemedlemmer og nære sosiale relasjoner, slik som besteforeldre.
- Lærere oppleves som lite relevante når det gjelder å snakke om negative erfaringer på nettet. Bare 6 % oppgir å ha gjort dette.
- Bare 6 % oppgir å ha snakket med «noen som har det som jobb å hjelpe barn».

Foreldre

- Bare 1 av 4 (25 %) sier at foreldrene ofte eller svært ofte snakker med dem om hva de skal gjøre om noe på Internett plager dem eller gjør dem opprørt. 1 av 4 sier at foreldrene gjør dette noen ganger.
- Halvparten oppgir at foreldrene snakker med dem om hva de gjør på Internett, men bare 1 av 5 sier at foreldrene gjør dette ofte eller svært ofte.
- Mindre enn 1 av 10 (7 %) har opplevd at foreldrene ofte har gjort felles aktiviteter med dem på Internett.
- Flere av de yngste guttene (14 %) enn jentene (4 %) har opplevd at foreldrene har gjort noe sammen med dem på nettet.

- 40 % av 9-17-åringene sier de har regler om hvor lenge eller når de får lov til å være på nettet. Dette er interessant siden vi vet at over halvparten av norske foreldre generelt uttrykker stor bekymring for barnas tidsbruk på nett.
- Halvparten av barn og unge sier de aldri ignorerer foreldrenes regler for nettbruk, mens 41 % gjør dette noen ganger. Blant de som sier de ofte gjør dette (8 % totalt) er det noe flere gutter enn jenter.

INTRODUKSJON

Bakgrunn

Denne rapporten presenterer noen av de overordnede norske resultatene fra en paneuropeisk studie utviklet og gjennomført av forskernettverket i prosjektet *EU Kids Online*.

Den norske datainnsamlingen ble finansiert gjennom en bevilgning fra Justis- og beredskapsdepartementet med bakgrunn i Prop. 1 S (2016-2017) og Prop. 12 S (2016-2017) Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021) hvor det beskrives et behov for å utvikle mer kunnskap om norske barns håndtering av risiko på Internett.

Hovedmålet med undersøkelsen er å styrke kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av tiltak som kan styrke barn og unges digitale rettigheter. Spørreskjemaet for 2018-undersøkelsen basert på en tilsvarende undersøkelse fra 2010, og er ytterligere utviklet av en internasjonal gruppe forskere fra EU Kids-nettverket, ledet av Professor Elisabeth Staksrud ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.

I Norge ble feltarbeidet gjennomført av Ipsos Norge. Hovedkontakt i Ipsos har vært Linn Sørensen Holst.

De norske tallene vil også bli sammenliknet med resultater fra andre europeiske land i en egen rapport som blir publisert i 2019.

Resultatene fra den norske undersøkelsen vil også bli gjenstand for ytterligere analyser og forskning. Denne forskningen vil bli tilgjengeliggjort på nettstedene www.eukidsonline.net og på vår norske prosjektside

<https://www.hf.uio.no/imk/forskning/prosjekter/eu-kids-iv/rapporter/>

I det følgende er de norske funnene sammenliknet med funn fra vår tidligere undersøkelse fra 2010, slik disse er rapportert i:

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson, K. (2010). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings*. LSE, London: EU Kids Online.

Se www.eukidsonline.net.

Metode

Datainnsamlingen foregikk sommer/høst 2018 med et representativt utvalg barn mellom 9-17 år som har brukt Internett de siste tre månedene, samt én av deres foreldre/foresatte.

Barn og foreldre ble rekruttert via et telefonintervju i forkant av undersøkelsen. Selve undersøkelsen ble gjennomført ved besøk hos respondentene, hvor barn og foreldre selv svarte via nettbrett. Barn og foreldre var ikke i samme rom da undersøkelsen ble gjennomført.

Utvalget har en overvekt av foreldre med høyere utdanning relativt til foreldre med VGS eller grunnskole som høyeste fullførte utdanning.

Utvalget er vektet på regioner i Norge, på barnets alder og kjønn, samt utdanning til den av foreldrene som deltok i undersøkelsen.

Dette vil si at vi tillegger underrepresenterte grupper mer vekt enn overrepresenterte grupper. Dette gjøres på bakgrunn av informasjonen vi har om befolkningen som helhet.

Utvalget er på 1001 husstander og inkluderer 1001 foreldre og 1001 barn.

Vennligst merk: I spørreskjemaet er noen spørsmål bare gitt til barn og ungdom over en viss alder. Disse er delt inn i tre hovedkategorier: 9-10 år, 11-12 år og 13-17 år. Av forskningsetiske grunner er noen spørsmål ikke stilt til den yngste gruppen. Fordi respondentene er rekruttert etter år de er født, og ikke fødselsdato, og for ikke å risikere at de yngste ville få spørsmål de ikke skulle ha, så har alle respondenter født i 2007 blitt regnet som 10 år.

Det betyr at noen barn som har fylt 11 år på datainnsamlingstidspunktet rapporteres å tilhøre kategorien 9-10 år. Aldersfordelingen slik denne er rapportert i denne undersøkelsen i tabeller og figurer er derfor som følger:

- 9-10 (11) år: Barn født 2007 – 2009
- 11 (12)-15 år: Barn født 2003 – 2006
- 16-17 år: Ungdom født 2000 – 2002

Tabell 1: Antall deltakere i hver aldersgruppe

Fødselsår	9-10 år	11-12 år	13-14 år	15-17 år
2000	0	0	0	33
2001	0	0	0	112
2002	0	0	0	104
2003	0	0	0	108
2004	0	0	118	0
2005	0	0	125	0
2006	0	117	0	0
2007	0	97	0	0
2008	100	0	0	0
2009	87	0	0	0
Totalt	187	214	243	357

I denne rapporten rapporteres primært resultatene fra de barna som har valgt å svare på spørsmålene i skjemaet.

Prosentandelene er derfor regnet ut etter de barna som har svart, mens de som har valgt «vil ikke svare», «vet ikke» eller ikke har svart er holdt utenfor.

I noen tilfeller rapporterer vi på hele utvalget. Disse tallene er merket med symbolet * (stjerne).

Med mindre annet er oppgitt er alle tallene i grafer og tabeller oppgitt i prosent.

For mer informasjon om metoden benyttet i denne undersøkelsen henvises det til den tekniske rapporten publisert på vår norske prosjektside.

Å kartlegge risiko

I spørreskjemaet benyttet for 2018-undersøkelsen har vi målt de samme risikoene som ble målt i 2010. Vi har i tillegg søkt å kartlegge noen nye områder. I den norske delen av undersøkelsen har vi inkludert spørsmål knyttet til erfaringer med hatytringer på Internett, faktorer som kan indikere radikaliserings og ekstremisme, spørsmål knyttet til rollen som tilskuer til mobbing og trakassering av andre på nett (cyberbystanders), samt utvidede spørsmål knyttet til erfaringer med pornografi og seksuelle meldinger på nett (såkalt «sexting»).

Når vi har definert ulike typer risiko har vi forsøkt å unngå normative føringer. For eksempel har vi valgt å ikke benytte begreper som «mobbing» og «fremmed», men har heller operasjonalisert definisjoner i et mer barnevennlig språk. På denne måten øker vi også sannsynligheten for at alle barna og ungdommene som har deltatt i undersøkelsen forstår spørsmålene på samme måte. Spørreskjemaene har også vært gjenstand for omfattende kognitiv testing, både i 2010 og i 2018 (se for eksempel Bedrosova, Machackova, Dedkova, & Smahel, 2017; Ní Bhroin & Middelboe, 2018).

Det er store metodiske og etiske utfordringer knyttet til kartlegging av ubehagelige opplevelser på nettet. Ved å gjennomføre undersøkelsen hjemme hos barna, hvor en intervjuer har vært til stede og har kunnet oppklare spørsmål ved behov, har vi også kunnet i større grad enn ellers sikre at barn forstår spørsmålene slik de er ment. I tillegg har vi sørget for at:

- Det ble opplyst om at deltakelse var frivillig, og at barnet når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen uten at dette fikk noen følger for den enkelte. Barnet ga sitt samtykke til å delta i undersøkelsen ved å krysse av for dette i starten av spørreskjemaet.
- Barnet har kunnet svare anonymt på alle spørsmål – også overfor intervjuer og foreldre.
- Barnet har vært i et eget rom uten påvirkning fra foreldrene.
- I stedet for å benytte generelle spørsmål har spørsmål knyttet til erfaringer og risiko hatt en bestemt tidsperiode – slik som «sist gang dette skjedde med deg» eller «i løpet av det siste året».
- Barn og ungdom er blitt spurt om bestemte opplevelser hadde plaget dem, uten å anta at en opplevelse er problematisk og oppleves som skadelig av alle barn og ungdom. I forlengelsen av dette har man i noen spørsmål også inkludert spørsmål om eventuelle positive reaksjoner og følelser etter hva de fleste vil kunne oppfatte som risikorelatert atferd.
- «Plaget» er gjennomgående definert på følgende måte: «... som plaget deg eller gjorde deg opprørt på noen slags måte (f.eks. fikk deg til å føle ubehag, bli skremt eller føle at du ikke skulle ha sett det)?».

- I den grad det har vært mulig har vi forsøkt å spørre om erfaringer både med den samme risikoen (slik som mobbing) både via Internett og utenfor Internett/ansikt til ansikt.
- På alle spørsmål har det vært mulig å svare «Vil ikke svare».

For å måle skade benyttes en kombinasjon av hvordan man har følt det etter å ha opplevd en risiko på nettet, og hvor lenge man har hatt denne følelsen. Det vises for øvrig til EU Kids Onlines rapporter fra 2010 for gjennomgang av hvordan risiko og skade er målt (Livingstone, Haddon, Görzig, & Ólafsson, 2011a, 2011b).

Denne rapporten

Rapporten fokuserer på overordnede resultater knyttet til Internetttilgang, bruk, muligheter og risiko.

Noen av resultatene vil bli sammenlignet med data fra EU Kids Online-undersøkelsen 2010 (Livingstone et al., 2011) for å illustrere hvordan bruken av Internett har endret seg blant norske barn over tid. I 2010-undersøkelsen ble data samlet inn på samme måte som i 2018-undersøkelsen – gjennom rekruttering via telefon for aktuelle husstander, og så innsamling av data fra foreldre og barn separat, ansikt til ansikt i respondentenes hjem. For 2010-undersøkelsen er n=1019 barn. I begge undersøkelsene ble det benyttet digitale løsninger (nettbrett) når man skulle besvare spørreskjemaet. I 2010-undersøkelsen ble den delen av undersøkelsen som ikke omhandlet sensitive tema besvart ved hjelp av et webbasert intervju.

Merk at utvalget i undersøkelsen fra 2010 var 9 – 16 år, mens 2018-undersøkelsen også inkluderer 17-åringene.

I 2018-undersøkelsen har vi stilt spørsmål om både bruk, ferdigheter og risikoerfaringer hos barna, inkludert, men ikke begrenset til: pornografi, mobbing, erfaringer med hatytringer, sexting/å motta meldinger med seksuelt innhold (ønsket og uønsket), kontakt med andre man ikke tidligere har møtt ansikt til ansikt, møter med kontakter man kun kjenner fra nettet, potensielt skadelig brukergenerert innhold, misbruk av personlig informasjon og foreldres deling av innhold på sosiale medier. Noen av disse områdene ble ikke kartlagt i undersøkelsen fra 2010.

Spørreskjemaet er også oppdatert fra 2010 versjonen for å reflektere nye problemstillinger og risiko. Alle land som deltar i undersøkelsen har mulighet for å inkludere en eller flere nye moduler som tar for seg henholdsvis barns erfaringer med hatytringer, diskriminering og voldelig ekstremisme på nettet, de som ser andre blir mobbet på nettet, såkalte «cyber bystanders», digitalt borgerskap, e-helse, Internet of things/Internet of Toys (IoT), og erfaringer med pornografi og seksuelt innhold. I den norske undersøkelsen er det inkludert spørsmål fra alle disse kategoriene.

I arbeidet med spørreskjemaet ble det invitert til innspill fra nasjonale og internasjonale aktører som jobber direkte eller indirekte med barn og unge. I Norge mottok vi innspill fra Senter for IKT i utdanningen, Utdanningsdirektoratet, Redd Barna, Bufdir, Barne- og likestillingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Ung.no, Medietilsynet, Politidirektoratet, Helsedirektoratet og Mediepedagogene.

I denne rapporten refererer ordet «barn» til norske barn i alderen 9-17 år som bruker Internett. Å «bruke Internett» inkluderer alle tekniske plattformer barna bruker for å koble seg opp til Internett, inklusive mobiltelefon, og er uavhengig av hvilket sted de er når de bruker Internett.

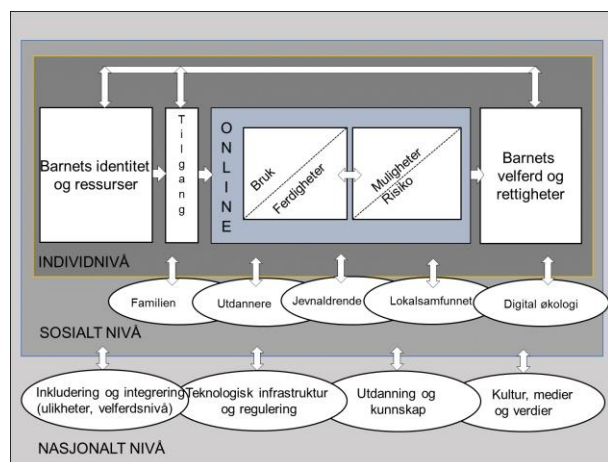
Det tas forbehold om feil. Rapporten vil bli rettet og oppdatert ved behov.

EU Kids Online-prosjektet

EU Kids Online er et tverrfaglig internasjonalt forskningsnettverk som forsker på barn og unges bruk av nye medier og risiko og muligheter knyttet til denne bruken. Nettverket har eksistert siden 2006 og har nasjonale team i nesten alle europeiske land. Nettverket har også søsterprosjekter i andre deler av verden, og samarbeider med Unicef gjennom prosjektet Global Kids Online.

EU Kids Online forsker på risiko og muligheter ved barn og unges nettbruk med en bred vitenskapelig tilnærming. Forskerne i prosjektet kommer fra mange ulike fagdisipliner, slik som psykologi, pedagogikk, statsvitenskap, medievitenskap, sosiologi, historie, sosialantropologi og medisin. Som et resultat jobber prosjektet ut fra en analytisk modell som ser på variabler både på individnivå, sosialt nivå og nasjonalt nivå (Livingstone,

Mascheroni, & Staksrud, 2017b). Modellen under viser hvordan prosjektet jobber med ulike variabler og hvordan vi ser forholdet mellom disse.

For en gjennomgang av den europeiske forskningen på området de siste 20 årene og hvordan denne har utviklet seg, samt en gjennomgang av EU Kids Online analysemodell se Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (2017). European research on children's internet use: Assessing the past, anticipating the future. *New Media & Society*, s. 1-20.

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1461444816685930>

Pre-print versjon som kan lastes ned gratis finnes her: <http://eprints.lse.ac.uk/68516/>

I tillegg til forskning på feltet jobber EU Kids Online med formidling av funn og anbefalinger til politikere, industri, organisasjoner, lærere, foreldre og ikke minst barn selv.

For mer informasjon om den norske delen av prosjektet, se

<https://www.hf.uio.no/imk/forskning/prosjekter/eu-kids-iv/>.

For mer informasjon om og funn fra den internasjonale delen av prosjektet se www.eukidsonline.net.

1. TILGANG TIL OG BRUK AV INTERNETT

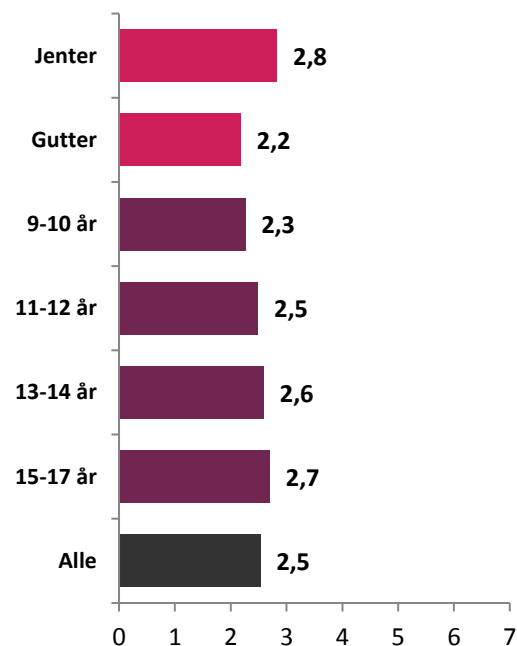
Tilgang til Internett

Mens tilgang til Internett tidligere var begrenset til spesielle steder og tidspunkter, har introduksjonen av smarttelefoner og nettbrett gjort tilgangen til Internett mer fleksibel og mindre avhengig av tid og rom. I teorien kan man være på nett hvor som helst og når som helst, uavhengig av hvor man selv befinner seg. Utstyret bringes med hvor du er. Dette gir en bruk av nettet som potensielt kan være gjennomgripende i hverdagen. Derfor har EU Kids-nettverket anbefalt at man i mindre grad snakker om en nettverden kontra «den virkelige» verden, og i stedet fokuserer på hvordan verden og våre relasjoner til andre mennesker medieres gjennom Internett (Livingstone, Mascheroni, & Staksrud, 2017a). Tidligere forskning har vist hvordan tilgang til nettet legger til rette for en positiv utvikling. Tallene fra vår nye undersøkelse viser at de aller fleste norske barn har svært god tilgang til Internett. De fleste barn har eget utstyr de selv eier som de kan benytte for å koble seg til Internett*

- 96 % har egen mobiltelefon med nett-tilgang. Bare 2 % av barna oppgir at de ikke har egen mobiltelefon, mens 1 % ville ikke svare på dette spørsmålet.
- 43 % av barna oppgir å ha en egen TV med nett-tilgang.
- 48 % av barna har en egen spillkonsoll.
- 56 % har eget nettbrett.
- 64 % har egen PC (bærbar og/eller stasjonær).

Figur 1 viser hvor mange enheter barn og unge i gjennomsnitt bruker for å gå på Internett, etter alder og kjønn. Når det gjelder antall enheter, så har norske barn og ungdom i alderen 9 – 17 i gjennomsnitt 2,5 enheter de benytter for å få tilgang til nettet. **Jenter har tilgang til flere enheter enn gutter**, mens jentene har tilgang til ca. tre enheter, har guttene tilgang til ca. to.

Figur 1: Estimert gjennomsnitt: antall enheter med tilgang til Internett, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QB5a-h: Hvor ofte er du online/pålogget eller bruker Internett ved hjelp av følgende utstyr? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=999.

Det er også noen forskjeller mellom de ulike aldersgruppene og mellom kjønn*:

- Personer som har en mobiltelefon er gjennomsnittlig mer på Internett enn de som ikke har det.
- Personer født mellom 2000 og 2003 har oftere en stasjonær datamaskin, enn personer som er født etter denne perioden.
- Jenter har oftere nettbrett sammenlignet med gutter, henholdsvis 61 % mot 52 %. På den andre siden har **gutter oftere en spillkonsoll, henholdsvis 70 % blant gutter mot 23 % blant jenter.**

- Personer som har en spillkonsoll har en høyere andel som er mer enn 5 timer på Internett daglig.
- Dette korrelerer til en viss grad med foreldrenes utdanningsnivå når denne er på VGS-nivå.
- En signifikant lavere andel enn gjennomsnittet av de fra hjem med høyest utdanning har ikke egen TV, i motsetning til barn av foreldre med VGS som høyeste utdanning.

Tabell 2: Daglig bruk av ulike enheter for å koble seg på Internett etter alder og kjønn

	Mobil-telefon	Stasjonær datamaskin, bærbar PC eller reise-datamaskin	Nettbrett	TV	Spillkonsoll	Leketøy som er koblet til Internett	Noe man har på seg	Annet utstyr
Gutter	82	51	32	52	45	3	12	15
Jenter	89	42	31	43	6	0	9	4
9-10 år	61	17	49	57	35	6	10	11
11-12 år	80	26	38	51	37	1	6	18
13-14 år	92	46	34	44	27	1	10	8
15-17 år	98	75	17	43	18	1	15	7
Alle	85	46	32	48	28	2	11	10

EU Kids Online 2018: QB5a-h: Hvor ofte er du online/pålogget eller bruker Internett ved hjelp av følgende utstyr?
Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Alle barna i undersøkelsen besvarte dette spørsmålet.

Tabell 2 viser *daglig* bruk av ulike enheter til netttaktiviteter.

- Mobiltelefonen er den klart viktigste teknologien for nettilgang, etterfulgt av PC.
- For de yngste er nettbrett (49 %) vanligere enn PC (17 %).
- **Det er store kjønnsforskjeller når det gjelder daglig tilgang til nettet via spillkonsoller** – 45 % av guttene mot 6 % av jentene oppgir å bruke spillkonsoller for nettilgang daglig.
- Det er en signifikant høyere andel blant personer som er født i 2008-2009 som er online på TV «flere ganger hver dag» (20 %) eller «nesten hele tiden» (15 %), sammenlignet med øvrige aldersgrupper*
- Det er flere gutter (8 %) som er online på TV «nesten hele tiden», sammenlignet med jenter (3 %)*
- En av ti (11 %) er logget på Internett daglig gjennom noe «de har på seg».
- Leketøy med nettilkobling er mindre vanlig, bare 2 % oppgir at de daglig bruker nettet gjennom slikt utstyr.

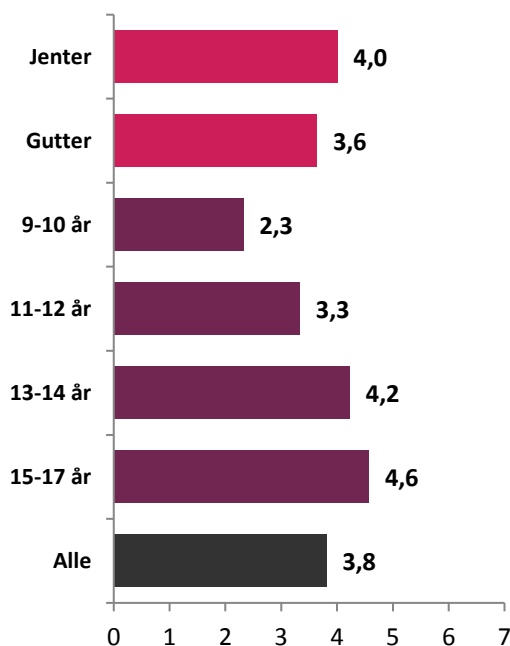
Tid brukt på Internett

Tidsbruk foran datamaskinen og mobilskjermen, såkalt «skjermtid», er en av de største og mest diskuterte bekymringene for foreldre og lærere. Samtidig viser tidligere forskning at barn og unges bruk av Internett er sofistikert og ofte inneholder mange ulike aktiviteter for sosialisering, læring og underholdning.

Figur 2 viser det estimerte gjennomsnittet som brukes på Internett hver dag, slik dette er rapportert av barn og unge selv. **I gjennomsnitt bruker barn og unge Internett i litt under fire timer hver dag.**

Jenter rapporterer noe mer bruk enn guttene, og tid brukt på Internett øker med alder, og fordobles om man sammenlikner 9-10-åringene med 15-17-åringene.

Figur 2: Estimert gjennomsnitt: timer brukt på Internett hver dag, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QB7/QB8: Omtrent hvor lang tid bruker du på Internett? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Estimert beregnet ut fra både bruk på hverdager og i helger. Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=868.

Resultatene* viser også at:

- Jo yngre barnet er, desto sjeldnere er barnet pålogget eller «online» på mobiltelefon. Ungdom født i tidsrommet 2000-2003 har en

signifikant høyere andel som sier de er pålogget «hele tiden» med 39 %, sammenlignet med andre aldersgrupper.

- Jenter rapporterer at de oftere er pålogget på mobiltelefonen «hele tiden» (32 %), sammenlignet med gutter (24 %).
- Det er signifikant flere gutter som er online på en spillkonsoll «nesten hele tiden» (11 %), sammenlignet med jenter (0 %).
- Yngre barn er oftere på nettbrett, sammenlignet med eldre barn og ungdommer. 11 % blant barn født i 2008-2009 er online på nettbrett «hele tiden», som er signifikant høyere enn øvrige aldersgrupper.
- Det er flere gutter som er online på en stasjonær datamaskin «nesten hele tiden» (9 %), sammenlignet med jenter (2 %).
- **Det er ingen signifikante variasjoner i bruk av Internett på hverdager mellom gutter og jenter. Resultatene viser imidlertid at det er flere gutter som bruker mer tid på Internett i helgene.** Halvparten (50 %) av guttene er mer enn 5 timer daglig på Internett i helgene, mens denne andelen er 37 % blant jentene. Det er imidlertid flere jenter som bruker mellom 2-4 timer i helgene.
- Jo yngre, desto mindre gjennomsnittlig tid bruker man på Internett i hverdagen.
- Andelen som er på Internett 1 time eller mindre er 41 % blant personer født mellom 2008 og 2009. Samtidig ser man at andelen som er på Internett mer enn 5 timer daglig i hverdagen er 45 % blant personer født mellom 2000 og 2003.
- Barn av de høyest utdannede foreldrene svarer «Liten eller ingen tid» brukt på Internett mer enn gjennomsnittet.
- Teknisk utstyr, slik som smarttelefoner og nettbrett, er en betydelig økonomisk utgift for de fleste familier. Blant de norske barna er det signifikant flere gutter som er uenig i at mobiltelefoner, datamaskiner og nettbrett er for dyre (17 %), sammenlignet med jenter (9 %). Det er ikke signifikante variasjoner i andelen som er enig i denne påstanden.
- I gruppen med barn som bruker Internett mer enn 5 timer daglig finner vi en signifikant høyere andel som mener mobiltelefon, datamaskin og nettbrett er for dyrt (86 %), sammenlignet med personer som bruker slike enheter sjeldnere

enn dette. Den samme gruppen mener også at Internett tar for mye tid (53 %) og har en signifikant høyere andel som er uenig i at de er bekymret for personvernet sitt på Internett (64 %).

- **De færreste barn mener at Internett er vanskelig å bruke**, men med en forventet aldersforskjell; de yngste synes Internett er noe vanskeligere enn de eldre.
- **Jenter svarer oftere enn gutter at Internett tar for mye tid.** 66 % av jenter er enig i påstanden, mot 43 % av guttene.

Aktiviteter på Internett

Tidsbruk er en av de største bekymringene hos norske foreldre når det gjelder barns nettbruk, noe også svarene fra foreldrene som er med i denne undersøkelsen viser. Samtidig er det viktig å forstå *hva* denne tiden på nettet brukes til, for å kunne kartlegge hva slags bruk som leder til positive opplevelser og effekter, og hvilke som kan lede til risiko og skade. Dette er også viktig for å kunne kartlegge og forstå hvorvidt **den samme aktiviteten kan ha ulike konsekvenser for ulike grupper barn og unge**. Dette gir muligheten for å kunne gi differensierte forskningsbaserte råd om hvilke tiltak som kan være effektive for hvilke barn når det gjelder å begrense eventuelle skadevirkninger av nettbruk.

Tidligere forskning fra EU Kids Online har vist hvordan det er vanskelig å kategorisere ulike aktiviteter på nettet som rent «gode» eller «dårlige». Dette er fordi nettbaserte erfaringer og hvordan barn reagerer på disse vil avhenge av psykologiske og sosialdemografiske faktorer hos den enkelte, og av konteksten rundt nettb Bruken. Tidligere forskning har også vist hvordan gutter generelt oftere enn jenter bruker Internett til aktiviteter som gir en økt sannsynlighet for risiko. Samtidig er de også ofte bedre «rustet» for å møte de samme risikoene da de har en større erfaringsbase de kan trekke på i møtet med ny risiko.

Tabell 3: Daglige aktiviteter på Internett etter alder og kjønn

%	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg så på videoklipp	71	45	93	79	75
Jeg hørte på musikk på nettet	55	49	82	89	72
Jeg kommuniserte med familie eller venner	54	38	78	88	68
Jeg besøkte et sosialt nettsamfunn (slik som Facebook, Twitter, Instagram)	19	20	82	91	59
Jeg spilte onlinespill	69	15	69	19	45
Jeg brukte Internett til skolearbeid	27	25	51	58	42
Jeg så etter nyheter på nettet	8	5	35	27	21
Jeg så etter ting jeg kunne kjøpe eller undersøkte hva ting koster	12	4	27	22	18
Jeg deltok i en nettgruppe der folk deler mine interesser eller hobbyer	7	2	33	15	16
Jeg brukte Internett til å snakke med folk fra andre land	13	4	26	14	16
Jeg så etter helseinformasjon for meg selv eller noen jeg kjenner	3	0	5	7	4
Jeg så etter informasjon om jobb- eller studiemuligheter	1	1	3	6	3
Jeg diskuterte politiske eller sosiale problemer med andre på nettet	3	0	4	3	3
Jeg laget min egen video eller musikk og lastet det opp for å dele	5	2	2	2	2
Jeg var med i en kampanje, en protest eller jeg signerte et protestskriv på nettet	1	1	1	0	1

EU Kids Online 2018: QC3a-o: Hvor ofte har du gjort disse tingene PÅ NETTET den siste måneden? Tabellen viser barn som har svart «daglig», «flere ganger daglig», eller «nesten hele tiden».

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=952 og n=983.

Med andre ord, jo mer du bruker Internett og de ulike tjenestene, desto mer risiko vil du møte. Samtidig vil du ha mer erfaring med og kunnskap om bruk av nettet, noe som øker dine digitale ferdigheter og kompetanse og gir større digital motstandskraft (resiliens).

EU Kids Online-undersøkelsen har i denne runden valgt å også kartlegge aktiviteter knyttet til digitalt **borgerskap og demokratisk aktivitet**. Tabell 3 viser andelen av barn som oppgir å gjøre ulike aktiviteter daglig, etter alder og kjønn. Resultatene viser blant annet at:

- De vanligste daglige aktivitetene er å se på videoklipp (75 %) eller høre på musikk (72 %).
- 7 av 10 (68 %) benytter Internett daglig til å kommunisere med familie og venner.
- Det er store kjønnsforskjeller når det gjelder onlinespill. 69 % av guttene oppgir å gjøre dette daglig, mot 15 % av jenter i alderen 9-12 år og 19 % av jentene i alderen 13-17 år.
- 21 % ser daglig etter nyheter på nettet.

Bruk av Internett til skolearbeid

Bruk av digitale verktøy er i dag en integrert del av norsk skole og digitale ferdigheter regnes som en grunnleggende ferdighet på linje med å skrive, regne, lese og å kunne uttrykke seg verbalt. Vi har derfor i kartleggingen av tidsbruk og aktiviteter på nettet tatt høyde for at en del av denne bruken knytter seg til Internett som en formell læringsarena i regi av skolen. Ser vi på hele utvalget viser resultatene* at

- Jenter og gutter bruker Internett like mye til skolearbeid. **42 % bruker Internett til skolearbeid daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden.**
- Personer født mellom 2000 og 2003 bruker oftere Internett til skolearbeid enn personer født etter 2003. Denne aldersgruppen bruker også Internett oftere til å lese nyheter enn øvrige aldersgrupper.
- **Flere gutter enn jenter bruker Internett til å lese nyheter.** 23 % blant gutter (9-17 år) gjør dette daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden, mot 17 % blant jenter.
- Det er en litt høyere andel jenter som bruker Internett til skolearbeid ofte (daglig, flere ganger daglig eller nesten hele tiden), både når det

gjelder å skrive ting (23 %) og lage presentasjoner (5 %).

- Bruk av Internett til skolearbeid forekommer hyppigst blant eldre barn, hovedsakelig de som er født mellom 2000 og 2005. Disse har en signifikant høyere andel som bruker Internett til enten å lage presentasjon til skolen eller skrive ting til skolearbeid minst hver uke.
- Eldre barn født mellom 2000 og 2003 bruker oftere **Internett til å øve på noe de holder på å lære** enn øvrige aldersgrupper, henholdsvis 37 % blant de eldste gjør dette daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden.
- De eldste bruker også Internett oftere til gruppearbeid med andre elever, henholdsvis 22 % gjør dette ukentlig blant personer i den eldste aldersgruppen.
- Gutter gjør oftere gruppearbeid (daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden) enn jenter, henholdsvis 10 % mot 6 %.
- **Gutter bruker også mer tid på å kommunisere med lærere via Internett,** henholdsvis 13 % av guttene gjør dette daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden. Tilsvarende andel blant jenter er 7 %.

Når det gjelder **sosiale forskjeller** viser resultatene:

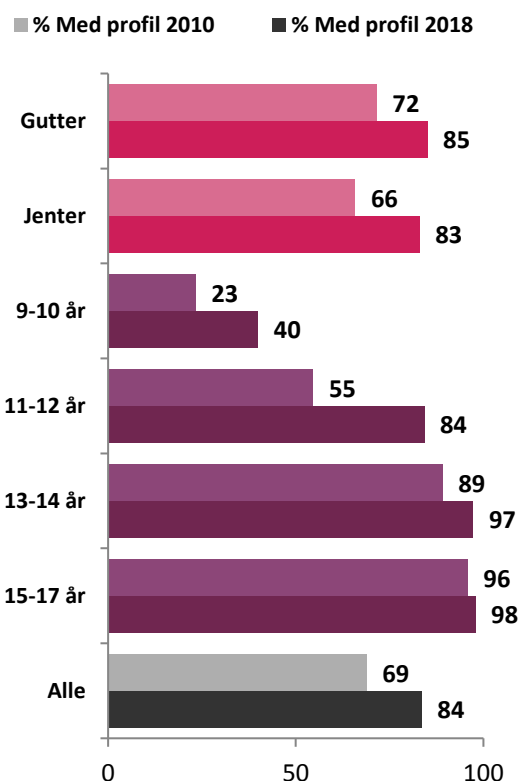
- Barn av høyt utdannede foreldre bruker oftere Internett til skolearbeid og nyheter enn snittet.
- Barn av høyt utdannede foreldre svarer sjeldnere *Aldri* enn snittet på spørsmål om de bruker Internett til skolearbeid utenfor skolen.

Sosiale nettverk

Sosiale nettverk og sosiale medier er et av de områdene som har hatt en voldsom utvikling siden 2010-undersøkelsen. **I 2018 rapporterer 8 av 10 (81 %) barn at de har profil på et sosialt nettverk.**

Det er særlig de eldre aldersgruppene som har profil på et sosialt nettsted eller spillside. Mens nesten alle som er født 2005 eller tidligere har profil, er andelen langt lavere blant personer født mellom 2008 og 2009 (35 %). Det er ingen sammenheng med andre bakgrunnsvariabler. Sammenlikner vi med tallene fra 2010 (Figur 3) ser vi at antall barn og unge med en profil på et sosialt nettverk har gått opp fra 69 % i 2010 til 84 % i 2018. **Det er en særlig stor økning blant barn som er under 13 år.**

Figur 3: Barn som har en profil på et sosialt nettverk etter alder og kjønn (sammenlikning 2010-2018)

EU Kids Online 2018: QD3: Har du din egen profil på et sosialt nettverk eller sosialt nettsted eller en spillside som du bruker for tiden? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=962.

EU Kids Online 2010: QC313: Har du en EGEN profil på en sosial nettverksside/nettsamfunn som du bruker, eller ikke? Base: Barn i alderen 9-16 år som bruker Internett (n=1019).

En av bekymringene knyttet til barn og unges bruk av sosiale medier har vært at de kommer i kontakt med fremmede på nettet som ikke vil dem vel (se også kap. 8 i denne rapporten om nettmøter). I tillegg krever den nye personvernforordningen implementert i 2018 (ofte referert til som GDPR), at barn og unge under 13 år som vil ha en profil på sosiale medier, må ha foreldrenes eksplisitte samtykke til dette.

Tabell 4 viser i hvilken grad eldre og yngre barn godtar forespørsler fra andre om å bli «venner» på sosiale medier.

- Nesten 6 av 10 (57 %) godtar bare slike forespørsler dersom man allerede kjenner den som spør,
- 6 % sier de godtar bare forespørsler fra folk de allerede kjenner veldig godt.
- 21 % godtar venneforespørsler hvis man har felles venner.
- 12 % godtar alle forespørsler.
- **Bare 2 % godtar slike forespørsler bare hvis foreldre eller foresatt sier det er ok, og dette gjelder bare for den yngste gruppen.**

Tabell 4: Hvordan barn svarer på forespørsler fra folk om å bli «venner» med dem på nettet?

% som sier...	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg godtar bare hvis jeg kjenner dem	51	58	60	56	57
Jeg godtar bare hvis vi har felles venner	19	10	21	28	21
Jeg pleier å godta alle forespørsler	13	4	16	9	12
Jeg godtar bare hvis jeg kjenner dem veldig godt	10	9	3	6	6
Jeg godtar dem bare hvis mine foreldre/foresatte sier det er OK	2	13	0	0	2
Vet ikke	4	6	0	1	2

EU Kids Online 2018: QD4a-f: Hvordan pleier du å svare på forespørsler fra folk om å bli «venner» med deg på nettet? Base: Barn i alderen 9-17 som har en profil på et sosialt nettverk (n=821).

I tillegg viser resultatene* fra hele utvalget at:

- Gutter godtar oftere alle forespørsler (15 %), sammenlignet med jenter (7 %).
- Personer som er født før 2005 har en signifikant høyere andel som bare godtar forespørsler hvis man har felles venner, cirka 1 av 4.

Barns tilnærming til kommunikasjon på Internett

Som nevnt i innledningen kan de fleste nettaktiviteter både potensielt være risikable, men også positive. Hvordan nettaktiviteter og netterfaringer oppleves, særlig de som involverer sosiale relasjoner og kontakt med andre mennesker, vil avhenge av flere faktorer, inkludert hvordan barn og ungdom selv ser på og opplever sin egen nettbruk. Hvis de har selvtrillit og en følelse av mestring ved at man vet hva man skal gjøre om noe ubehagelig skulle skje, vil dette kunne gjøre at man føler seg tryggere, og dermed har en bedre nettopplevelse. Hvis man derimot føler seg utrygg kan dette gjøre kommunikasjon med andre vanskelig og man kan gå glipp av mange av de positive sidene ved nettbruk.

Vi vet også at kommunikasjon via skjerm i seg selv kan oppleves annerledes enn ansikt til ansikt-kommunikasjon. I tidligere undersøkelser har blant annet barn og unge uttrykt at det kan være lettere å snakke med andre via skjerm fordi de ikke kan se at man for eksempel rødmer eller ikke har de kuleste klærne. Vi vet også at en personlig kommunikasjon på nettet, hvor man deler tanker, følelser og bilder kan oppleves som trygg og støttende, men også noe som kan gjøre en mer sårbar overfor andre brukere som ikke vil deg vel.

Tabell 5 viser hvordan barn og unge forholder seg til kommunikasjonen på Internett.

De fleste norske barn (92 %) sier at de føler seg trygge på Internett.

- Følelsen av trygghet øker med alder, men også de fleste 9-12-åringene (85 %) føler seg trygge på nettet.
- 3 av 4 synes andre er snille og hjelpsomme på nettet og 80 % vet hva de skal gjøre om noen ikke er det – det vil si opptrer på en måte som de ikke liker.
- 29 % synes det er lettere å være seg selv på nettet enn når de er sammen med andre ansikt til ansikt.

Gutter snakker i større grad enn jenter om personlige ting på nettet som de ikke snakker med andre om ansikt til ansikt.

Tabell 5: Hvor ofte gjelder følgende for deg

% som sier...	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg føler meg trygg på Internett	85	86	97	95	92
Jeg synes at andre er snille og hjelpsomme på Internett	66	60	77	81	73
Jeg vet hva jeg skal gjøre hvis noen opptrer på en måte som jeg ikke liker på nettet	63	71	86	89	80
Jeg synes det er lettere å være meg selv på nettet enn når jeg er sammen med andre ansikt til ansikt	34	20	28	30	29
Jeg snakker om andre ting på nettet enn jeg gjør når jeg snakker med andre ansikt til ansikt	22	7	31	21	22
Jeg snakker om personlige ting på nettet som jeg ikke snakker med andre om ansikt til ansikt	4	1	12	9	7

EU Kids Online 2018: QD2a-f: Hvor ofte gjelder følgende for deg: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=877 og n=955.

Resultatene viser også at gutter oftere bruker Internett til å snakke med folk fra andre land, enn det jenter gjør. 22 % blant gutter sier de gjør dette daglig, flere ganger hver dag eller nesten hele tiden, sammenlignet med 10 % blant jenter. Det er nærliggende å tro at dette i en viss eller stor grad skyldes spillvaner blant gutter.

2. FERDIGHETER

Digitale ferdigheter rommer et bredt spekter av sosiale, teknologiske, kritiske, kreative og operative utfordringer som skal håndteres. Digitale ferdigheter handler ikke lenger bare om tekniske evner – evnen til å slå på og bruke programvare og tekniske apparater. I Norge bruker vi ofte begrepet *digital dømmekraft* som i denne konteksten defineres som evnen til å mestre sitt digitale liv, og være kritisk og selvstendig i møtet med mediene (Engen, Giæver, & Mifsud, 2017; Staksrud, 2017; Vettenranta, 2007). Digitale ferdigheter og digital dømmekraft er i stor grad overlappende. I denne rapporten anses begge å høre inn under et utvidet «medie-kompetanse»-begrep («media-literacy»), og inkludere individets evne til å samle inn, analysere, evaluere og skape informasjon og tolke mening fra alle typer medier (Aufderheide, 1992). Media Literacy er dermed en katalysator for flere ulike typer av kompetanse, inkludert forbrukerkompetanse, evnen til å ytre seg og delta demokratisk, og teknisk brukerkompetanse.

I 2018-undersøkelsen har vi introdusert og målt nye typer digitale ferdigheter, for å dekke flest mulig av de områdene som utgjør en samlet digital dømmekraft. Vi har i den forbindelse benyttet den digitale ferdighetsskalaen utviklet og validert av Van Deursen, Helsper og Eynon (van Deursen, Helsper, & Eynon, 2016) ved Oxford Internet Institute. Ved å bruke denne skalaen kan vi skille mellom ulike typer ferdigheter: operative ferdigheter; navigasjonsferdigheter og kritisk vurdering av elektronisk informasjon; sosiale ferdigheter, som tillater deg å mestre kommunikasjon og relasjoner med andre på ulike nettplattformer; kreative ferdigheter, som evnen til å skape innhold som skal deles online, og ferdigheter for bruk av mobile enheter som smarttelefoner og nettbrett.

For å kartlegge graden av digitale ferdigheter hos norske barn ble følgende spørsmål stilt:

Nedenfor er noen påstander om hva du vet om hvordan du gjør ting på Internett. Kryss av for hvor godt påstanden passer på deg. Dette gjelder også om du bare vet det, men ikke har gjort det ennå. Hvis du ikke vet hva noe er, krysser du bare for «Vet ikke».

Vennligst merk: Spørsmålene om digitale ferdigheter ble ikke stilt til den yngste gruppen av barn (9-10 åringene), ikke fordi dette ikke er relevant, men for unngå et for langt spørreskjema for de yngste barna.

Tekniske ferdigheter

Når det gjelder tekniske ferdigheter er det benyttet to ulike spørsmål: hvorvidt man vet hvordan man lagrer et bilde man finner på nettet, og hvorvidt man vet hvordan man endrer personverninnstillingene sine, for eksempel på et sosialt nettverk. Som Tabell 6 viser er det relativt store forskjeller mellom den eldste og den yngste gruppen av barn og ungdommer, mens det i mindre grad er forskjeller mellom kjønnene. Gitt den store deltakelsen fra de yngste barna på sosiale nettverk (84 % oppgir å ha en profil på et sosialt nettverk, se Figur 3), så er det verdt å merke seg at de i mindre grad, og **bare halvparten av jentene i 11-12 års alderen, vet hvordan de skal endre personverninnstillingene sine.**

Tabell 6: Tekniske ferdigheter, etter alder og kjønn

% som sier det passer ganske bra eller veldig bra	11-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg vet hvordan jeg lagrer et bilde som jeg finner på nettet	54	54	87	88	82
Jeg vet hvordan jeg endrer personverninnstillingene (f.eks. for et sosialt nettverk)	64	54	81	78	76
Gjennomsnittlig score (0-10)	6,3	6,0	8,6	8,4	8,1

EU Kids Online 2018: QE1a-b: I hvilken grad passer dette for deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=656.

Informasjons- og navigasjonsferdigheter

Når det gjelder kritiske ferdigheter, for eksempel hvorvidt man synes det er enkelt å sjekke om informasjon man finner på nettet er sann og til å stole på, så er det forskjeller mellom kjønnene, både når det gjelder 11-12-åringene, og tenåringene. Guttene oppgir i større grad enn jentene at de har informasjons- og navigasjonsferdigheter.

Tabell 7: Informasjons- og navigasjonsferdigheter, etter alder og kjønn

% som sier det passer ganske bra eller veldig bra	11-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg synes det er enkelt å sjekke om informasjonen jeg finner på nettet er sann	44	28	74	56	61
Jeg synes det er enkelt å velge de beste søkeordene til nettsøk	47	28	79	68	68
Gjennomsnittlig score (0-10)	5,8	5,2	7,8	7,1	7,2

EU Kids Online 2018: QE1c-d: I hvilken grad passer dette for deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=657.

Sosial kompetanse

Digitale sosiale ferdigheter er det området hvor norske barn scorer høyest. Som Tabell 8 viser er den totale gjennomsnittlige scoren på dette området 9,2 (av 10 mulige). Med andre ord, de fleste norske barn opplever at de har gode sosiale ferdigheter på nettet. De oppgir at de vet for eksempel hvilken informasjon de skal dele og ikke dele på nettet, og de vet hvordan de skal fjerne noen fra kontaktlisten sin om det er behov for det. Det er noen forskjeller når det gjelder alder, ikke uventet er den gjennomsnittlige scoren litt lavere for 11-12-åringene, sammenliknet med 13-17-åringene. De høye tallene kan forklares ved den generelt høye bruken av Internett til sosialisering, samt et økt fokus i samfunnet på personvernproblematikk, regler for deling og nettbuk.

Tabell 8: Sosiale ferdigheter, etter alder og kjønn

% som sier det passer ganske bra eller veldig bra	11-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg vet hvilken informasjon jeg bør og ikke bør dele på nettet	87	92	96	95	94
Jeg vet hvordan jeg fjerner noen fra kontaktlisten	92	84	94	93	93
Gjennomsnittlig score (0-10)	8,6	8,6	9,3	9,3	9,2

EU Kids Online 2018: QE1e-f: I hvilken grad passer dette for deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=696.

Kreativ kompetanse

Digitale ferdigheter som kreativ kompetanse handler om i hvilken grad man selv skaper og eventuelt også deler digitalt innhold. De kreative ferdighetene kan være med på å avgjøre hvorvidt man kan delta i alle de mulighetene som interaksjon på nettet gir. Kreativ kompetanse regnes også å være høyt på den digitale kompetanseskalaen. Det vil si at det regnes som den digitale kompetansen som færrest behersker og behersker godt.

- Tabell 9 viser at **under halvparten av norske barn og ungdom vet hvordan de kan redigere eller foreta enkle endringer i nettinhold som andre har skapt**. Færrest er det blant de yngste jentene, hvor bare 16 % oppgir at de har slike ferdigheter.
- Gjennomsnittlig score for kreative ferdigheter er 6,4 for hele gruppen, men bare 5,0 for jenter mellom 11-12 år.

Tabell 9: Kreative ferdigheter, etter alder og kjønn

% som sier det passer ganske bra eller veldig bra	11-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg vet hvordan jeg lager og legger ut video eller musikk	60	58	70	59	64
Jeg vet hvordan jeg kan redigere eller foreta enkle endringer i netttinnhold som andre har skapt	38	16	49	31	38
Gjennomsnittlig score (0-10)	6,1	5,0	7,1	6,0	6,4

EU Kids Online 2018: QE1g-h: I hvilken grad passer dette for deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=645.

Det lave nivået av kreative ferdigheter som rapporteres av norske barn og ungdom er overraskende, sett i lys av den omfattende og daglige bruken de har av Internett. For mange vil resultatene stå i kontrast til ideen om den oppvoksende generasjonen som «digitalt innfødte» som behersker nettbruk «naturlig» og «av seg selv».

Ferdigheter og mobiltelefon

En av de aller største endringene siden prosjektets forrige undersøkelse, er introduksjonen og den massive distribusjonen av smarttelefoner. Vi vet per i dag lite om norske og europeiske barns ferdigheter når det gjelder mobiltelefonen. Samtidig har mobilen noen funksjoner og gir noen muligheter som ikke tradisjonelt har vært til stede på tidligere utstyr, slik som den mer stasjonære PC. Når det gjelder bruk av mobilen er det i særlig grad bruken av apper (mobilapplikasjoner) som er annerledes. Vi har derfor spurt om i hvilken grad barna vet hvordan de skal installere apper, hvorvidt de vet hvor mye de koster å bruke, og om de vet hvordan de kan kjøpe noe i en app.

- I gjennomsnitt scorer norske barn høyt på mobile ferdigheter (8,8 av 10).
- De fleste barn (97 %) vet hvordan de skal installere en app på en mobilenhet.
- 8 av 10 vet hvordan de skal ha kontroll på hvor mye det koster å bruke mobilapper. Jenter

oppgir å kunne dette i noe mindre grad enn gutter.

- Gutter oppgir i større grad enn jenter at de vet hvordan de skal kjøpe noe i en app.

Tabell 10: Mobilferdigheter etter alder og kjønn

% som sier det passer ganske bra eller veldig bra	11-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg vet hvordan jeg installerer apper på en mobilenhet (f.eks. telefon eller nettbrett)	93	92	97	98	97
Jeg vet hvordan jeg skal ha kontroll på hvor mye det koster å bruke mobilapper	75	63	91	81	83
Jeg vet hvordan jeg kan kjøpe noe i en app	65	52	88	75	78
Gjennomsnitt (0-10)	8,1	7,6	9,3	8,7	8,8

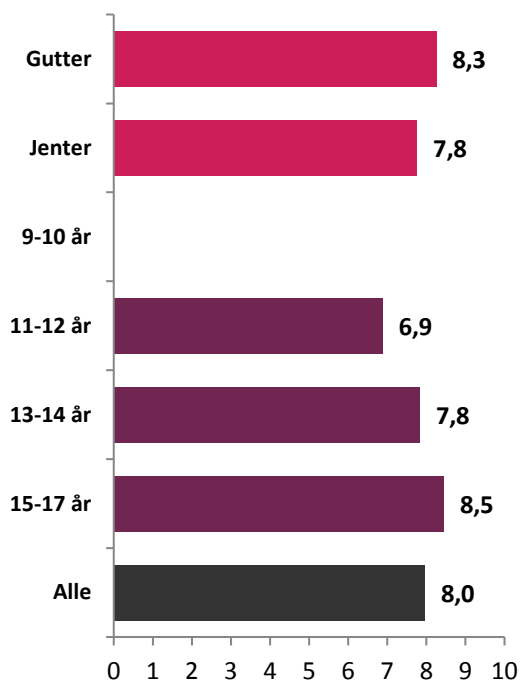
EU Kids Online 2018: QE1i-k: I hvilken grad passer dette for deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=676.

Digitale ferdigheter under ett

Ser vi på de digitale ferdighetene under ett, så ligger disse på en gjennomsnittlig score på 8 av 10, noe som regnes som høyt. I gjennomsnitt, og som vi også har sett på de ulike ferdighetene rapportert over, så scorer norske gutter noe høyere enn jentene, henholdsvis 8,3 for guttene versus 7,8 for jentene. Grunnen til disse forskjellene i ferdigheter mellom gutter og jenter på samme alder er noe overraskende. Det kan tenkes at foreldremediering, dvs. hvordan foreldrene oppdrar barna sine digitalt, er noe forskjellig for gutter og jenter og at dette påvirker hvilke ferdigheter man tilegner seg. Det kan også tenkes at gutter og jenter har ulike brukermønstre på nettet, noe som gir seg utslag i ulike typer ferdigheter. For eksempel vet vi at det er relativt store forskjeller i bruken av onlinespill mellom gutter og jenter. Det er også mulig at skoleverket og lærere forholder seg til digital kompetanse på en måte som gir forskjeller mellom kjønnene. Eller at gutter i større grad enn jenter opplever mestringfølelse og at dette gjenspeiles i hvordan man svarer på spørsmålene i skjemaet.

Med andre ord, det kan være at jenter i mindre grad oppgir å ha kunnskap om et område, enn det de i praksis har, men ulikheten kan også ligge i reelle forskjeller.

Figur 4: Gjennomsnitt indeksscore for digitale ferdigheter, etter alder (11+) og kjønn

EU Kids Online 2018: QE1a-k: I hvilken grad passer dette for deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=715.

EU Kids Online vil se mer på disse forskjellene og forsøke å finne gode forklaringsmodeller i videre forskning. Samtidig oppfordrer vi foreldre, lærere og andre om å være bevisste på dette mønsteret og eventuelt sette inn tiltak for å utjevne forskjellen.

Tallene understreker også at **digitale ferdigheter og kompetanse ikke er noe man er født med eller som kommer «intuitivt», men ferdigheter som må læres og øves på** for at man skal beherske de ulike utfordringene og mulighetene som nettet bringer med seg.

Tabell 11 viser andel barn og ungdom (11-17 år) som sier at de en eller flere ganger (inkludert daglig eller nesten daglig) har vært involvert i situasjoner på nettet hvor de kunne ha hatt nytte av ulike råd.

- 6 av 10 oppgir å kunne hatt nytte av råd om hvordan man skiller mellom ekte og falske nyheter.
- 4 av 10 kunne hatt nytte av råd om hvordan selskaper eller myndigheter sporer det du gjør på nettet.
- Nesten halvparten (**45 %**) oppgir at de ville hatt nytte av råd om hvordan man hjelper andre som blir mobbet på nettet.
- 1 av 5 (21 %) kunne hatt nytte av råd om deling av nakenbilder på nettet.
- 34 % sier de kunne hatt nytte av råd om muligheter for samfunnsengasjement på nettet. Dette gjelder også de yngste barna (11-13 år).

Tabell 11: Barn (11+) som har vært i situasjoner hvor de hadde hatt nytte av råd

% som sier de kunne hatt nytte av...	11-13 år		14-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Råd om hvordan man kan skille mellom ekte og falske nyheter	53	61	62	58	59
Råd om sikker bruk av nettet	43	40	47	46	45
Råd om å hjelpe andre når man er vitne til mobbeepisoder på nettet	48	49	43	43	45
Råd om selskaper eller myndigheter som sporer det du gjør på nettet	25	26	45	50	40
Råd om å snakke med fremmede på nettet	39	35	35	35	36
Råd om hvordan du kan skaffe deg informasjon om politiske emner på nettet	22	29	37	41	35
Råd om muligheter for samfunnsengasjement på nettet	32	21	38	37	34
Råd om deling av personopplysninger på nettet	34	32	34	33	33
Råd om deling av seksuelle bilder eller nakenbilder på nettet	17	24	22	20	21
Gjennomsnittlig score (0-10)	8,1	7,6	9,3	8,7	8,8

EU Kids Online 2018: QM3a-i: Hvor ofte i løpet av det SISTE ÅRET har du vært i en situasjon der du kunne hatt nytte av følgende råd? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=614 og n=679.

3. RISIKO OG SKADE

EU Kids Online har tidligere laget en klassifikasjon av ulike risiko på nettet som barn og unge kan møte. I denne deles nettrisiko inn i tre hovedtyper avhengig av barnets egen rolle: risiko knyttet til innhold på nettet (content), risiko knyttet til kommunikasjon på nettet (contact) og risiko knyttet til egen atferd på nettet (conduct) (Staksrud, Livingstone, Haddon, & Ólafsson, 2009). Tabell 12 gir noen eksempler på ulike risiko i disse kategoriene, men er ikke uttømmende.

Tabell 12: EU Kids Online klassifikasjon av nettrisiko etter barnets egen rolle

Risiko	Innhold	Kommunikasjon	Atferd
Kommersiell	Reklame, spam, produkt-plassering	Innsamling av personinformasjon, direkte markedsføring, tracking	Gambling, ulovlig nedlasting, hacking
Aggressiv	Voldelig/hatefullt innhold	Bli mobbet, trakassert eller forfulgt	Mobbing og trakassering av andre
Seksuell	Pornografisk /skadelig seksuelt innhold	Bli groomet av andre brukere (voksne) for seksuell relasjon	Lage/laste opp pornografisk materiale
Verdirelatert	Rasistisk/falsk informasjon og råd (eks. om narkotika, falske nyheter)	Selv-skading og uvelkommen overtalelse fra andre	Gi råd og oppmuntring til andre (for eksempel selvmord, skadelig slanking/pro-ana)

Et av hovedresultatene fra 2010-undersøkelsen var at eksponering for risiko på nettet ikke nødvendigvis fører til skade. Tvert i mot er **sannsynligheten for at en opplevd risiko på nettet skal lede til skade totalt sett svært lav**. Imidlertid er det slik at noen grupper barn og ungdom og for noen typer risiko så øker sannsynligheten for skade, og for potensielt langvarig skade. Det er derfor svært viktig å identifisere hvilke barn som er mer utsatt for risiko, og i mindre grad har muligheten til å håndtere disse

erfaringene (se for eksempel Hasebrink et al., 2011).

Som beskrevet i innledningen av denne rapporten har vi i spørreskjemaet målt de samme risikoene som ble målt i 2010. Vi har i tillegg søkt å kartlegge noen nye områder. I den norske delen av undersøkelsen har vi inkludert spørsmål knyttet til erfaringer med hatytringer på Internett, faktorer som kan indikere radikalisering og ekstremisme, spørsmål knyttet til rollen som tilskuer til mobbing og trakassering av andre på nett (cyberbystanders), samt utvidede spørsmål knyttet til erfaringer med pornografi og seksuelle meldinger på nett (såkalt «sexting»).

Når vi har definert ulike typer risiko har vi forsøkt å unngå normative føringer og begreper som bærer med seg følelsesmessige og verdimesse rammer. For eksempel har vi valgt å ikke benytte begreper som «mobbing» og «fremmed», men heller operasjonalisert definisjoner i et barnevennlig språk. På denne måten øker også sannsynligheten for at alle barna og ungdommene som har deltatt i undersøkelsen forstår spørsmålene på samme måte. Merk også:

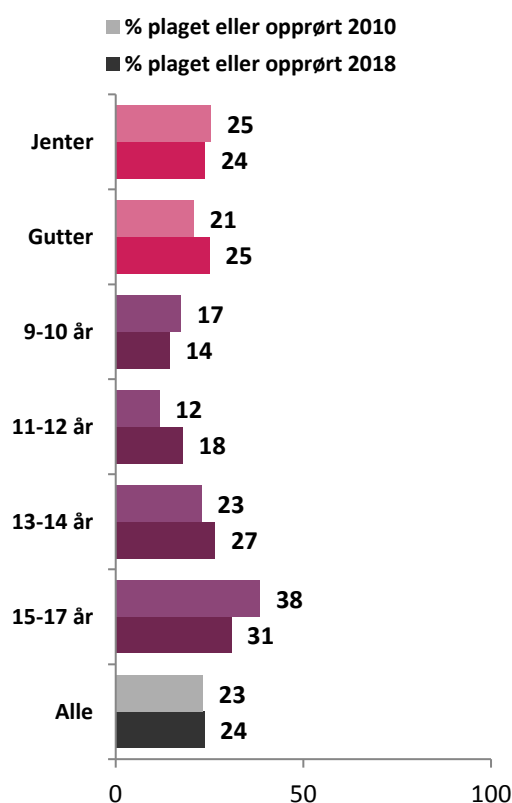
- «Plaget» er gjennomgående definert på følgende måte: «...som plaget deg eller gjorde deg opprørt på noen slags måte (f.eks. fikk deg til å føle ubehag, bli skremt eller føle at du ikke skulle ha sett det)?».
- I den grad det har vært mulig har vi forsøkt å spørre om erfaringer med den samme risikoen (slik som mobbing) både via Internett og utenfor Internett/ansikt til ansikt.

For å måle skade benyttes en kombinasjon av hvordan man har følt det etter å ha opplevd en risiko på nettet, og hvor lenge man har hatt denne følelsen. Det vises for øvrig til EU Kids Onlines rapporter fra 2010 for gjennomgang av hvordan risiko og skade måles (Livingstone, Haddon, et al., 2011a, 2011b).

Barn med negative netterfaringer

Før vi stilte spørsmål om ulike typer spesifikk nettrisiko, ble respondentene spurt generelt om de hadde hatt problematiske opplevelser på Internett i løpet av det siste året. Hensikten med dette spørsmålet var å skaffe en oversikt over i hvilken grad de selv opplevde at de hadde negative erfaringer med nettbruk, før vi introduserte konkrete risiko og ba dem tenke på ulike problemer slik som mobbing, sexting og hatprat.

Figur 5: Negative erfaringer på Internett etter alder og kjønn (2010, 2018)

EU Kids Online 2018: QF01: DET SISTE ÅRET, har det skjedd NOE på nettet som plaget deg eller gjorde deg opprørt på noen slags måte (f.eks. fikk deg til å føle ubehag, bli skremt eller føle at du ikke skulle ha sett det)? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=863.

EU Kids Online 2010: QC110: I løpet av DE SISTE 12 MÅNEDENE, har du sett eller opplevd noe på Internett som har vært ubehagelig på noen måte? For eksempel fått deg til å føle deg ukomfortabel, lei deg eller føle at du ikke burde ha sett det. Base: Norske barn i alderen 9-16 år som bruker Internett (n= 1019).

Figur 5 viser hvor mange barn og ungdom som opplever at de har hatt negative erfaringer siste året, etter alder og kjønn og sammenliknet med tallene fra 2010. Når vi sammenlikner tallene fra 2010 og 2018 så ser vi at andelen som har opplevd noe som har plaget dem eller opprørt dem via Internett er stabil. Nesten en av fire opplever dette. **Vi ser også at andelen som rapporterer å ha opplevd negative erfaringer er gått ned hos de yngste og eldste aldersgruppene, mens 11-14 åringen har hatt en økning.** Det er små forskjeller mellom kjønnene.

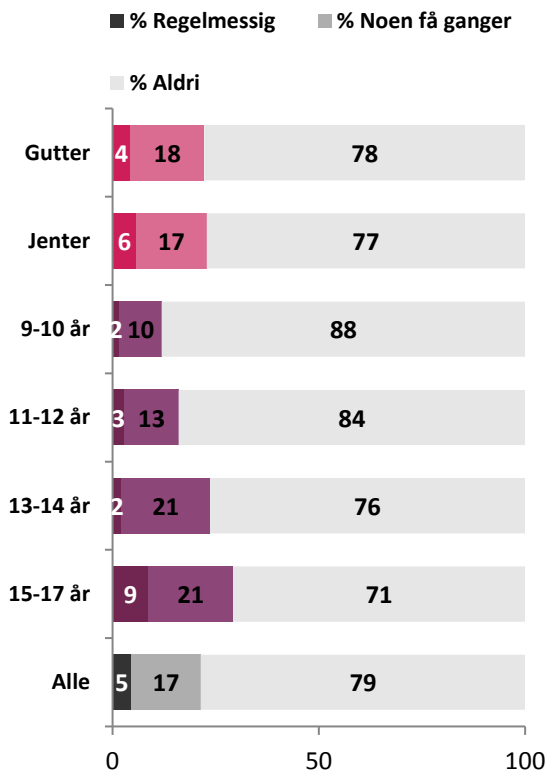
For ytterligere å kartlegge det generelle nivået av negative erfaringer på Internett har vi også sett på frekvensen av slike erfaringer – det vil si hvor ofte det har skjedd. Vi kan tenke oss at en enkelt negativ erfaring vil ha et annet skadepotensiale enn negative erfaringer over lang tid – slik som for eksempel digital mobbing kan være. Gitt norske barn og unges omfattende bruk av Internett, også blant de yngste, kan man forvente at risikoerfaringer vil skje ofte, fordi «mer = mer» - mer bruk gir flere erfaringer, og også flere muligheter til å oppleve ubehagelige situasjoner i møtet med innhold og med andre brukere.

Figur 6 viser at i løpet av det siste året er det **5 % av alle barn som har hatt negative erfaringer regelmessig (dvs. minst hver måned), mens 17 % har hatt dette noen få ganger.** De fleste barn oppgir at de ikke har hatt slike erfaringer. Blant dem som har negative erfaringer regelmessig er det ingen forskjeller på gutter og jenter, men erfaringene øker med alder. 15-17-åringene oppgir oftere å ha regelmessige negative erfaringer enn de andre aldersgruppene.

Resultatene* viser også:

- Den eldste aldersgruppen født mellom 2000-2003 opplever oftere ting på nettet som har gjort dem opprørt. 11 % svarer at dette har skjedd ukentlig eller daglig.
- Det er ingen signifikante forskjeller i andre bakgrunnsvariabler.

Figur 6: Frekvens av negative erfaringer etter alder og kjønn¹

EU Kids Online 2018: QF02a-f: DET SISTE ÅRET, hvor ofte skjedde det noe på nettet som plaget deg eller gjorde deg opprørt? Kategorien «regelmessig» inkluderer de barn som har hatt negative erfaringer minst hver måned, hver uke eller daglig/nesten daglig. Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Frekvensen er basert på alle som har gitt et valid svar (n=849).

Håndtering av risiko

Negative erfaringer på nettet kan gi ulike reaksjoner. På spørsmål om hvordan man følte det sist det skjedde noe på nettet som plaget deg eller gjorde deg opprørt, svarte 48 % (n=211) at de følte sinne, 37 % ble triste, 29 % følte frykt, 21 % ble flau og 17 % følte seg ydmyket. 14 % følte seg hjelpeløse, og 11 % følte skam.*

I undersøkelsen har vi også sett på hvordan barn og unge håndterer risiko som de møter på nettet. Generelt skiller vi mellom tre typer håndteringsmuligheter: en *passiv/fatalistisk*

håndtering hvor man «gir opp» eller ikke vet hva man skal gjøre; en *kommunikativ håndtering* hvor man snakker med noen og ber om hjelp og råd eller støtte for å håndtere en negativ opplevelse; og en *proaktiv håndtering* hvor man gjør noe for å hjelpe seg selv – for eksempel blokkerer en person fra å kontakte en, endrer personverninnstillingene sine eller benytter en rapporteringsmekanisme. Gjennom analyser fra 2010-undersøkelsen så vi at hvilken strategi barn og unge benytter for å håndtere negative opplevelser på nettet, avhenger delvis av hvordan de har det utenfor nettet. Vi vet også at en proaktiv og kommunikativ håndteringsstrategi i større grad leder til mestring og økt motstandskraft (resiliens) slik at risikoen ikke leder til skade (d’Haenens, Vandoninck, & Donoso, 2013). Med andre ord – vi ønsker at barn og unge skal være kommunikative om sine negative erfaringer på nettet, og at de skal klare å gjøre noe aktivt for å hjelpe seg selv i ubehagelige situasjoner. Vi vet også at hvilke strategier barn mestrer og velger å bruke for å håndtere dårlige erfaringer på nettet avhenger av hvordan de har det utenfor nettet.

Et av de mest overraskende funnene fra 2010-undersøkelsen i Norge var at norske barn, særlig de eldste, i liten grad valgte å henvende seg til en voksen for å be om hjelp til nettrelaterte problemer. For eksempel var det bare 16 % av de som ble mobbet på nettet som sa fra til en lærer, og bare 9 % av jentene og ingen av guttene sa fra til «noen som har det som jobb å hjelpe barn». Ca. halvparten sa fra til en eller begge foreldre, mens de fleste (86 % av guttene og 67 % av jentene) snakket med en venn. Det var også store forskjeller mellom kjønnene – mens 85 % av jentene som hadde blitt mobbet på nettet snakket med noen, var det bare 45 % av guttene som ble mobbet på nettet som gjorde det samme (Staksrud, 2013, s. 117-119).

For 2018-undersøkelsen viser Tabell 13 at blant de 211 som har blitt plaget/opprørt av netthinhold så representerer **venner fremdeles den viktigste sosiale støtten når man har hatt negative erfaringer på Internett.**

¹ Merk at ikke alle barn som har svart at de har hatt en negativ opplevelse på Internett de siste 12 månedene har svart på hvor ofte dette skjedde.

- 57 %, i større grad de eldste (13-17 år) snakket med en venn på sin egen alder
- 33 % (og i større grad de i aldersgruppen 9-12 år) snakket med en eller begge av foreldrene.
- **En av fem (20 %) snakket ikke med noen sist de opplevde noe negativt på Internett.**
- Søsken representerer også en sosial støtte (12 %), mens andre voksne som jeg stoler på oppgis av 6 % av barna. Denne kategorien inkluderer andre familiemedlemmer og nære sosiale relasjoner, slik som besteforeldre.
- **Lærere oppleves som lite relevante når det gjelder å snakke om negative erfaringer på nettet.** Bare 6 % oppgir å ha gjort dette.
- Bare 6 % oppgir å ha snakket med «noen som har det som jobb å hjelpe barn».

De lave tallene når det gjelder å be om hjelp fra voksne generelt og fra lærere og de som har det som jobb å hjelpe barn er spesielt overraskende gitt det økte fokuset på digital kompetanse og digital dømmekraft i den norske skolen de siste årene.

Tabell 13: Hvilke personer barn i alderen 9-17 år snakker med etter de har hatt negative erfaringer på Internett

% av dem som snakket med noen	
En venn på min alder	57
Mamma eller pappa (eller ste-/fostermor eller -far)	33
Jeg snakket ikke med noen	20
Bror eller søster (eller ste-/foster-/halvsøsken)	12
En lærer	6
En annen voksen som jeg stoler på	6
Noen andre	6
Noen som har som jobb å hjelpe barn	4
Vet ikke	3
Vil ikke svare	0

EU Kids Online 2018: QF04a-j: Sist gang det skjedde noe på nettet som plaget deg eller gjorde deg opprørt, snakket du med noen av disse menneskene om det? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på spørsmål QF01 om de har opplevd negative erfaringer det siste året (n=211).

Det er også overraskende fordi når det gjelder noen typer nettrisiko, slik som digital mobbing, så vet vi at dette som oftest har utgangspunkt i en skolerelasjon, hvor skolen og lærerne har en plikt til å engasjere seg og agere.

Det kan tenkes at dialogpotensialet mellom elever og skolen når det gjelder nettrelaterte utfordringer også er svekket på grunn av et økende fokus på mobilforbud på skolen. Hvorvidt dette gjør at elevene opplever at skolen har «meldt seg ut av» barnas digitale liv er noe vi vil se nærmere på i den videre forskningen i prosjektet.

I tillegg til den kommunikative håndteringen – å snakke med noen og å be om hjelp – har vi også undersøkt i hvilken grad barn og unge velger en pro-aktiv håndtering (gjøre noe aktivt selv) eller en passiv/fatalistisk håndtering (gi opp). Tabell 14 viser hva barn og unge i alderen 9-17 år gjorde forrige gang de hadde en negativ erfaring på nettet.

- Sist gang de opplevde noe negativt på nettet valgte 30 % å ignorere problemet eller håpe på at det ville forsvinne av seg selv. Denne strategien er vanligere hos gutter enn hos jenter.
- De vanligste proaktive håndteringsmetodene er «å lukke vinduet eller appen» (27 %) og å blokkere en person fra å kontakte dem igjen (24 %).
- 6 % valgte «å ta igjen» på den andre personen, mens bare 4 % endret personverninnstillingene sine.
- Ingen blant den yngste aldersgruppen mente at det hjalp å blokkere personen fra å kontakte dem.

Tabell 14: Hva barn i alderen 9-17 år gjør etter at de har hatt negative erfaringer på Internett

% som sier de har...	
Jeg ignorerte problemet eller håpet at problemet ville forsvinne av seg selv	30
Jeg lukket vinduet eller appen	27
Jeg blokkerte personen fra å kontakte meg	24
Jeg rapporterte problemet på nettet	17
Jeg prøvde å få den andre personen til å la meg være i fred	16
Jeg følte litt skyld for det som gikk galt	10
Jeg slettet meldingene fra den andre personen	9
Jeg prøvde å ta igjen på den andre personen	6
Jeg sluttet å bruke Internett en stund	4
Jeg endret innstillingene for personvern/kontakt	4
Noe annet	13
Vet ikke	10
Vil ikke svare	2

EU Kids Online 2018: QF05a-m: Sist gang du hadde problemer med noe eller noen på nettet som plaget deg eller gjorde deg opprørt på noen måte, gjorde du noen av disse tingene etterpå? Base: Barn i alderen 9-17 som ble plaget/opprørt av nettinhold (n=211).

Hva som oppleves som en negativ erfaring på nettet vil variere mellom barn og mellom grupper av barn.

I undersøkelsen ble det derfor stilt følgende åpne spørsmål: *Hvilke ting på Internett er det som plager eller opprører folk på din alder?*

463 barn valgte i denne undersøkelsen å svare på dette spørsmålet. Under er et utdrag av disse kommentarene.

Å bli tilsendt dickpics og nudes, bli mobbet, få stygge kommentarer, at bilder ikke blir kommentert eller likt.

Skrive stygge ting på nett. Holder folk utenfor gruppene selv om det er plass.

Det jeg tror plager eller opprører folk på min alder på nettet er f.eks mobbing, ryktespredning, bilder tatt av dem når de ikke var tilstede og gjort narr av det, nakenbilder spredt rundt osv.

Måten folk sine liv ofte blir fremstilt som perfekte. Folk som bare prøver å vise frem hvor mye penger de har ved å legge ut bilder av alle tingene sine.

Når de blir spurt om å sende bilder av deg selv som de ikke har lyst til å sende eller blir bedt om informasjon som de ikke har lyst til å gi men de føler at de er nødt til å gi dem det de vil ha før å føle seg godtatt.

Anonyme apper hvor folk kan skrive det man vil til andre nesten uten konsekvenser, for eksempel saraha

4. MOBBING

Det finnes mange undersøkelser som måler erfaringer med mobbing. Disse undersøkelsene vil vise ulike tall, både fordi man benytter ulike utvalg av respondenter, men også fordi det ikke er forskningsmessig enighet om hvordan mobbing generelt, og digital mobbing spesielt, skal defineres (Kofoed & Staksrud, 2018; Menesini, 2012; Olweus, 2012; Smith et al., 2013; Wolak, Mitchell, & Finkelhor, 2007; Ybarra, Boyd, Korchmaros, & Oppenheim, 2012).

I denne undersøkelsen, for å kunne sammenlikne tallene fra 2010, har vi benyttet samme og følgende definisjon på mobbing i spørreskjemaene:

Noen ganger kan barn eller tenåringer si eller gjøre sårende eller ekle ting mot andre, og dette kan for eksempel ofte skje ganske mange ganger på ulike dager i en periode.

Dette kan omfatte:

- å erte noen på en måte som denne personen ikke liker
- å slå, sparke eller dytte noen
- å holde noen utenfor

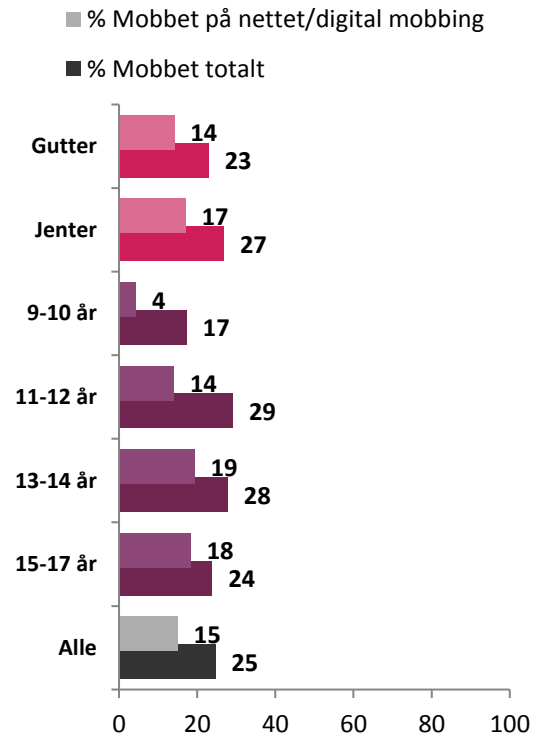
Når folk er sårende eller ekle mot noen på denne måten, kan det skje:

- ansikt til ansikt (personlig)
- via mobiltelefon (tekstmeldinger, samtaler, videoklipp)
- på Internett (e-post, direktemeldinger, sosiale nettverk, chatterom)

På denne måten har vi kunnet kartlegge og sammenlikne erfaringer med mobbing via Internett og mobiltelefon, og erfaringer med mobbing ansikt til ansikt.

Figur 7 viser andelen av barn som har blitt mobbet på nettet og mobbet totalt. Merk at noen barn opplever både mobbing på nettet og utenfor nettet. **I undersøkelsen svarte 25 % av de barna som svarte på spørsmålet at de hadde opplevd mobbing i løpet av de siste 12 månedene, 15 % hadde opplevd dette på nettet.**

Figur 7: Barn i alderen 9-17 år som har opplevd mobbing (off- og online) i løpet av de siste 12 månedene, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QF20: I løpet av DET SISTE ÅRET, har noen NOEN GANG behandlet deg på en slik sårende eller ekkel måte? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=899.

Resultatene* fra den gruppen som svarer at de har blitt behandlet på en sårende /ekkel måte viser at:

- **Det er signifikant flere blant jenter i den eldste aldersgruppen som svarer at de har blitt behandlet på en slik sårende eller ekkel måte, totalt 30 % blant jenter født mellom 2000-2003.**
- Det er signifikant flere som har svart «Nei», at de ikke har blitt behandlet slik, blant gutter i den eldste aldersgruppen (75 %).

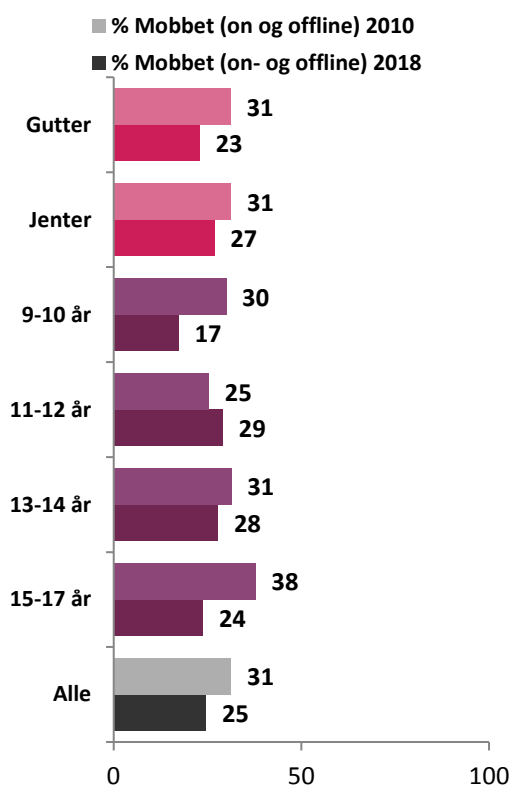
I den forrige EU Kids Online-undersøkelsen fra 2010 var det 31 % som oppgav å ha erfaringer med mobbing. Fem prosent av disse opplevde dette ukentlig. Siden den gang har det skjedd en teknologisk utvikling som kan ha ført til mer digital mobbing. Særlig har bruken av sosiale medier og av smarttelefon blant barn og unge hatt en sterk økning siden 2010. Det er derfor interessant å se

om det har skjedd en endring siden 2010. Figur 8 viser endringene i de overordnede mobbetallene (mobbet totalt) etter alder og kjønn.

I 2018 var det 25 % av barna som svarte på spørsmålet som oppgav å ha blitt mobbet på nettet eller utenfor. **Den totale mobbeandelen er altså gått ned, selv om bruken av sosiale medier og mobiltelefon i samme periode har økt.**

Mobbing gjennom digitale medier kan ta mange former og skje på ulike plattformer. Noen av disse gir større mulighet enn andre for mobberen å være anonym. På spørsmål om på hvilke plattformer man har opplevd mobbing er sosiale nettsteder det vanligste, fulgt av meldinger på mobilen.

Figur 8: Barn som oppgir å ha blitt mobbet (on- og offline) de siste 12 månedene, etter alder og kjønn (sammenligning 2010, 2018)

EU Kids Online 2018: QF20: I løpet av DET SISTE ÅRET, har noen NOEN GANG behandlet deg på en slik sårende eller ekkel måte? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=899. EU Kids Online 2010: QC110: I løpet av DE SISTE 12 MÅNEDENE, har du sett eller opplevd noe på Internett som har vært ubehagelig på noen måte? For eksempel fått deg til å føle deg ukomfortabel, lei deg eller føle at du ikke burde ha sett det. Base: Norske barn i alderen 9-16 år som bruker Internett (n=1019).

Vi har også spurt de 29 barna som har blitt behandlet på en sårende/ekkel måte på nettet månedlig eller oftere om hvordan de har følt det etterpå forrige gang dette skjedde.

- Over halvparten (52 %) ble veldig opprørt, 26 % oppgir å ha blitt litt opprørt, mens 22 % ble ikke opprørt i det hele tatt.
- Jenter oppgir i større grad å ha blitt veldig opprørt enn guttene.
- 16 % oppgir å ha følt det slik i et par måneder eller mer.

NB! Disse prosentandelene er basert på svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Dette spørsmålet er en del av flere spørsmål som vi benytter for å kunne si noe om eventuelle (psykiske) skadevirkninger av erfaringer på nettet, og i hvilken grad disse er kortvarige eller langvarige. Prosjektet vil komme tilbake med mer grundige analyser når det gjelder spørsmål om skade.

Mobbing handler også om *frekvens* – hvor ofte man opplever mobbing fra andre. Figur 13 viser hvor ofte dette har skjedd i løpet av det siste året ansikt til ansikt, via mobilen, eller på en annen måte, i prosent basert på alle barn.

Tabell 15: Frekvens hvor ofte man er blitt behandlet dårlig i løpet av det siste året ansikt til ansikt, på Internett eller annen måte

%	Aldri	Noen få ganger	Minst hver måned
Personlig ansikt til ansikt (noen som er sammen med deg på samme sted til samme tid)	82	13	5
Via mobiltelefon eller Internett, datamaskin, nettbrett, osv.	85	12	4
På annen måte	94	4	2

EU Kids Online 2018: QF21a-c: DET SISTE ÅRET, hvor ofte behandlet noen deg på en sårende eller ekkel måte på noen av følgende måter? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=861 og n=889.

Tabell 16 viser hvor stor andel av barna totalt som har opplevd ulike former for mobbing. Totalt 2 % av alle norske barn i alderen 9-17 år har opplevd at det har blitt sendt ekle eller sårende meldinger til dem, at meldinger er blitt sendt rundt eller lagt ut på nettet slik at andre kunne se dem, eller at de har blitt ekskludert fra en gruppe eller aktivitet på nettet.

I undersøkelsen har vi også søkt å kartlegge ytterligere mobbemetoder, særlig bruken av trusler og tvang. Resultatene viser at av alle barn er det 1 % som oppgir at de har blitt truet eller tvunget til å gjøre noe de ikke ønsket å gjøre. Vi vil i senere analyser se på om slike aktiviteter har sammenheng med andre typer risiko, slik som å bli bedt om å sende nakenbilder av seg selv.

Tabell 16: Måter barn har blitt mobbet via Internett eller mobil

% av alle barn i aldersgruppen 9-17 år som har opplevd at...	
Det ble sendt ekle eller sårende meldinger til meg	2
Det ble sendt rundt ekle eller sårende meldinger, eller de ble lagt ut der andre kunne se dem	2
Jeg ble holdt utenfor eller ekskludert fra en gruppe eller aktivitet på Internett	2
Jeg ble truet på Internett	1
Jeg ble tvunget til å gjøre noe jeg ikke ønsket å gjøre	1
Det skjedde andre ekle eller sårende ting med meg på Internett	2

EU Kids Online 2018: QF23 a-f: Har noen av disse tingene skjedd med deg det siste året?

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=995.

Som tidligere beskrevet under «Håndtering av risiko» over, så finnes det ulike metoder for å takle negative erfaringer på nettet. Noe av det som virker best, og som gir motstandskraft er at man snakker med noen og ber om hjelp, fortrinnsvis fra en voksen. Dette gjelder i særlig grad etter mobbeerfaringer, som vi vet har en større sannsynlighet for å lede til skade, og til langvarig skade enn de fleste andre typer risiko. Tabell 17 viser hvem, om noen, barn og unge snakket med etter å ha blitt mobbet.

Tabell 17: Hvem de snakket med etter digitale mobbeerfaring

%	
Mamma eller pappa (eller ste-/fostermor eller -far)	23
Bror eller søster (eller ste-/foster-/halvsøsken)	18
En venn på min alder	49
En lærer	13
Noen som har som jobb å hjelpe barn	4
En annen voksen som jeg stoler på	12
Noen andre	23
Jeg snakket ikke med noen)	25
Vet ikke	11
Vil ikke svare	5

EU Kids Online 2018: QF27: Da dette skjedde med deg, hvem, om noen, snakket du med? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart at de har blitt behandlet på en sårende eller ekkel måte minst hver måned, minst hver uke eller daglig/nesten daglig via mobiltelefon eller Internett, datamaskin, nettbrett osv. i løpet av det siste året (QF21) Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=29.

De fleste har blitt mobbet på nettet eller via en mobiltelefon som snakker med noen snakker med en venn. Ca. en av fire snakker med foreldrene, mens 13 % har snakket med en lærer. En av fire snakket ikke med noen.

Blant de 29 barna som har blitt behandlet på en sårende/ekkel måte på internett månedlig eller oftere, så viser resultatene at:

- Jenter snakket oftere med en bror eller søster (43 %), sammenlignet med gutter (4 %). Jenter snakket også oftere med en lærer (37 %), mens

guttene gjorde ikke dette i det hele tatt (0 %). Til sist snakket jentene også oftere med en annen voksen som de stolte på (33 %), mens ingen av guttene gjorde dette (0 %).

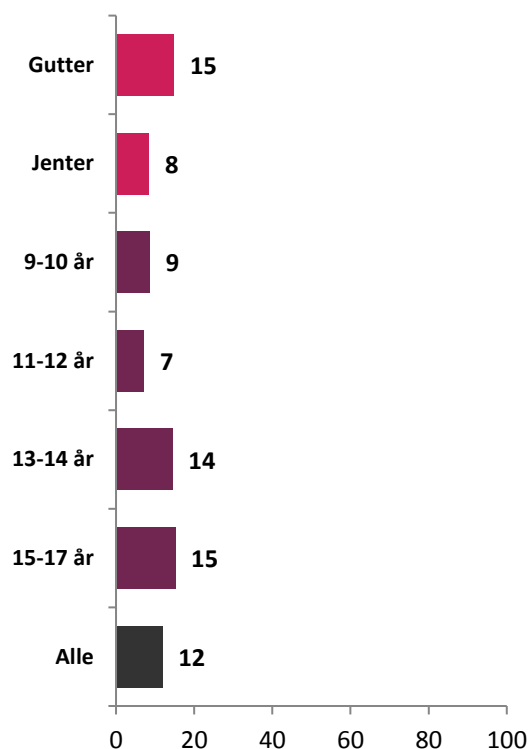
- Den yngste aldersgruppen snakket hovedsakelig med en lærer eller en annen voksen som de stolte på (100 %). Dette er først og fremst jenter.
- **NB! Disse prosentandelene er basert på svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.**

Barn som mobber andre

Når barn og ungdom blir mobbet, er det ofte andre barn og ungdom som mobber. Dette gjelder også på Internett. EU Kids Online har derfor et fokus på å kartlegge de som mobber, både når det gjelder årsakene til mobbingen og i hvilken grad andre variabler, slik som psykisk helse, netterfaring og sosiale ferdigheter påvirker erfaringer med mobbing, også som mobber. Figur 9 viser at **12 % av 9-17-åringene oppgir at de har plaget andre ansikt til ansikt eller på nettet, i løpet av det siste året.**

- Det er en høyere andel blant den eldste aldersgruppen født mellom 2000-2003 som har behandlet andre på en sårende eller ekkel måte (13 %). Det er spesielt gutter (17 %) i denne aldersgruppen.
- Det er ingen signifikante forskjeller å spore på bakgrunnsvariabler.

Figur 9: Barn som har mobbet eller plaget andre (on- og offline) i løpet av det siste året, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QF28a-d: I løpet av DET SISTE ÅRET, har du NOEN GANG BEHANDLET andre på en sårende eller ekkel måte? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=864.

Blant de 98 respondentene som oppgir å ha behandlet *andre* på en sårende/ekkel måte, så viser resultatene at:

- Halvparten (55 %) sier at de har behandlet noen på en sårende eller ekkel måte ansikt til ansikt. Dette er oftere gutter (62 %) enn jenter (40 %).
- Det er en høyere andel jenter (9 %) som sier at de har behandlet noen på en sårende eller ekkel måte ansikt til ansikt minst hver uke.
- 69 % av personer i den yngste aldersgruppen sier at de aldri har behandlet noen på en sårende måte ansikt til ansikt, og 81 % sier at de aldri har gjort det via mobiltelefon, Internett, datamaskin eller nettbrett.
- **NB! Disse prosentandelene er basert på svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.**

Tabell 18 viser hva man oppgir som årsaker til mobbingen. **Den vanligste årsaken for å mobbe er at man ville hevne seg (41 %) etterfulgt av «det bare skjedde» (31 %) og at man synes det var morsomt (21 %).** Dette er prosentandeler av med de 98 som oppgir å ha behandlet noen på en sårende/ekkel måte.

Det er en høyere andel gutter som sier at de behandlet noen på en sårende måte fordi de ville ta igjen eller hevne seg sammenlignet med jenter. Det er også en større andel blant den eldste aldersgruppen (59 %).

- De eldste jentene svarer oftere at de behandlet noen slik fordi de kjedet seg, mens de eldste guttene svarer oftere at de syntes det var spennende.

Tabell 18: Årsaker til mobbing

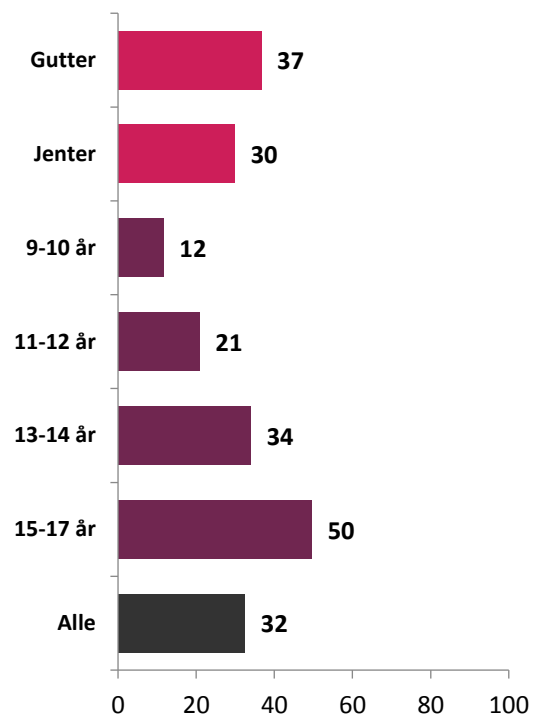
%	
41	Jeg ville ta igjen eller hevne meg
31	Det bare skjedde
21	Jeg synes det var morsomt
10	Jeg synes det var spennende
6	Jeg følte meg mobbet
5	Jeg kjedet meg
4	Jeg ville se hvordan den andre personen reagerte
3	Jeg følte meg ensom
3	Jeg var misunnelig
2	Jeg var redd
1	Noen andre ba meg om å gjøre det
0	Jeg ville ha oppmerksomhet
25	Andre ting
9	Vet ikke
7	Vil ikke svare

EU Kids Online 2018: NO Q55: Og FORRIGE GANG du behandlet noen på en sårende eller ekkel måte, hva var grunnen til det? Base: Barn i alderen 9-17 år som i løpet av det siste året, har behandlet andre på en sårende eller ekkel måte (n=98).

Tilskuere til mobbing

Et av de nye områdene vi har spurt om i 2018-undersøkelsen, som ikke var en del av 2010-undersøkelsen er hvordan det oppleves å være tilskuer til at andre blir mobbet eller plaget på nettet – såkalte «cyber-bystanders». Figur 10 viser andelen barn som oppgir å ha vært vitne til at andre er blitt behandlet dårlig. 1 av 3 barn (32 %) i alderen 9-17 år har opplevd dette i løpet av det siste året. Gutter har opplevd dette i større grad enn jenter, og erfaringene øker med alder.

Figur 10: Barn som har vært vitne til at andre er blitt behandlet dårlig på Internett, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QM2-1a-d: Noen ganger kan du VÆRE VITNE TIL AT ANDRE blir behandlet på en sårende eller utrivelig måte PÅ INTERNETT. Det kan for eksempel være på et sosialt nettsted, i diskusjoner på nettet eller på en mediedelingsplattform som YouTube. Har du vært vitne til at andre er blitt behandlet slik i løpet av DET SISTE ÅRET?

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=856.

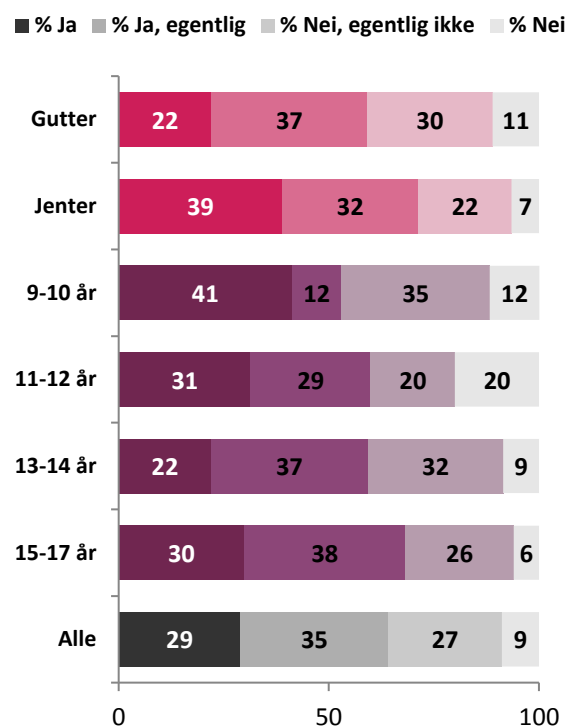
Blant de som oppgir å ha vært vitne til at andre ble behandlet på en sårende eller utrivelig måte (n=290), så viser resultatene at:

- Det er en signifikant høyere andel gutter som har vært vitne til at andre har blitt behandlet på en sårende eller utrivelig måte på nett enten daglig eller ukentlig (21 %). 19 % har vært vitne til dette ukentlig blant høyere andel blant de eldste jentene født mellom 2000-2003 som prøvde å hjelpe den som var rammet, og en signifikant lavere andel blant gutter i samme aldersgruppe (31 %).
- En høyere andel av barn med lavt utdannede foreldre forsøkte å hjelpe (53 %) sammenlignet med de to andre utdanningsgruppene (hhv. 35 % og 39 %),
- Ingen av barna med lavt utdannede foreldre sa at de hadde oppmuntret dem som sto bak mobbingen, mot hhv. 9 % og 3 % for barn av foreldre med høy utdanning eller middels lang utdanning.

Disse prosentandelene er basert på et underutvalg på 290 respondenter, og må tolkes ut fra dette.

For å kunne håndtere negative erfaringer på nettet er det viktig å vite hva man skal gjøre. Figur 11 viser i hvilken grad barn og ungdom som har sett andre bli plaget på nettet opplevde at de visste hva de skulle gjøre.

Figur 11: Hvorvidt man vet hva man skal gjøre om andre blir plaget på nettet

EU Kids Online 2018: QM2-12: Visste du hva du skulle gjøre da du så en annen bli behandlet på en sårende eller utrivelig måte på nettet? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har vært vitne til at andre blir behandlet på en sårende eller utrivelig måte på Internett (QM2-1) (n=290). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=245.

Som figuren over viser er **det 36 % av barna som sier de ikke visste hva de skulle gjøre når de så andre bli mobbet på nettet**. Størst er andelen blant de yngste barna.

5. NETTHAT

Netthat, det vil si ulike former for hatytringer på nettet, har vært mye i fokus de siste årene. Frykten for polarisering av meninger på nettet og etablering av ekkokamre (Sunstein, 2017) har lenge vært en debatt og gjenstand for forskning fra statsvitere, sosiologer og andre. Som en del av dette har diskusjoner og spørsmål knyttet til Internett som en arena for radikaliserings også for barn og unge kommet på agendaen. Mens barn og unges erfaring med mobbing og digital mobbing har vært gjenstand for kartlegging og forskning i flere tiår allerede, har barn og unges erfaringer med hatprat og deres egne holdninger til vold, radikaliserings og hatprat i liten grad vært forsket på. Dette var heller ikke en del av EU Kids Online sin undersøkelse fra 2010.

I 2018-undersøkelsen har vi derfor valgt å inkludere spørsmål knyttet til netthat, holdninger til vold og indikatorer på radikaliserings. Spørsmålene og skalaene som er benyttet er basert på etablerte skalaer fra forskning som tidligere er benyttet til å predikere radikaliserings². Noen av disse spørsmålene er endret til et mer barnevennlig språk. I hovedsak handler spørsmålene om tre områder:

- Om barn og ungdoms egne erfaringer med diskriminering av grupper og enkeltindivider, samt i hvor stor grad de har opplevd netthat enten passivt eller aktivt.
- Hva mottagere av hatefulle og/eller ydmykende meldinger tenker er bakgrunnen for disse.
- Om barnas aksept for voldsbruk og hatefulle meldinger i forskjellige kontekster.

Noen av spørsmålene om hatprat ble bare stilt til respondentene som var 11 år eller eldre.

² Skalaene benyttet til disse spørsmålene er fra:

Adolescent Discrimination Distress Index (Atkins, 2014 ; Fisher, Wallace & Fenton, 2000).

Subscales for moral disengagement and attitude of blame and for moral disengagement and dehumanization: Capara, Fida, Vecchione, Tramontano & Barbaranelli, 2009.

European Research Study: Racism And Marginalisation A study of young people aged 12-18 in England, France, Scotland and Spain (FRA, 2010).

Holdninger til vold og hatytringer

Som en del av kartleggingen ble respondentene bedt om å beskrive hvor uenige eller enige de var i en rekke påstander knyttet til voldsbruk i ulike sammenhenger. Tabell 19 viser prosentandelen av barn (11+) som er *veldig uenige* i de ulike påstandene om når det eventuelt kan være greit å bruke vold.

Som tabellen viser er det generelt liten aksept for bruk av vold. Dette gjelder særlig terrorhandlinger, vold for gøy og vold for å få folk til å respektere deg.

Derimot er det en større andel som åpner for vold hvis man først er blitt angrepet, eller hvis noen angriper eller fornærmer vennene dine eller familien din.

Resultatene* viser også

- Henholdsvis 12 % og 10 % er minst litt enig i at det er greit å bruke vold mot noen som fornærmer venner/familie eller fornærmer/erter deg på grunn av religion, opprinnelse eller hudfarge.
- Barn av høyt utdannede foreldre er oftere helt/litt uenig i at voldsbruk er akseptabelt på de fleste spørsmålene, bortsett fra på spørsmål om det er greit å bruke vold for å løse verdens problemer/bruke bomber til å bekjempe urettferdighet, hvor det ikke er noen forskjeller i foreldrenes utdanningsnivå.
- Inntektsvariabelen gjør også et visst utslag, og barn fra familier med over 1.5 mill i husstandsinnkomst er signifikant oftere *Veldig uenig* i voldsbruk.
- Internettbruk gjør også noe utslag, og **de som bruker Internett mer enn 5 timer daglig er oftere i kategorien Veldig uenig på spørsmål om voldsbruk for å løse verdens problemer,**

Hawdon, James, Atte Oksanen, and Pekka Räsänen. 2015. «Online Extremism and Online Hate: Exposure among Adolescents and Young Adults in Four Nations.» *Nordicom-Information* 37: 29 – 37.

Näsi, Matti, Pekka Räsänen, James Hawdon, Emma Holkeri, and Atte Oksanen. 2015. «Exposure to Online Hate Material and Social Trust among Finnish Youth.» *Information, Technology and People*, 28(3): 607-622.

bruke bomber for å bekjempe urettferdighet og terrorhandlinger.

Tabell 19: Holdninger til vold, etter alder (11+) og kjønn

% som er <u>helt uenig</u> i at det er greit å...	11-13 år		14-17 år		Alle
	G	J	G	J	
bruke vold mot noen som går løs på deg først	42	64	18	49	39
bruke vold mot noen som fornærmer vennene eller familien din	52	78	37	75	58
bruke vold hvis noen erter deg eller fornærmer deg på grunn av religionen, opprinnelsen eller hudfargen din	60	77	56	85	69
bruke vold for å løse verdens problemer	75	92	76	93	84
bruke bomber til å bekjempe urettferdighet	89	95	86	98	92
bruke vold fordi det får folk til å respektere deg	91	96	87	97	92
bruke vold fordi det er gøy	90	97	91	96	93
utføre terrorhandlinger	94	94	95	99	96

EU Kids Online 2018: QM1-1a-h: Hvor uenig eller enig er du i følgende påstander? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=676 og n=690.

Når det gjelder spørsmål knyttet direkte til hatytringer på nett (Tabell 20) så er de aller fleste også uenig i at det er greit å sende hatefulle, fornærmende eller ydmykende meldinger på Internett, selv om man har en grunn.

- Som med voldsbruk så er det flere som viser aksept hvis det etterfølger en hendelse hvor man blir angrepet, eller noen fornærmer venner/familie. Her svarer hhv. 8 % og 10 % at de er litt/veldig enig i at dette er greit.
- Blant de som er *Veldig uenig* i at slike meldinger er greit når det etterfølger angrep eller fornærmelser er det flere jenter enn gutter.

Tabell 20: Holdninger til hatytringer, etter alder (11+) og kjønn

% som er <u>helt uenig</u> i at det er greit å...	11-13 år		14-17 år		Alle
	G	J	G	J	
sende hatefulle eller ydmykende meldinger til noen på nettet hvis den andre angrep deg først	63	81	53	76	67
sende hatefulle eller ydmykende meldinger til noen på nettet hvis den andre fornærmer vennene eller familien din	64	86	52	77	67
sende hatefulle eller ydmykende meldinger til noen på nettet hvis den andre erter deg eller fornærmer deg på grunn av religionen, opprinnelsen eller hudfargen din	75	88	63	83	75
sende hatefulle eller ydmykende meldinger til noen på nettet fordi det får folk til å respektere deg	91	94	87	97	92
sende hatefulle eller ydmykende meldinger til andre mennesker på nettet fordi hatprat er gøy	90	99	87	99	93

EU Kids Online 2018: m1-1Ba-e: Hvis du nå tenker på hatefulle eller ydmykende meldinger og kommentarer på Internett (f.eks. at noen fornærmes i sosiale medier), hvor uenig eller enig er du i følgende påstander? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=673 og n=681.

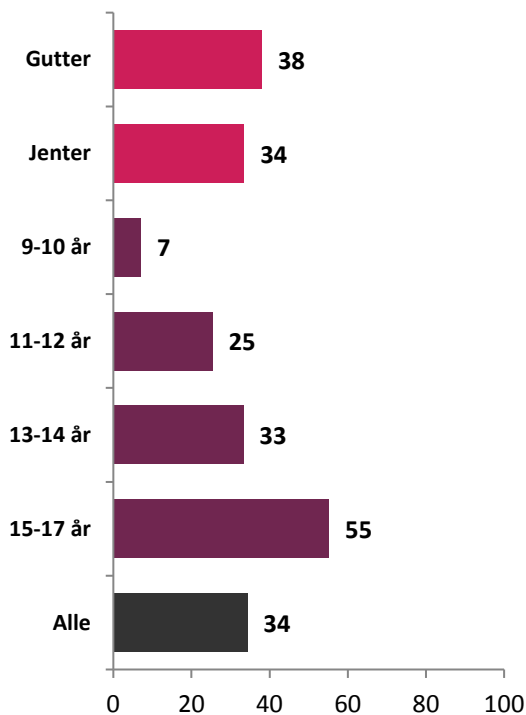
Erfaringer med hatytringer

For å skille erfaringer med hatytringer på nett fra erfaringer med mobbing har vi gjort følgende presisering overfor respondentene:

Har du NOEN GANG i løpet av det SISTE ÅRET sett hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet, rettet mot enkeltpersoner eller bestemte grupper av mennesker? (Dette kan for eksempel være muslimer, innvandrere, jøder, romfolk osv.).

Figur 12 viser at det er **34 % som oppgir at de har sett hatefulle ytringer på nett i løpet av det siste året. Erfaringene øker betydelig med alder, fra 7 % blant 9-10-åringene til 55 % av 15-17-åringene.** Det er ingen store forskjeller når det gjelder kjønn. Andelen som svarer ja øker med økt Internettbruk.

Figur 12: Barn som har sett hatefulle ytringer på nettet rettet mot enkeltpersoner eller bestemte grupper av mennesker, etter alder og kjønn

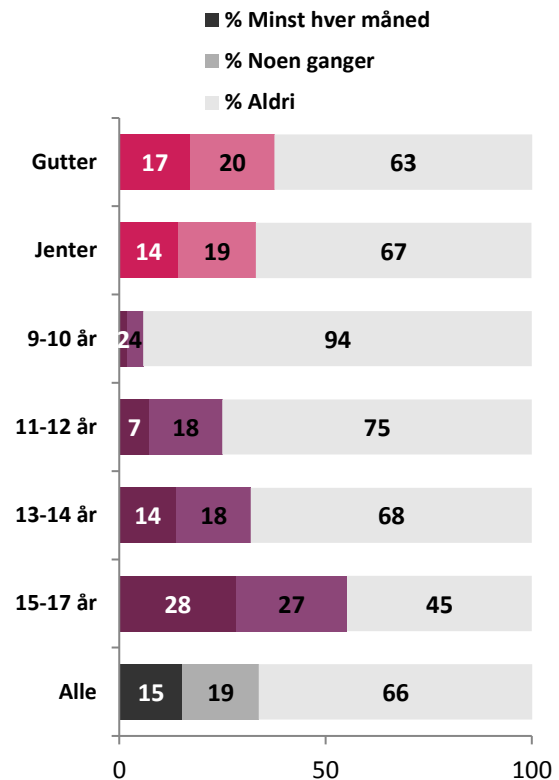

EU Kids Online 2018: QM1-2a-d: Har du NOEN GANG i løpet av det SISTE ÅRET sett hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet, rettet mot enkeltpersoner eller bestemte grupper av mennesker? (Dette kan for eksempel være muslimer, innvandrere, jøder, romfolk osv.) Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=843.

Erfaringer med hatytringer på nettet kan være noe man erfarer en eller noen få ganger, eller noe som skjer oftere. **Figur 13 viser at 15 % av alle respondentene har erfart hatytringer- i løpet av det siste året har gjort dette minst hver måned.**

NB! Noen undergrupper har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Figur 13: Hvor ofte barn har sett hatefulle ytringer på nettet i løpet av det siste året, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QM1-3: Hvor ofte har du sett hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet i løpet av det SISTE ÅRET? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=836.

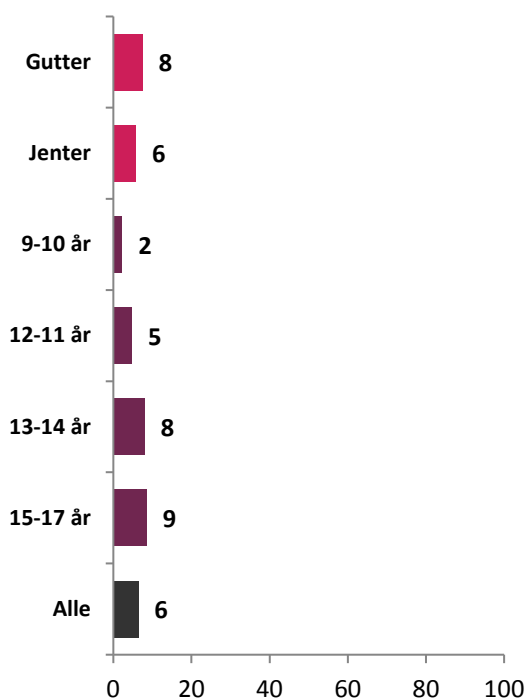
Erfaringer med hatefulle ytringer på nett kan komme gjennom å se andre bli utsatt for dette, men kan også komme som direkte kommentarer og meldinger til barn og unge – enten mot dem som individ, eller rettet mot en gruppe de tilhører eller identifiserer seg med.

Av alle 9-17-åringene har 6 % mottatt hatefulle ytringer på nettet rettet mot dem eller gruppen de tilhører.

Blant de 6 % (62 respondenter) som har mottatt hatefulle eller ydmykende meldinger på nettet det siste året, så har 79 % av dem kun opplevd det et par ganger. 16 % oppgir å ha fått negative meldinger månedlig eller oftere.

Det er ingen forskjeller mellom kjønn, foreldres utdanning eller husholdningsinntekt når det gjelder direkteerfaringer med hatefulle ytringer på nett.

Figur 14: Barn som har mottatt hatefulle ytringer på nettet rettet mot dem eller gruppen de tilhører, etter alder (11+) og kjønn

EU Kids Online 2018: QM1-6: Har du NOEN GANG i løpet av det SISTE ÅRET mottatt hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet, rettet mot deg eller gruppen du tilhører? (Dette kan for eksempel være rettet mot muslimer, innvandrere, jøder osv.). Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=894.

NB! Alle undergruppene har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Hatytringer kan knyttes til ulike forhold, slik som for eksempel seksuell legning, religion, kjønn, etnisk bakgrunn, hudfarge og nasjonalitet. For å forstå mer av hva barn og unge selv opplever ligger bak hatytringer de selv mottar har vi spurt om hva de tror er bakgrunnen for ytringene og hvordan de følte det da de mottok ytringene. Fordi antallet respondenter er lavt har vi her også inkludert konfidensintervall i tabellene

Utseendet er den grunnen som oftest oppgis, etterfulgt av hvem man blir forelsket i og hvilket land man kommer fra.

Totalt er det 54 % (av n=62) av dem som har svart som oppgir å ha fått hatefulle meldinger på grunn av enten opprinnelsesland, språk, hudfarge eller religion.

De vanligste måtene å motta slike meldinger på er gjennom en mediedelingsplattform slik som YouTube, Instagram, Flickr, Viber, Snapchat (53 %), og et sosialt nettsted slik som Facebook og Twitter (31 %). Minst vanlig er via mobilen eller e-post.

Det er også noen kjønnsforskjeller: Jenter mottar oftere meldinger på sosiale nettsteder, mens guttene oppgir oftere å ha fått slike meldinger gjennom spill på nettet.

Tabell 21: Hvorfor man tror man har fått hatefulle ytringer rettet mot seg

% som sier...		95% CI	
		Lavest	Høyest
Utseendet ditt	32	21	44
Hvem jeg blir forelsket i	21	11	31
Hvilket land du kommer fra	13	4	21
Hudfargen din	10	2	17
Språket du snakker	9	2	17
Opprinnelsen din	9	2	16
Religionen din	7	1	14
Noe annet	39	27	51
Vet ikke	8	1	14
Vil ikke svare	2	-1,5	5,3

EU Kids Online 2018: QM1-8: Hvorfor mottok du hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet tror du? Var det på grunn av ...

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på spørsmål QM1-6 om at de har mottatt hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet (n=62).

Når det gjelder reaksjoner på å ha mottatt hatefulle ytringer (Tabell 22) så ser vi at:

- *Tristhet* er den vanligste oppgitte responsen på å motta negative meldinger, etterfulgt av *Ingenting, sinne* og *ønske om å unngå mennesker*.

- Det er en del forskjeller per alderstrinn, og de yngre oppgir oftere *frykt, hat* og *skam* som en reaksjon.
- Gutter oppgir oftere *Ingenting* som en reaksjon på meldingene, mens jenter oftere oppgir *tristhet* og *ønske om å unngå mennesker*.

Tabell 22: Hva man følte etter å ha mottatt hatefulle ytringer

% som sier...		95% CI	
		Lavest	Høyest
Tristhet	42	29	54
Sinne	30	18	41
Et ønske om å unngå mennesker	25	14	36
Hat	15	6	24
Skam	14	5	22
Ydmykelse	8	1	15
Frykt	8	1	14
Flauhet	7	1	14
Glede/begeistring	1	-1	3
Ingenting	27	16	38
Vet ikke	4	-1	9

EU Kids Online 2018: QM1-10: Hva følte du da du så meldingene, kommentarene eller bildene? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på spørsmål QM1-6 om at de har mottatt hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet (n=62).

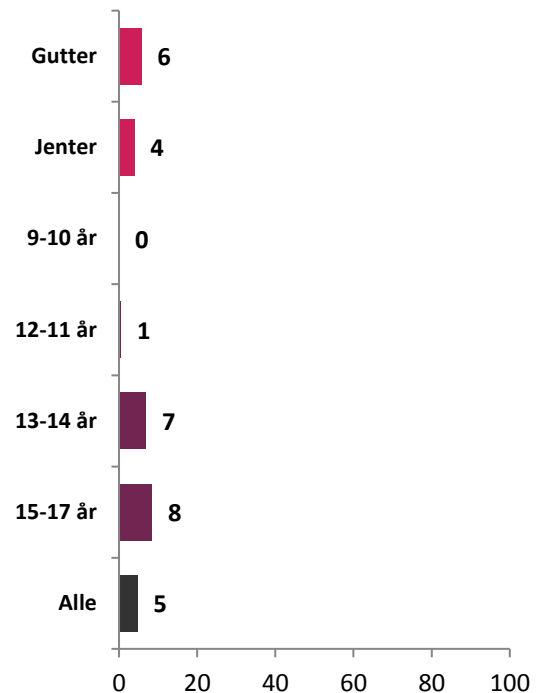
NB! Alle undergruppene har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Som med andre risiko på nettet, så åpner vi også for at barn og unge selv kan være blant dem som publiserer eller sender hatefulle ytringer til og om andre. Vi har derfor spurt hvorvidt man noen gang i løpet av det siste året har sendt hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet, rettet mot enkeltpersoner eller bestemte grupper av mennesker (Figur 15).

Blant 9-17-åringene er det 5 % som oppgir at de har sendt hatefulle eller ydmykende meldinger på nettet, og blant disse er det 85 % (av n= 35) som oppgir å ha sendt slike meldinger noen få ganger.

Det er den eldste aldersgruppen som oftest oppgir å ha sendt hatefulle meldinger, og her oppgir 8 % å ha sendt slike.

Figur 15: Barn og ungdom som har sendt hatefulle ytringer til andre, etter alder og kjønn.

EU Kids Online 2018: QM1-11: Har du NOEN GANG i løpet av det SISTE ÅRET sendt hatefulle eller ydmykende meldinger eller kommentarer på nettet, rettet mot enkeltpersoner eller bestemte grupper av mennesker? (Dette kan for eksempel være muslimer, innvandrere, jøder osv.). Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=910.

Siden det kun er 35 tilfeller som svarer utdypende på spørsmål om hatefulle og ydmykende meldinger, så kan man ikke si noe substansielt om undergruppene. Det samme gjelder spørsmål om hvorfor man har sendt slike meldinger til andre.

Prosjektet vil komme tilbake med ytterligere analyser på dette området, men det trengs mer forskning på hva som ligger til grunn for erfaring med hatefulle ytringer på nett blant barn og unge, både som observatører, mottakere og avsendere.

Vi vet heller ikke hvorvidt og i hvilken grad hatefulle ytringer opplevd av barn og unge kommer fra voksne nettbrukere.

6. SEXTING

Sexting – å sende eller motta meldinger med seksuelt innhold – er en aktivitet som har vært mye i fokus når det gjelder ungdom. Slike meldinger kan være både ønsket og uønsket. I et risiko- og håndteringsperspektiv er det derfor hensiktsmessig å skille mellom den type meldinger som ikke er ønsket – og som derfor har et større potensiale for å oppleves som problematiske for mottakeren – og de meldinger og den seksuelle kommunikasjonen som oppleves som ønsket for mottakeren.

Avhengig av alder på mottakerne og ulikheter i maktforhold kan også sexting som av barn eller ungdom oppleves eller oppgis å være ønsket, fremdeles være problematisk og ha et skadepotensiale.

For å kartlegge sexting blant norske barn og unge har vi stilt følgende spørsmål:

Folk gjør alle mulige ting på Internett. Noen ganger kan de sende seksuelle meldinger eller bilder. Med dette mener vi å snakke om å ha sex, eller bilder av nakne mennesker, eller bilder av mennesker som har sex. De neste spørsmålene vi stiller deg handler om ting som dette.

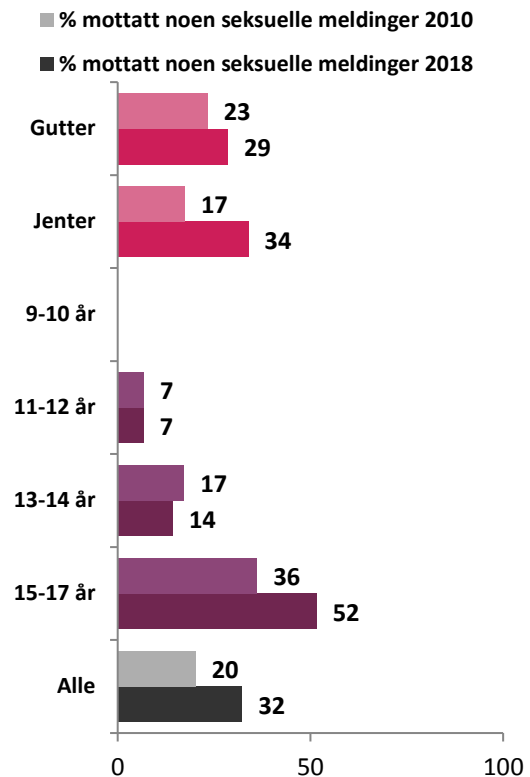
I spørsmålene ble det fremhevet at **seksuelle meldinger kan være i form av ord, bilder eller videoer**. Merk at spørsmålene knyttet til seksuelle meldinger bare ble stilt til 11-17-åringene som var med i undersøkelsen (n=717).

Vi har også sammenliknet med liknende funn fra undersøkelsen i 2010. Dette er særlig interessant fordi vi i 2010 ikke hadde en betydelig distribusjon av smarttelefoner blant barn og ungdom, mens de fleste barn og unge i dag har smarttelefonen som de bruker til å kommunisere med andre direkte eller via Internettbaserte tjenester. Smarttelefonen gir også en utvidet mulighet til å sende bilder og meldinger direkte og privat.

Figur 16 viser at **32 % av norske ungdommer har opplevd å få seksuelle meldinger i løpet av det siste året, en økning fra 20 % i 2010**.

Erfaringer med seksuelle meldinger øker kraftig med alder. **Fler enn halvparten av alle 15-17-åringene (52 %) har mottatt en eller flere seksuelle meldinger i løpet av det siste året**.

Figur 16: Barn som har mottatt seksuelle meldinger gjennom Internett, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)

EU Kids Online 2018: QF40: I løpet av DET SISTE ÅRET, har du NOEN GANG mottatt noen seksuelle meldinger? Dette kan være ord, bilder eller videoer. Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=689.

EU Kids Online 2010: QC167: Folk bruker Internett til mye forskjellig. Noen ganger sender man seksuelle meldinger eller bilder. Med dette mener vi å snakke om å ha sex eller bilder av nakne mennesker eller folk som har sex. Her er noen spørsmål om dette. Tenk på ALLE MÅTER som du bruker Internett på (ikke tekstmeldinger/MMS på mobilen). I løpet av de siste 12 månedene, har du sett eller fått seksuelle meldinger/bilder/videoer av noe slag på Internett? Base: Barn i alderen 11-16 år som bruker Internett (n=766).

- Det er ingen betydelige forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder å motta seksuelle meldinger fra andre når det gjelder den eldste alderskategorien, men **for aldersgruppen 13-14 år er det 18 % av jentene som har villet svare på spørsmålet som sier de har mottatt slike meldinger mot 8 % av guttene**.
- Erfaringene øker kraftig med alder, og det er særlig i den eldste gruppen (15-17 år hvor dette er vanlig).

- Ca. 7 % av 11-12-åringene har mottatt en eller flere slike meldinger i løpet av det siste året.
- Det er ikke klare mønstre i bakgrunnsvariabler på spørsmål om hvilken plattform barna mottar seksuelle meldinger, men de fleste som mottar slike meldinger får dem via sosiale medier, på telefonen sin, via bildedelingstjenester eller mobil samtaler.

Resultatene* viser også:

- Av de som svarte at de hadde mottatt en seksuell melding (n=215) hadde den største gruppen (54 %) mottatt seksuelle meldinger en gang eller noen få ganger.
- Over halvparten svarer at dette har skjedd noen få ganger og 23 % at det har skjedd minst hver måned.

NB! Noen undergrupper har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Sexting og andre typer seksuelle meldinger via Internett kan oppleves både positivt og negativt for mottakeren. De eldste av våre respondenter er over den seksuelle lavalderen i Norge.

Vi må også anta at når den generelle kommunikasjonen mellom jevnaldrende i stor grad skjer via mobiltelefonen og Internett, så vil også flørting, utforskning av seksualitet og etablering og opprettholdelse av kjæresteforhold også finne sted gjennom teknologien, på godt og vondt.

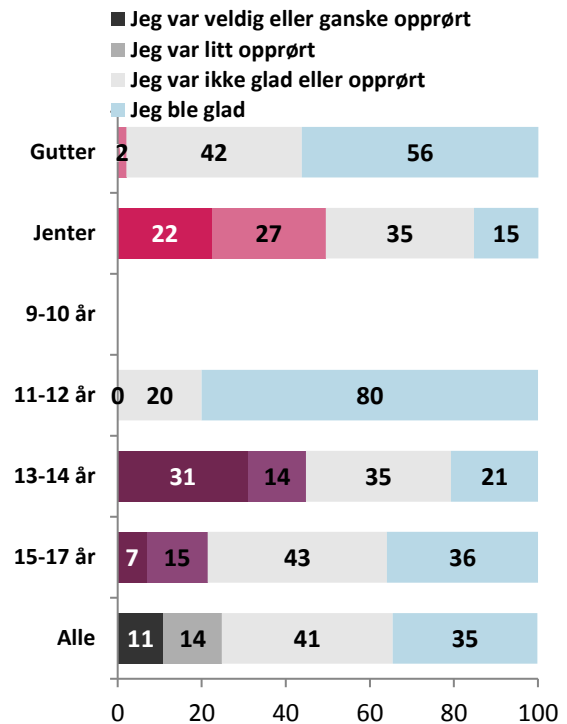
Vi har derfor også spurt 11-17-åringene hvordan de opplevde å få en seksuell melding via Internett, som vist i Figur 17.

NB! Noen undergrupper har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

- Totalt var det 11 % som oppgav de ble veldig eller ganske opprørt etter å ha mottatt seksuelle meldinger, mens 14 % ble litt opprørt.
- 41 % oppgir at de hverken ble glad eller opprørt, mens 35 % av totalen, og 56 % av guttene oppgir at de ble glade.
- Blant de som svarer at de hverken ble glade eller opprørte av meldingene de mottok, så er det ingen bakgrunnsvariabler som utmerker seg.

NB! Noen undergrupper har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Figur 17: Hvordan barn følte det etter å ha mottatt seksuelle meldinger gjennom Internett, etter alder (11+) og kjønn

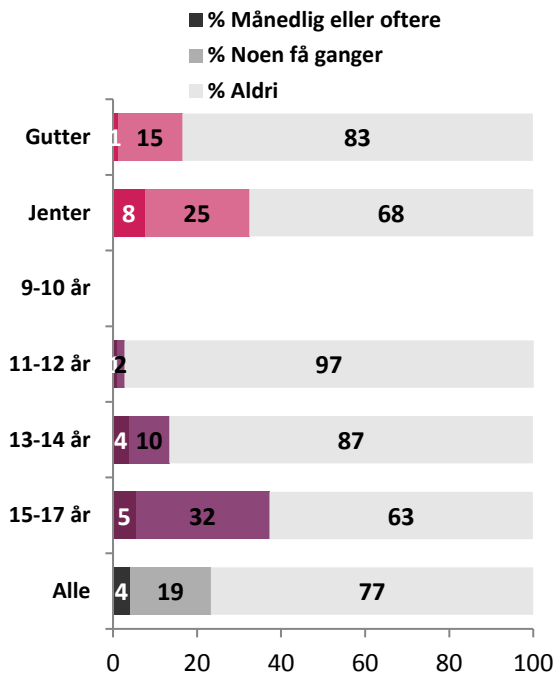

EU Kids Online 2018: QF42a-e: FORRIGE GANG dette skjedde med deg, hvordan følte du deg i forhold til det du mottok? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på QF40: I løpet av DET SISTE ÅRET, har du NOEN GANG mottatt noen seksuelle meldinger? (n=176).

Å bli bedt om seksuelle bilder

Seksuelle meldinger er ikke bare noe man kan motta, men også noe man kan sende. For å se i hvilken grad seksuelle meldinger er i form av en ønsket utveksling mellom brukere versus en uønsket oppmerksomhet (og dermed også potensielt større risiko), har vi også spurt om erfaringer med å sende seksuelle meldinger til andre. Vi har både spurt om man har blitt bedt av noen på Internett om å sende seksuell informasjon om seg selv til andre *når man ikke ønsket å gjøre dette*, og hvorvidt man har sendt eller lagt ut slik informasjon selv.

Figur 18: Hvor ofte barn har blitt spurt om seksuell informasjon av noen på Internett, etter alder (11+) og kjønn

EU Kids Online 2018: QF47a-g: I løpet av DET SISTE ÅRET, hvor ofte, om noen gang, har du blitt spurt av noen på Internett om å gi dem seksuell informasjon (ord, bilder eller videoer) om deg selv (som hvordan kroppen din ser ut uten klær, eller seksuelle ting du har gjort) når du ikke ønsket å svare på slike spørsmål?

Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=688.

I denne sammenhengen er seksuell informasjon forklart som følger:

I løpet av DET SISTE ÅRET, hvor ofte, om noen gang, har du blitt spurt av noen på Internett om å gi dem seksuell informasjon (ord, bilder eller videoer) om deg selv (som hvordan kroppen din ser ut uten klær, eller seksuelle ting du har gjort) når du ikke ønsket å svare på slike spørsmål?

Resultatene viser at de fleste barn og ungdom (77 % av totalen og 97 % av 11-12-åringene) ikke har opplevd slike henvendelser i løpet av det siste året.

- Totalt 23 %, nesten 1 av 4 i alderen 11-17 år, har blitt bedt om seksuell informasjon fra noen på Internett. For 4 % har dette skjedd månedlig eller oftere.
- Jenter opplever å få slike forespørsler oftere enn guttene. 8 % av jentene opplever dette månedlig eller oftere, mot 1 % av guttene.
- Dette er noe som øker med alder, mens mer enn en av tre i alderen 15-17 år har opplevd dette, er det 3 % av 11-12-åringene som har hatt en slik erfaring, og av disse har dette skjedd noen få ganger.

Å dele seksuelle meldinger

Når det gjelder hvorvidt barn og unge selv har lagt ut eller delt seksuelle meldinger, har vi spurt om hvorvidt de, i løpet av det siste året, noen gang har sendt eller lagt ut noen seksuelle meldinger – det vil si ord, bilder eller videoer *om dem selv eller noen andre**

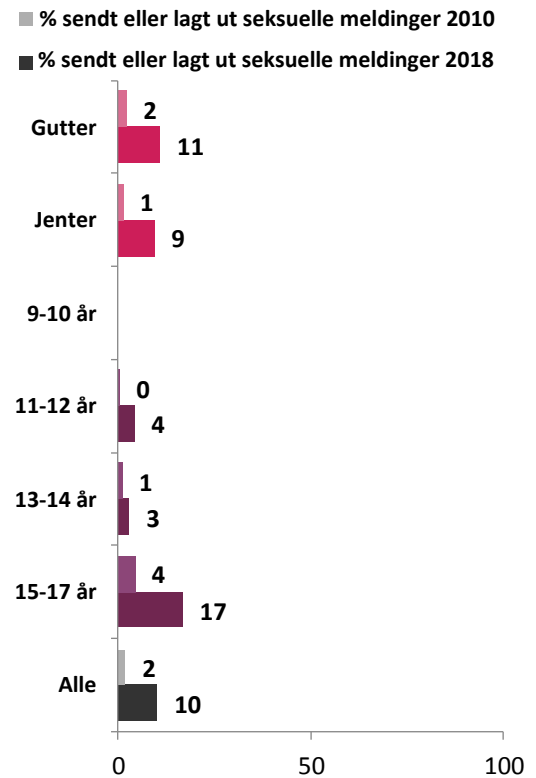
- Totalt 10 % (n=717) svarte ja på dette spørsmålet.
- Blant de som svarer at de har lagt ut eller sendt seksuelle meldinger så er de aller fleste i den eldste alderskategorien. Her svarer 17 % ja, mot 3 % og 4 % i de to yngre gruppene.
- Det er ingen forskjell på kjønn eller andre bakgrunnsvariabler.
- Blant de barna som har enten sendt eller lagt ut seksuelle meldinger (64 stykker totalt) har samtlige minst noen få ganger sendt noen en seksuell melding, mens 20 % har lagt ut en seksuell melding der andre kan se det.

- Litt over halvparten har bedt noen på Internett gi dem seksuell informasjon. Blant de som svarer *Aldri* er det en overvekt av jenter, og blant de som svarer *Noen få ganger* er det en overvekt av gutter. Blant de som sender oftere er det ingen forskjell mellom kjønn.

NB! Noen undergrupper har svært få observasjoner. Resultatene må derfor benyttes med varsomhet.

Sammenliknet med 2010-undersøkelsen ser vi en økning hos alle grupper når det gjelder å dele seksuelle meldinger med andre. **I 2010 var det 2 % av barna i alderen 11-16 år som oppgav å ha gjort dette, i 2018 var dette økt til 10 %.** Økningen er relativt lik hos gutter og jenter. Særlig ser vi en økning blant de eldste (+15 år) hvor 17 % oppgav å ha gjort dette i 2018, mot 4 % i 2010.

Figur 19: Hvorvidt barn har SENDT eller LAGT UT seksuelle meldinger på Internett, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)

EU Kids Online 2018: QF45: I løpet av DET SISTE ÅRET, hvor ofte, om noen gang, har du SENDT eller LAGT UT seksuelle MELDINGER (ord, bilder eller videoer) på Internett på følgende måter? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=679.

EU Kids online 2010: QC179: I løpet av de siste 12 månedene, har du sendt eller lagt ut seksuelle meldinger, bilder eller videoer av noe slag på Internett? Dette kan være av/om deg selv eller av/om andre. Base: Barn i alderen 11-16 år som bruker Internett (n=766).

7. SEKSUELLE BILDER/PORNOGRAFI

For å undersøke barn og unges erfaringer med pornografi og annet seksuelt innhold ble det stilt følgende spørsmål i undersøkelsen både i 2010 og i 2018:

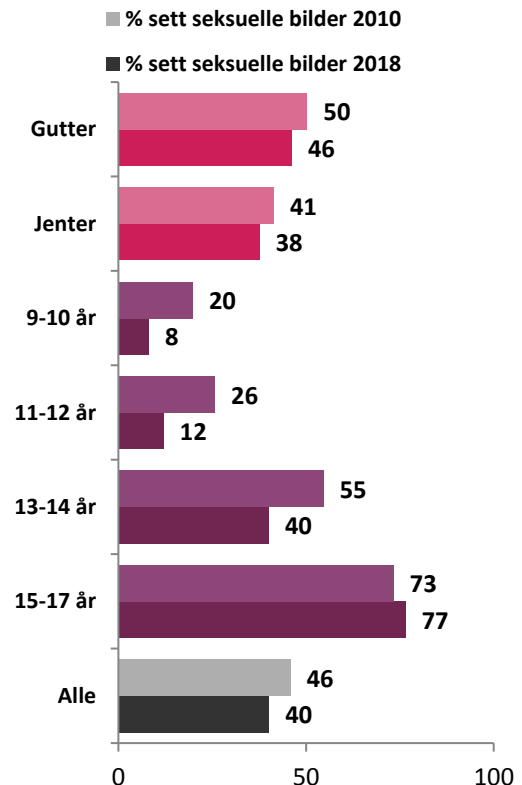
DET SISTE ÅRET har du sett mange forskjellige bilder, fotografier og videoer. Noen ganger kan disse bildene være åpenbart seksuelle, de kan f.eks. vise folk som er nakne eller folk som har sex. Kanskje har du aldri sett noe som dette, eller du kan ha sett noe som dette på en mobiltelefon, i et blad, på TV, på DVD eller på Internett. De neste spørsmålene vi stiller deg handler om ting som dette.

Totalt oppgir 40 % av barna mellom 9-17 år at de har sett seksuelle bilder (i og utenfor Internett), en nedgang fra 46 % i 2010. Erfaringene med denne typen innhold øker med alder – fra 8 % av 9-10-åringene, til 77 % av 15-17-åringene.

En stor overvekt av gutter oppgir at de har sett seksuelle bilder. Det er en stor forskjell i reaksjoner på å se seksuelle bilder.

- Andelen som har sett seksuelle bilder øker med alder, og det er noen flere gutter enn jenter som har sett dette. Kjønnsforskjellen er ikke der på yngre aldersnivå.
- Flere barn av foreldre med høy utdanning (kort og lang) har sett seksuelle bilder i løpet av det siste året (34 % for barn av foreldre med VGS, 42 % for barn av foreldre med høyere utdanning). Forskjellene mellom disse to gruppene er signifikante på 5 %-nivå.

Figur 20: Andelen barn som har sett seksuelle bilde (online eller offline) i løpet av det siste året, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)

EU Kids Online 2018: QF30a-d: I løpet av DET SISTE ÅRET, har du NOEN GANG sett noen seksuelle bilder?

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=901.

EU Kids Online 2010: QC128: Har du sett NOE SOM HELST av denne typen bilder/filmer i løpet av de siste 12 månedene: Base: Norske barn i alderen 9-16 år som bruker Internett (n=1019).

Seksuelt og pornografisk innhold finnes på mange ulike medieplattformer. Tabell 23 viser hvor og hvor ofte barn og ungdom har sett seksuelle bilder på ulike plattformer. 20 % oppgir å ha sett seksuelle bilder minst hver måned via mobil, datamaskin, nettbrett eller liknende, mens 15 % har sett dette på TV eller film. 22 % har vært på et pornografisk nettsted, 13 % oppgir å ha gjort dette minst hver måned.

Tabell 23: Hvor og hvor ofte barn har sett seksuelle bilder

% som sier de har sett seksuelle bilder via...	Minst hver måned	Noen få ganger	Aldri
Via mobiltelefon, datamaskin, nettbrett eller andre elektroniske enheter	20	18	62
På TV, film	15	19	66
I pop-up-annonser på Internett (vinduer som du ikke har bedt om, og som dukker opp når du surfer/er på nettet)	11	17	72
På en billedelingsplattform (f.eks. Instagram, Flickr)	10	15	75
På en videodelingsplattform på nettet/nettsted (f.eks. YouTube)	9	13	78
På et pornografisk nettsted (voksent innhold/nettsted som er forbudt for barn)	13	9	78
På et sosialt nettsted (f.eks. Facebook, Twitter)	8	10	83
I et blad eller en bok	1	14	85
I en melding sendt direkte til meg via mobilen min	6	8	87
I en nettannonse	3	10	87
I et nettspill/onlinespill	3	8	89
I en melding sendt direkte til meg via datamaskinen min	1	4	95
Via e-post	0	1	99
På annen måte	3	9	88

EU Kids Online 2018: QF31a-n: I løpet av DET SISTE ÅRET, hvor ofte har du sett seksuelle bilder på noen av følgende måter? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, (n=1001) og som har svart ja på spørsmål QF30 om de har sett seksuelle bilder i løpet av det siste året. Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=859 og n=896.

Hvis vi ser på bare de barna som har sett seksuelle bilder i løpet av det siste året (n=402) så oppgir 21 % at de ofte (minst hver uke) har sett seksuelle bilder på pornografiske nettsteder, definert som et sted med voksent innhold/nettsted som er forbudt for barn. 8 % oppgir at de har sett seksuelle bilder

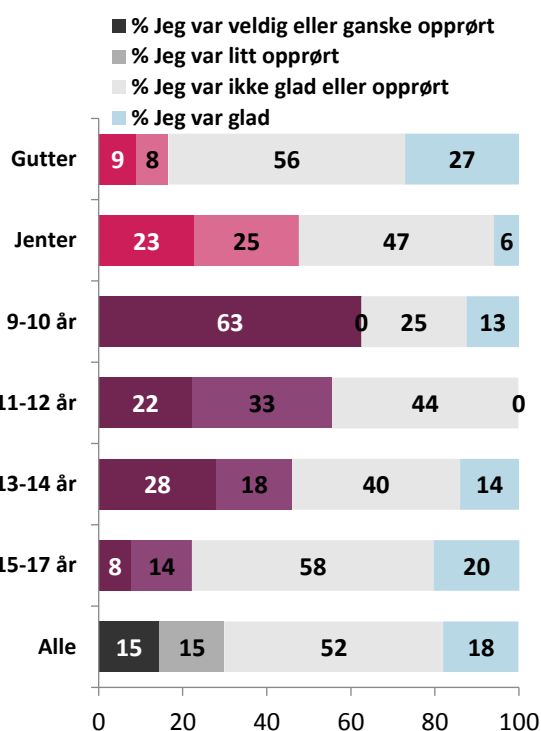
på slike steder minst hver måned, mens 47 % oppgir at de aldri har gjort dette.

Blant eldre gutter er det 58 % som har besøkt pornografiske nettsteder minst månedlig, mot 9 % av jenter i samme aldersgruppe.

Den største forskjellen i hvor barna har sett seksuelle bilder er via datamaskin, mobiltelefon, pornografiske nettsteder og/eller onlinespill, hvor gutter (eldste aldersgruppe) er sterkt overrepresentert. En del flere jenter enn gutter har sett seksuelle bilder på film/TV minst månedlig (41 % og 29 %).

NB! I noen undergrupper er det svært få observasjoner. Funnene må derfor benyttes med varsomhet.

Figur 21: Opplevd følelse etter å ha sett seksuelle bilder

EU Kids Online 2018: QF32a-e: Hvis du tenker på FORRIGE GANG du så seksuelle bilder, hvilken følelse kjente du? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på spørsmål QF30 om de har sett seksuelle bilder i løpet av det siste året (n=258).

På samme måte som seksuelle meldinger på nettet kan oppleves både positivt og negativt avhengig av kontekst og hvem som er involvert, kan også seksuelle bilder og pornografi oppleves på ulike måter av den som ser. Dette gjelder også barn og

Tabell 24: Hva ungdom mener med seksuelt innhold

% Hva ungdom mener med seksuelt innhold	
Seksuelt innhold er filmer eller videoer som viser nakne mennesker som deltar i en eller annen form for seksuell aktivitet.	79
Seksuelt innhold er ett eller flere fotografier av nakne mennesker.	70
Seksuelt innhold er filmer eller videoer som viser nakne mennesker.	64
Animasjonsfilmer som viser nakne mennesker (f.eks. manga) eller folk som deltar i en eller annen form for seksuell aktivitet.	47
Seksuelt innhold kan være fremstilling av én eller flere halvnakne personer (f.eks. modeller i reklamer for undertøy eller badetøy, kjendiser i private øyeblikk / kjendiser i undertøy)	30
Tegninger av nakne mennesker (f.eks. kunstverk).	12

EU Kids Online 2018: SMUSC5a: Kan du forklare oss hva «seksuelt innhold» betyr for deg? Dette er veldig viktig, for det hjelper oss å forstå synspunktene dine. Base: Barn født før 2003 som bruker Internett (n=249).

Når det gjelder forståelsen av seksuelt innhold er den eneste forskjellen i bakgrunnsvariabler at de eldste guttene i større grad enn de eldste jentene oppgir tegninger av nakne mennesker (som for eksempel i kunstverk) som en beskrivelse av seksuelt innhold, og at gutter i mindre grad enn jenter har en klar formening om hva seksuelt innhold er.

8. MØTER MED NETTKONTAKTER

Tradisjonelt har en av de største risikoene beskrevet ved barn og unges nettbruk vært knyttet til frykten for «den fremmede». Nettversjonen av tidligere tiders «lokkemenn» har gjennom de siste 20 årene fått mye fokus. Ideen om at barn kan lokkes og lures på Internett av en fremmed (voksen), for så å samtykke til å møte denne ansikt til ansikt og bli utsatt for overgrep – ofte referert til som «stranger-danger» - har gjort at man ofte har gitt motsigende råd og nettvettregler til barn og unge. For eksempel at de aldri må lyve, men at de samtidig aldri skal fortelle sannheten om hvem de er på nettet. At de aldri skal oppgi navn, hvilken skole de går på eller hvor gamle de er, samtidig som personlige sosiale medier har kommet og gjort det nødvendig å registrere seg med navn – ikke minst for at vennene dine skal finne deg også på nett.

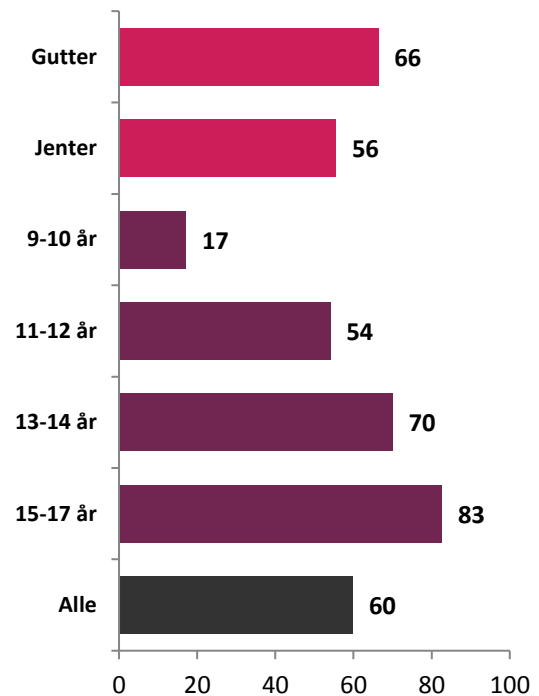
Tidligere forskning fra EU Kids Online har vist at det heldigvis bare er en liten prosentandel gutter og jenter som støter på en person som de først blir kjent med via Internett, for så å bli utsatt for psykiske og/eller fysiske overgrep (Barbovschi, Marinescu, Velicu, & Laszlo, 2012). I hovedsak vil de barna som bruker sosiale medier for å utvide sin digitale sosiale krets i hovedsak knytte seg til hva vi kan kalle «latente venner», det vil si venner av allerede kjente venner (Livingstone, Ólafsson, & Staksrud, 2011; Mascheroni & Ólafsson, 2014).

Det er med andre ord ikke slik at det å møte en nettvann eller en nettkontakt nødvendigvis er problematisk, men det *kan* være det.

I 2018 oppgav 60 % av alle norske barn at de hadde hatt kontakt med noen på Internett som de ikke først hadde møtt ansikt til ansikt. Slike kontakterfaringer blir vanligere med alder, fra 17 % av 9-10-åringene, til 83 % av 15-17-åringene.

Gutter (66 %) har erfaring med slike kontakter i noe større grad enn jenter (56 %).

Figur 22: Barn som har hatt kontakt med noen på Internett som de ikke først hadde møtt ansikt til ansikt

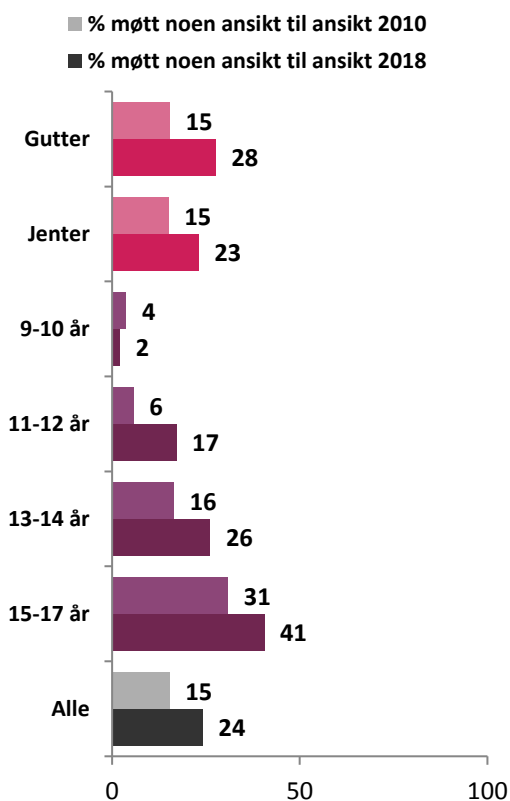
EU Kids Online 2018: QF11a-d: Har du NOEN GANG hatt kontakt på Internett med noen du ikke har møtt ansikt til ansikt først?

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=936.

Sammenliknet med 2010 har erfaringer med slike kontakter økt, fra 15 % i 2010 til 24 % i 2018 (Figur 23).

Økningen har vært relativt lik i alle aldersgrupper, bortsett fra hos de yngste, hvor dette er mindre vanlig, og tallene har gått noe ned.

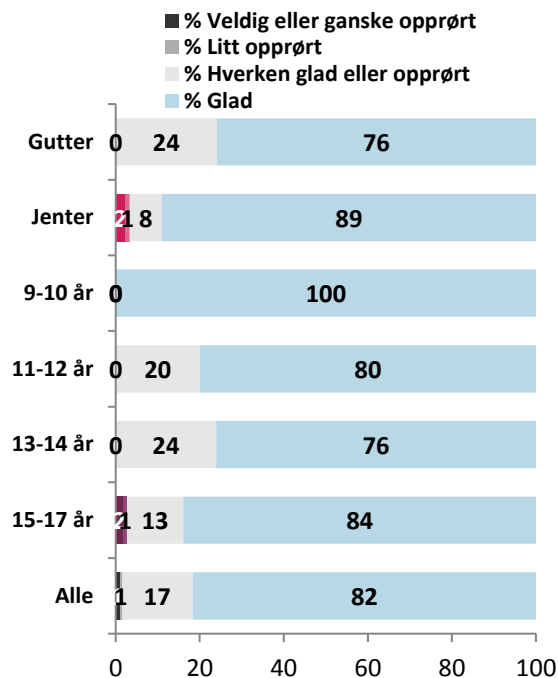
Figur 23: Barn som har møtt noen ansikt til ansikt som de først møtte på Internett, etter alder og kjønn (sammenlikning 2010, 2018)

EU Kids Online 2018: QF12a-d: I løpet av DET SISTE ÅRET, har du NOEN GANG møtt noen ansikt til ansikt som du først ble kjent med på Internett? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=909.
 EU Kids Online 2010: QB1: Har du noen gang møtt noen ansikt til ansikt som du først møtte på Internett? Base: Norske barn i alderen 9-16 år som bruker Internett (n=1019).

Som forventet representerer offline-møter med personer som man først er blitt kjent med på Internett, ikke nødvendigvis en negativ opplevelse for barn. Tvert imot, som vist i Figur 24 sa de fleste av dem som hadde møtt noen (82 %) at de følte seg glade etter å ha møtt noen i person som de kom i kontakt med på Internett. 17 % var hverken glade eller opprørte. Det er imidlertid viktig å merke seg at **1 % av de som har hatt slike møter sa de var veldig eller ganske opprørt etter møtet. Alle disse var jenter i 15-17-årsalderen.**

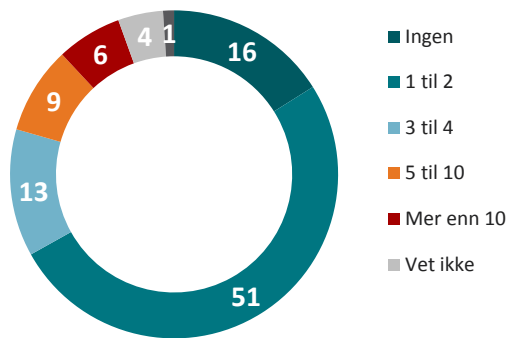
Figur 24: Hvordan barn følte det etter å ha møtt noen ansikt til ansikt som de først ble kjent med på Internett, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: QF13a-g: Hvis du tenker på FORRIGE GANG du møtte noen ansikt til ansikt som du først ble kjent med på Internett, hvilken følelse kjente du? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på spørsmål QF11 om de har hatt kontakt på Internett med noen de ikke har møtt ansikt til ansikt, og som har svart ja på spørsmål QF12 (n=217) om de noen gang har møtt noen ansikt til ansikt som de først ble kjent med på Internett. Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=187.

Når det gjelder antall mennesker man har møtt ansikt til ansikt (Figur 25) varierer dette mye, 15 % har møtt fem personer eller fler.

Figur 25: Hvor mange man har møtt ansikt til ansikt i løpet av det siste året.

EU Kids Online 2018: QF17: I løpet av det siste året, hvor mange mennesker har du dratt for å møte ansikt til ansikt som du tidligere bare hadde møtt på Internett? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett, og som har svart ja på spørsmål QF11 om de har hatt kontakt på Internett med noen de ikke har møtt ansikt til ansikt, og som har svart ja på spørsmål QF12 om de noen gang har møtt noen ansikt til ansikt som de først ble kjent med på Internett (n=217).

9. ANDRE RISIKO

I denne delen oppsummerer vi noen av hovedfunnene for noen av de andre typer risiko som kartlegges i undersøkelsen; skadelig brukergenerert innhold, slik som erfaringer med innhold knyttet til vold, selvskading, farlig slanking, narkotika og selvmord; personvern; overdreven bruk av Internett og barns erfaring med foreldre som deler bilder og innhold om dem (såkalt «sharenting»).

Skadelig brukergenerert innhold

Deling av innhold og kommunikasjon med andre nettbrukere er blant de vanligste aktivitetene blant barn og unge når de bruker Internett. Med utviklingen av sosiale medier og delingsplattformer slik som YouTube skjer delingen av brukergenerert innhold nå i en skala som er ufattelig. Som diskutert i delen om digitale ferdigheter i denne rapporten, er kreativ utvikling og deling av innhold med på å bygge digital kompetanse og kan skape gode og sterke sosiale relasjoner. Samtidig er det noen former for brukergenerert innhold som er svært problematisk, og som utgjør en risiko for barn og unge. EU Kids Online har tidligere identifisert og kartlagt noen slike områder. I 2010-undersøkelsen var norske barn, sammen med barn fra Tsjekia, de gruppene i Europa som rapporterte mest erfaring med skadelig brukergenerert innhold (Livingstone, Haddon, et al., 2011a, s. 99). I 2010 hadde 42 %, dobbelt så mange enn det europeiske gjennomsnittet på 21 %, av 11-16-åringene i Norge vært på et eller flere nettsteder der man diskuterte:

- hatmeldinger mot grupper eller individer
- hvordan man kunne bli veldig tynn (pro-anoreksi/pro-bulimi)
- måter å skade seg selv fysisk (selvskading)
- erfaringer med å ta narkotika
- måter å begå selvmord

En studie av den siste gruppen, de som har erfaringer med nettsteder hvor man diskuterer måter å begå selvmord på, viste at slik bruk ikke ser ut til primært å komme av tilfeldigheter (man «dumper innom» mens man er på nettet), eller av nysgjerrighet (Staksrud & Ólafsson, 2016).

Derimot fant man at:

- Alle variabler som målte psykiske egenskaper (slik som problemer med jevnaldrende, atferdsproblemer, følelsesmessige vanskeligheter, sensasjonssøking), var positivt korrelert med å besøke nettsteder hvor man diskuterer hvordan man kan begå selvmord.
- Dess større grad av problemer, dess større sannsynlighet for å besøke slike nettsteder.
- Å bli mobbet utenfor nettet («tradisjonell mobbing») øker ikke sannsynligheten.
- Å bli mobbet på nettet øker sannsynligheten for å besøke selvmordsider med 134 % for mobbeofre.
- Mobbere (utenfor og på nettet) har også økt sannsynlighet for å besøke selvmordsider (hhv. 150 % og 112 % økt sannsynlighet).
- Å komme fra Norge øker sannsynligheten med 372 % (Storbritannia som referansekategori).

Det er derfor mulig at bruken av slike nettsteder og kommunikasjon med andre brukere om temaer som selvskading, selvmord og farlig slanking kan representere en risiko, og gi indikasjoner om en større sårbarhet hos barn og unge. Samtidig kan også slike erfaringer oppleves som en støtte, ved at man kommuniserer med andre som er i samme situasjon, eller som representerer en form for hjelpetjeneste eller terapi. Man trenger derfor å se tallene i en større sammenheng med andre variabler som kan si noe om sårbarhet og potensiale for skade. Merk at vi i denne rapporten kun rapporterer på de overordnede tallene.

Tabell 25 viser at 38 % har sett skremmende eller voldelige bilder for eksempel av mennesker som skader andre mennesker eller dyr. Erfaringen øker med alder. Merk at denne kategorien kan inkludere bilder fra nyhetssendinger. Tidligere studier fra EU Kids Online har vist at volds- og krigshendelser knyttet til nyhetsbildet av mange barn og unge oppleves som særlig problematisk nettinhold (Livingstone, Kirwil, Ponte, & Staksrud, 2014).

35 % totalt, og **over halvparten av jentene i 14-17 årsalderen (53 %) har vært på sider hvor man**

diskuterer eller viser måter å skade eller såre seg selv fysisk (selvskading). For de yngste jentene er det 1 av 5 som oppgir å ha gjort dette.

- **En av tre (32 %) og over halvparten av jentene i 14-årsalderen har sett netttinnhold eller diskusjoner for måter å være veldig tynn** (pro-anoreksi/ pro-ana, pro-bulimi/ pro-mia/ thinspiration).
- **Nesten 1 av 3 har sett netttinnhold der folk diskuterer erfaringer med å ta narkotika.** 1 av 10 (11 %) av guttene i 11-13 årsalderen har opplevd dette, mot 5 % av jentene i samme aldersgruppe.
- **En av fire (26 %) har vært inne på nettsteder hvor man diskuterer måter å begå selvmord.** Størst andel finner vi blant de eldste jentene (33 %).

Tabell 25: Barn som har opplevd skadelig brukergenerert innhold på Internett, etter type innhold, alder (11+) og kjønn

% barn som har sett skadelig brukergenerert innhold på Internett	11-13 år		14-17 år		Alle
	år		år		
	G	J	G	J	
Skremmende eller voldelige bilder, for eksempel av mennesker som skader andre mennesker eller dyr	20	18	45	51	38
Måter å skade eller såre seg selv fysisk på	13	20	35	53	35
Måter å være svært tynn på (f.eks. anorektisk (pro-ana) eller bulimisk (pro-mia), «thinspiration»)	14	22	24	56	32
Erfaringer med å ta narkotika	11	5	38	37	28
Måter å begå selvmord på	12	18	29	33	26
Opplevd en eller flere	46	48	67	77	64

EU Kids Online 2018: QF50a-f: Hvor ofte har du i løpet av DET SISTE ÅRET sett netttinnhold eller diskusjoner på nettet der folk snakker om eller viser noe av følgende?
Base: Barn i alderen 11 – 17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=708 og n=710.

Siden 2010 har resultatene for alle kategorier gått opp:

- Erfaringer med sider hvor man diskuterer måter å skade seg selv fysisk har gått opp fra 16 % i 2010 til 35 % i 2018. For de eldste jentene har resultatene gått fra en av fire (23 %) i 2010 til over halvparten (53 %) i 2018.
- Erfaringer med slankesider (pro-ana/pro-mia/ thinspiration) har gått opp fra 17 % i 2010 til 32 % i 2018. For jenter i alderen 11-13 år har gruppen med slike erfaringer økt fra 9 % i 2010 til 22 % i 2018.
- Erfaringer med nettsteder/grupper hvor man diskuterer erfaringer med å ta narkotika har økt fra 9 % i 2010 til 28 % i 2018. For de eldste guttene har dette økt fra 18 % i 2010 til 38 % i 2018.
- Erfaringer med selvmordsrelatert innhold har økt fra 9 % i 2010 til 29 % i 2018. For de yngste guttene ser vi en tredobling – fra 4 % i 2010 til 12 % i 2018.

Totalt er det 64 % av 11-17-åringene, og 77 % av jenter i alderen 14-17 år, som har erfaringer med en eller flere av denne typen innhold.

Resultatene* viser også at:

- Det er et skille på barn av foreldre med VGS-utdanning, og disse har oftere enn gjennomsnittet sett måter å skade eller såre seg fysisk på (13 % minst månedlig, mot 8 % blant barn av høyest utdannet, signifikant forskjell) og skremmende eller voldelige bilder (14 % minst månedlig, mot 9 % blant barn av høyest utdannet, signifikant forskjell).
- De eldste barna har i større grad sett det spørsmålene undersøger enn yngre barn, men utvalget er lite blant de yngste (merk: de aller yngste er ikke spurt).
- **På spørsmål om måter å se svært tynn ut så har 28 % av de eldste jentene sett dette minst månedlig, mot 7 % av de eldste guttene.** I alderskategorien under er tallene 10 % for jenter og 4 % for gutter.

Misbruk av personopplysninger og andre farer

Noen av de andre risikoene barn og unge kan møte på nettet er relatert til nettets kommersielle side og kjøp og salg av tjenester, varer og personopplysninger. Eksempler på slike risikoer kan være tekniske farer, slik som virus og malware, og risiko knyttet til misbruk av personopplysninger.

Tabell 26: Ulike erfaringer med personvernrelaterte risiko, etter alder og kjønn

% som har opplevd ulike typer personvernrelatert risiko	11-13 år		14-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Noen fant ut hvor jeg var fordi de sporet telefonen eller enheten min	6	4	11	23	12
Jeg brukte for mye penger på kjøp i app eller i nettspill	16	1	16	3	9
Telefonen, nettbrettet eller datamaskinen jeg bruker fikk virus eller spionvare	8	3	9	12	9
Noen brukte passordet mitt til å få tilgang til informasjonen min eller for å late som om de var meg	6	3	5	4	5
Jeg tapte penger ved å bli lurt på Internett	5	3	6	2	4
Noen brukte min personlige informasjon på en måte jeg ikke liker	4	3	3	5	4
Noen opprettet en side eller et bilde om meg som var fiendtlig eller sårende	4	0	2	3	2

EU Kids Online 2018: QF60a-g: I løpet av DET SISTE ÅRET, har noe av følgende skjedd med deg på Internett? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=814). NB! Denne basen inkluderer alle barn født i 2007. Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=740 og n=769.

Tabell 26 viser frekvensen av de som har opplevd ulike personvernrelaterte risiko på Internett i løpet av det siste året. Den vanligste erfaringen er at noen har funnet ut hvor de har vært ved å spore telefonen eller enheten deres.

- 12 % av 11-17-åringene og 1 av 4 jenter i alderen 14-17 år har opplevd at andre har funnet ut hvor de var ved å spore telefonen deres.
- På spørsmål om noen fant ut hvor de var fordi de sporet telefon/enhet, så er det de eldste jentene som utmerker seg. Her svarer 23 % ja, noe som er signifikant høyere enn andelen på alle andre bakgrunnsvariabler.
- På samme spørsmål utmerker barn fra husholdninger med høyest inntekt seg, men er ikke signifikant forskjellig fra andre inntektsgrupper.
- Blant de i underkant 10 % som oppgir å ha brukt for mye penger i app/nettspill, så er gutter overrepresentert i alle alderskategorier, og jenter er underrepresentert.
- 5 % har opplevd at noen har benyttet deres passord for å få tilgang til informasjon om dem, eller for å late som om de var dem.
- 2 % har opplevd at noen opprettet en side om dem eller la ut et bilde av dem som var fiendtlig eller sårende.

Overdreven bruk av Internett

Når vi i undersøkelsen har spurt foreldre om hva de er veldig bekymret for når det gjelder egne barn, kommer tidsbruk – at barna bruker for mye tid på Internett, spill og mobil – høyt oppe på bekymringslisten:

- 54 % av foreldrene (og 70 % av foreldre under 40 år) bekymrer seg mye for at barnet bruker mobiltelefonen for mye.
- 50 % av foreldrene bekymrer seg mye for at barnet bruker Internett for mye.
- 49 % av foreldrene bekymrer seg mye for at barnet bruker dataspill for mye.

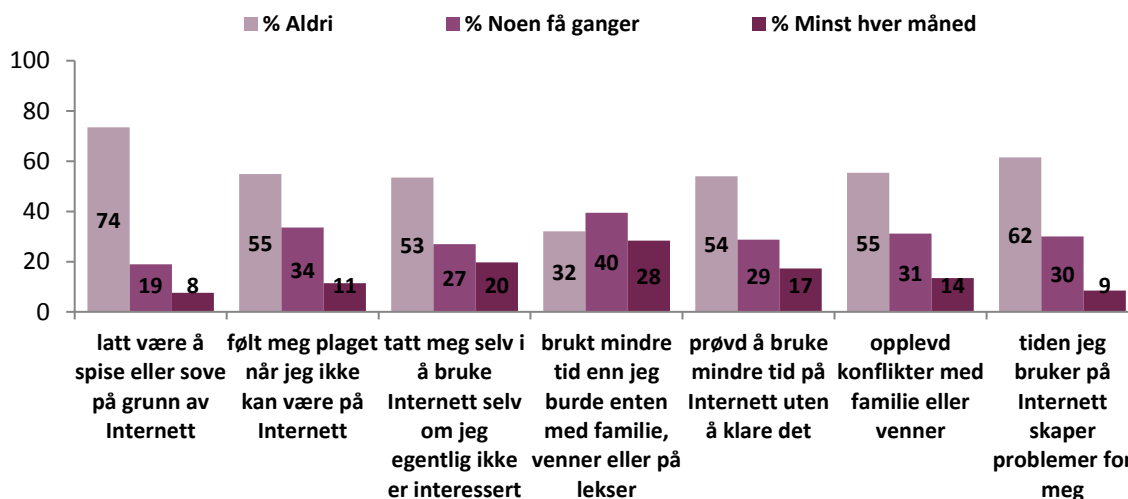
Frykten for at barn og unge skal bruke for mye tid foran skjermen – «bli avhengige»- er en gjentagende diskusjon og opphavet til konflikter i mange familier. Hva vi som forskere anbefaler er riktig tid brukt foran skjermen for ulike aldersgrupper er også det spørsmålet vi får oftest. Samtidig er dette et spørsmål som vi ikke kan gi et forskningsbasert klart svar på. Barn og unge er forskjellige, og vil derfor ha ulik tålegrense for ulike aktiviteter.

Mange, kanskje særlig barn og unge, opplever også at fokuset på «skjerm – ikke skjerm» gir et kunstig skille som ikke reflekterer hvordan skjermer, og da særlig mobiltelefonen, kan gli sømløst inn i den daglige tilværelsen og være en integrert del av forventningene som regulerer hvordan vi forholder oss til andre mennesker. Dette gjelder forholdet til venner, men også forholdet til foreldre som føler trygghet i at poden kan nås på mobilen til enhver tid om det trengs. Slik kan mobilen representere både en sosial og en personlig sikkerhet, som handler om noe annet enn det som formidles gjennom mobilen av innhold og interaksjon (Mascheroni & Vincent, 2016; Vincent & Fortunati, 2009).

Avhengighet av Internett er også omdiskutert i forskningsmiljøene. Mens avhengighet i tidligere

tider ofte er blitt studert som og blitt satt i sammenheng med patologiske forhold på samme måte som avhengighet av alkohol og gambling, har nyere studier, særlig når det gjelder spill, tatt utgangspunkt i en kompensasjonsmodell, hvor enkelte individer kan ha en overdreven bruk av Internett for å kompensere for psykiske problemer, ensomhet og for å unngå andre typer problemer som kan eksistere utenfor nettet (Kardefelt-Winther, 2013). EU Kids Online har derfor valgt en tilnærming hvor vi måler «overdreven bruk av Internett» - det vil si at bruken går ut over andre aspekter i livet – uten at dette nødvendigvis er en indikator for psykisk helse (Smahel et al., 2012).

Figur 26: Overdreven bruk av Internett blant barn

EU Kids Online 2018: QF70a-g: I løpet av DET SISTE ÅRET, hvor ofte har disse tingene skjedd med deg? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=662 og n=704.

Figur 26 viser i hvilken grad barn og unge opplever at egen bruk av Internett har gått ut over andre sider i livet. Totalt 9 % opplever at tiden de bruker på Internett skaper problemer for dem minst hver måned, mens 30 % har opplevd dette noen få ganger.

- På spørsmål om Internettbruk og eventuelle problemer det skaper for barna, så svarer alle de eldre barna oftere enn de yngre at dette skjer minst hver måned.
- De eldste jentene svarer *minst en gang i måneden* eller mer oftere enn gutter på spørsmål om de har tatt seg i å bruke Internett

uten å være interessert, samt om de har prøvd å bruke mindre tid på Internett uten å klare det.

EU Kids Online har tidligere gitt ut flere studier og anbefalinger til foreldre om overdreven nettbruk, og hvilke typer foreldrestrategier som gir best effekt, se for eksempel Smahel et. al. (2012).

Gitt den store bekymringen blant foreldre knyttet til *tidsbruk*, slik dette også gjenspeiles i EU Kids Onlines undersøkelse blant norske foreldre, så vil overdreven bruk av Internett være noe vi vil se nærmere på i videre analyser.

Sharenting (foreldre som deler)

Barns digitale liv starter ofte før de selv har brukt Internett. For noen starter det før de har blitt født, gjennom foreldres deling på sosiale medier av ultralydbilder, kunngjøringer, fødsel og utvikling (Leaver, 2017). Foreldres deling og utveksling av bilder, videoer og anekdoter og historier refereres ofte til som *Sharenting* – en sammenblanding av share (dele) og parenting (foreldreskap). Slik praksis setter digitale spor knyttet til de enkelte barn, som barnet selv ikke har kontroll over. Slik kan de være med på å skape en digital identitet som barnet selv, når de vokser opp, ikke ønsker eller kjenner seg igjen i. Delingen kan også i noen tilfeller være brudd på barn og unges personvern, samt at de kan bidra til en forståelse av deling som strider imot de reglene vi gir barn og unge selv: at det ikke er lov å dele bilder av andre uten at man har spurt dem om lov først. De siste årene har Sharenting vært mye diskutert, både i forskningsmiljøer og i samfunnet for øvrig. Blant annet har det både i Frankrike og Italia vært rettsaker hvor foreldre er blitt dømt etter å ha delt bilder og informasjon uten barnas samtykke.

Deling kan også skje av andre voksne i nær relasjon til barn og unge, slik som lærere.

Samtidig vet vi lite om hvor vanlig denne praksisen er i Norge, og hvordan den eventuelt oppleves fra henholdsvis barnas og de voksnes side. Vi har derfor i undersøkelsen spurt hvorvidt barna (9-17 år) har opplevd deling av personopplysninger fra andre i løpet av det siste året. I dette spørsmålet inkluderte vi også hvorvidt venner hadde delt slike opplysninger.

Et av tre barn (33 %) har opplevd at foreldre har publisert noe om dem, uten at de har blitt spurt selv først. Fordi barn og unge opplever mer autonomi og selvbestemmelsesrett etterhvert som de blir eldre kunne man tro at foreldres publisering uten å be om tillatelse først var mer vanlig blant de yngste barna. Resultatene Tabell 27 viser derimot at det er de eldste barna som oppgir dette oftest, ca. 40 % av 13-17-åringene har opplevd dette siste året.

Tabell 27: Barn som har opplevd deling av personopplysninger fra andre i løpet av det siste året, etter alder og kjønn

% barn som sier at dette har skjedd med dem	11-13 år		14-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Min forelder/foresatt publiserte informasjon (f.eks. tekst, bilder eller filmer) om meg på Internett uten å spørre meg først om jeg syntes det var greit	24	22	40	39	33
Vennen(e) min(e) publiserte informasjon om meg på Internett uten å spørre meg først om jeg syntes det var greit	6	6	31	39	23
Jeg ba min forelder/foresatt om å fjerne noe han/hun hadde publisert på Internett	9	7	22	24	17
Jeg var opprørt på grunn av informasjon som mine foreldre/foresatte publiserte på nettet	7	2	9	15	9
Jeg fikk negative eller sårende kommentarer fra noen på grunn av noe som min forelder/foresatt publiserte på nettet	2	1	6	9	5
Læreren/lærerne min(e) publiserte informasjon om meg på Internett uten å spørre meg først om jeg syntes det var greit	3	3	5	3	3

EU Kids Online 2018: QF80a-f: I løpet av DET SISTE ÅRET, hvor ofte har dette skjedd med deg? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=929 og n=943.

Særlig interessant er det at venner i betydelig mindre grad deler informasjon enn foreldre.

- Mens 1 av 3 barn har opplevd deling fra foreldre, har under 1 av 4 barn opplevd det samme fra venner. Særlig stor er forskjellen i den yngste gruppen hvor ca. **23 % av 9-12-åringene har opplevd deling av informasjon om dem på nettet fra foreldre, mot bare 6 % som har opplevd dette fra venner.**
- 17 % av barna har bedt foreldrene fjerne noe de har publisert på nettet.

- 15 % av jentene i 13-17-årsalderen, har vært opprørt over noe foreldrene har publisert på nettet i løpet av det siste året.
- 5 % har fått negative eller sårende kommentarer fra andre på grunn av noe foreldrene har publisert.
- 3 % har opplevd at læreren eller lærere publiserte informasjon om dem på nettet uten først å ha blitt spurt om dette var greit.

Resultatene viser også*:

- De færreste har opplevd at venner eller foreldre/foresatte har gjort ting på Internett uten deres samtykke/ting de ikke liker.
- 29 % har minst *noen få ganger* opplevd at foreldre/foresatte har publisert informasjon om dem uten deres samtykke, og 6 % opplever dette minst hver måned eller oftere.
- 12 % av de eldste barna opplever minst hver måned eller oftere at venner publiserer informasjon om dem uten å spørre dem først, mot snitt 6 %.
- Henholdsvis 17 % og 18 % av barn av foreldre med høy (kort) eller høy (lang) utdanning har minst noen ganger bedt sine foreldre fjerne noe de har publisert på nettet, mot 9 % av barn med foreldre uten høyere utdanning.

10. FAMILIEN

Barn og unges bruk av Internett, mobil og spill skjer ikke i et vakuum, men i en større sosio-kulturell kontekst hvor familien, venner, teknologi, økonomi og andre faktorer spiller inn på ulike måter. Som vist i innledningen søker EU Kids Online å se barn og unges nettbruk i en større sammenheng, hvor både individuelle, sosiale og nasjonale faktorer sees som relevante.

Noen av de mest relevante faktorene som påvirker hvordan et barn bruker nettet er familien og venner. Særlig er foreldre viktige. Deres holdning til og forståelse av nettet vil påvirke hvordan barnas nettilgang reguleres og tilpasses den enkelte families kultur og rytme. EU Kids Online har samlet inn data både fra foreldre og fra barn. En del av spørsmålene stilles til begge grupper, og vi kan derfor sammenlikne hvorvidt foreldre og barn har en lik oppfattelse av familiens interaksjon både når det gjelder nettbruk, og generelt. I denne rapporten fokuserer vi kun på barnas oppfattelse, men vi vil i senere analyser kunne si noe om forholdet mellom foreldrenes og barnas svar på ulike spørsmål.

Gjennom analyser av 2010-undersøkelsen, basert på alle 25 landene som da var med, fant vi at foreldre har ulike strategier for å oppdra digitale barn (Helsper, Kalmus, Hasebrink, Sagvari, & de Haan, 2013; Livingstone, Ólafsson, et al., 2017). Disse varierer i stor grad, også mellom kulturer og land, og kan deles inn i følgende hovedkategorier:

- Aktiv mediering, dvs. at man snakker med barna og forsøker hjelpe dem om noe skulle skje, og forbereder dem på hva de kan gjøre om de opplever noe ubehagelig på nettet.
- Restriktiv mediering, hvor man setter regler for hva barn kan gjøre og ikke kan gjøre.
- Overvåking, hvor man sjekker mobiltelefonen, datamaskinen, profiler på sosiale medier og liknende for å se hva barna har gjort, og hvem de har snakket med.
- Teknologisk mediering, hvor man installerer tekniske sperrer slik som innholdsfiltere og blokkeringer for å unngå noen typer bruk eller innhold.

Foreldre kan benytte en eller flere typer av disse strategiene samtidig.

I 2010 fant vi at Norge, sammen med Danmark, Sverige, Nederland og Finland, tilhørte en gruppe land hvor den største andelen av foreldre benytter aktiv mediering (Helsper et al., 2013).

Nyere studier har vist at man kan gruppere de strategiene foreldre benytter for å regulere forholdet mellom barna og Internett- og mobilbruk i to hovedkategorier: *muliggjørende mediering* – som inkluderer alle former for aktiv mediering av nettbruk (slik som forslag om og tilrettelegging for positiv bruk av Internett og mobil) og *restriktiv mediering* som inkluderer både regler om tidsbruk, aktiviteter og plattformer, og bruk av tekniske løsninger som foreldrekontroll, programvare og filtre.

Samtidig er ikke foreldremediering en enveisprosess. Tvert imot vil barns mediebruk, særlig når de blir eldre, være gjenstand for forhandling og samhandling med foreldrene. Det er også slik at barn og unge kan oppleves som en ressurs og hjelpe foreldrene med deres nettbruk. Det er heller ikke gitt at barn og unge alltid ønsker å lytte til foreldrenes regler og råd. I spørreskjemaet har vi derfor inkludert spørsmål som forsøker å fange noe av den kompleksiteten og forhandlingen som skjer i møtet mellom foreldre, familie, barn og teknologi, samt se på faktorer for generell opplevd velferd hos barn og unge i Norge i dag.

Familiekonteksten

Tabell 28 viser andelen barn i prosent som har svart at ulike beskrivelser passer veldig bra for deres situasjon. Med dette som utgangspunkt opplever de fleste norske barn – 86 % - at de er trygge hjemme, mens 68 % sier at de har en familie som virkelig forsøker å hjelpe dem.

Bare litt over halvparten av barna (55 %) sier at noen hører på dem når de vil fortelle noe. Størst andel som oppgir dette finner vi blant gutter i alderen 9-12 år.

Tabell 28: Barns støtte fra familien, etter alder og kjønn

% som svarte «passer veldig bra»	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
	Noen hører på meg når jeg vil fortelle noe	45	51	61	
Familien min prøver virkelig å hjelpe meg	66	74	68	64	68
Jeg føler meg trygg hjemme	88	89	85	84	86

EU Kids Online 2018: Q12a-c: I hvilken grad passer følgende ting om familien og hjemmet ditt? (fire punkt skala). Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=961 og n=967.

Vi har også stilt spørsmål om hvordan barna oppfatter regler i hjemmet og positiv interaksjon med foreldrene (Tabell 29).

Flertallet av barn bor i familier hvor man både får ros og får anerkjennelse for god oppførsel og når man har gjort noe bra, og hvor man har regler for hva man kan gjøre.

- En majoritet mener at foreldrene er flinke til å si fra når de gjør noe bra - og for de fleste skjer dette ofte (75 % *svært ofte/ofte*) og til å gi ros når barna oppfører seg bra (70 % *svært ofte/ofte*).
- De fleste har også regler for hva de får gjøre i hjemmet (69 %). De yngste jentene opplever å ha mindre regler hjemme enn andre grupper.

Bare litt over halvparten (56 %) sier de har fått regler fra foreldre/foresatt om hva de kan gjøre utenfor hjemmet.

- Det er få mønster i svarene til forskjellige undergrupper.

Tabell 29: Støtte fra foreldre

% barn som svarte «svært ofte» eller «ofte»	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Min forelder/foresatt forteller meg når jeg gjør noe bra	77	87	73	80	79
Min forelder/foresatt roser meg når jeg oppfører meg bra	73	84	74	78	77
Min forelder/foresatt har regler for hva jeg får gjøre hjemme	78	59	68	70	69
Min forelder/foresatt har regler for hva jeg får gjøre utenfor hjemmet	53	56	53	61	56

EU Kids Online 2018: Q13a-d: Hvor ofte gjelder følgende ting for deg? Hvis du bor flere steder, tenk på der du er nå, og på den forelderen/foresatte som også svarer på denne undersøkelsen. Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=928 og n=944.

Aktiv foreldremediering

For å kartlegge ulike typer foreldreoppdragelsesstrategier, og hvordan disse eventuelt spiller inn på barn og unges forhold til Internett og hvilke risiko og mestring de opplever, har vi stilt en rekke spørsmål knyttet til barn og unges opplevelse av foreldrenes oppdragelse, regler og strategier. Tabell 30 gir en oversikt over andelen barn som svarer at foreldrene «svært ofte» eller «ofte» benytter strategier som faller inn under kategorien «aktiv mediering».

Som tabellen viser er svarene preget av et aldersmønster som indikerer at foreldrene i mindre grad blander seg inn i hva barna gjør gjennom tenårene.

Det store unntaket er på spørsmål om foreldrene forklarer hvordan man trygt bruker Internett og godt/dårlig nettinnhold, hjelp når noen plager en eller snakker om de kommersielle aktivitetene barn blir utsatt for. Her topper andelen som svarer Ofte/svært ofte seg i den nest eldste aldersgruppen (13-14 år).

Tabell 30: Barn som opplever aktiv foreldremediering, etter alder og kjønn

% barn som svarte «svært ofte» eller «ofte»	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Hjelper meg når noe plager meg på Internett	43	62	31	55	46
Hjelper meg når noe er vanskelig å gjøre eller finne på Internett	44	51	32	45	42
Foreslår hvordan jeg kan bruke Internett på en trygg måte	38	37	21	30	30
Forklarer meg hvorfor noe nettinnhold er bra eller dårlig	34	37	19	33	29
Snakker til meg om de kommersielle aktivitetene jeg blir utsatt for på nettet	22	35	21	30	26
Snakker med meg om hva jeg skal gjøre hvis noe på Internett plager meg eller gjør meg opprørt	26	33	14	31	25
Oppmuntrer meg til å utforske og lære ting på Internett	28	20	19	21	22
Snakker til meg om hva jeg gjør på Internett	26	29	14	21	21
Sitter sammen med meg mens jeg bruker Internett	13	7	8	10	9
Holder seg i nærheten når jeg bruker Internett	17	12	5	7	9
Gjør felles aktiviteter sammen med meg på Internett	14	4	5	7	7

EU Kids Online 2018: Q14a-k: Når du bruker Internett, hvor ofte gjør din forelder/foresatt noen av disse tingene? Hvis du bor flere steder, tenk på der du er nå, og på den forelder/foresatte som også svarer på denne undersøkelsen. Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=781 og n=936.

De oftest nevnte strategiene inkluderer at foreldrene hjelper når noe plager barna på nettet (46 %), eller når noe er vanskelig å finne (42 %).

- Bare 1 av 4 (25 %) sier at foreldrene ofte eller svært ofte snakker med dem om hva de skal gjøre om noe på Internett plager dem eller gjør dem opprørt. 1 av 4 sier at foreldrene gjør dette noen ganger.
- Halvparten oppgir at foreldrene snakker med dem om hva de gjør på internett, men bare 1 av 5 sier at foreldrene gjør dette ofte eller svært ofte.
- Mindre enn 1 av 10 (7 %) har opplevd at foreldrene ofte har gjort felles aktiviteter med dem på Internett. 1 av fire har foreldre som har gjort en eller fellesaktiviteter med dem på Internett minst noen ganger.
- Flere av de yngste guttene (14 %) enn jentene (4 %) har opplevd at foreldrene har gjort noe sammen med dem på nettet.

Som beskrevet i innledningen til denne delen av rapporten så er oppdragelse ofte en forhandling og samhandling mellom barn og voksne. Hvilke aktiviteter som foreldre fokuserer på og prioriterer vil også avhenge av hvilke behov det enkelte barn har og hva de selv gir uttrykk for at de trenger. Tabell 31 viser i hvilken grad og på hvilken måte barn og unge selv tar initiativ til aktiv mediering, basert på alder og kjønn. Merk – for dette spørsmålet har vi ikke begrenset oss til en tidsramme, men spurt om de NOEN GANG har benyttet ulike strategier for å interagere med foreldrene om egen nettbruk.

- De fleste barna som oppgir å få/spørre om hjelp er yngre.
- Unntaket i dette mønsteret er på spørsmål om barna noen gang *hjelper foreldrene* med å gjøre noe de syntes var vanskelig på Internett. Her er aldersmønsteret omvendt, og eldre barn og ungdom sier i større grad enn de yngre at de *Ofte/svært ofte* hjelper foreldrene med noe de synes var vanskelig på Internett.
- Bare 19 % har fortalt foreldre om noe som har plaget dem på nettet, 13 % har bedt om hjelp til en situasjon de ikke har klart å løse selv.
- Bare 9 % har startet en diskusjon med foreldrene om hva de gjør på nettet.
- Bare 7 % har spurt foreldre om hvordan de skal opptre på nettet.

Tabell 31: Barns initiativ til aktiv mediering, etter alder og kjønn

% barn som svarte «svært ofte» eller «ofte»	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Hjulpet min forelder/foresatt med å gjøre noe de syntes var vanskelig på Internett	18	17	38	53	35
Fortalt min forelder/foresatt om ting som plager eller gjør meg opprørt på Internett	25	19	10	26	19
Spurt min forelder/foresatt om hjelp med en situasjon på Internett som jeg ikke klarte å løse	23	11	4	16	13
Startet en diskusjon med min forelder/foresatt om det jeg gjør på Internett	11	4	8	14	9
Spurt min forelder/foresatt om råd om hvordan jeg skal opptre på nettet	13	10	1	7	7
Spurt min forelder/foresatt om noe som jeg har sett annonsert på nettet	12	8	4	5	7

EU Kids Online 2018: Q15a-f: Har du NOEN GANG gjort noen av disse tingene? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=781 og n=936.

Restriktiv foreldremediering

Restriktiv mediering handler om å ha regler for hva man kan og ikke kan gjøre på nettet. Tabell 32 viser at graden av oppfattet restriktiv mediering, det vil si aktiviteter man aldri får lov til å gjøre på nettet, blant norske barn og unge er lav. Generelt er de mest restriktive reglene knyttet til ulike former for nettatferd noe som oppleves av 10 % eller mindre av barn og unge. De yngste (9-12 år) opplever noe større grad av regler enn den eldre gruppen. Særlig gjelder dette bruken av sosiale nettsteder og å dele bilder/video/musikk med andre på nettet.

Tabell 32: Restriktiv foreldremediering, etter alder og kjønn

% som sier de aldri får lov til å gjøre følgende på Internett	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Bruke et sosialt nettsted	34	19	1	0	10
Dele bilder, videoer eller musikk på nettet med andre	24	28	2	1	10
Laste ned musikk eller filmer	19	10	1	0	6
Bruke et web- eller telefonkamera (f.eks. til Skype eller videochat)	10	13	1	2	5
Spille spill med andre på nettet	9	9	1	1	4
Se på videoklipp	11	5	1	0	4
Tilbringe tid i en virtuell verden	6	8	1	0	3
Lese/se på nyheter på nettet	11	5	1	0	3
Bruke Internett til skolearbeid	9	5	1	0	3

EU Kids Online 2018: Q16a-i: Når får du lov av din forelder/foresatt å gjøre følgende ting på Internett? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=832 og n=921.

I det samme spørsmålet har barna også kunnet svare at de får lov til å gjøre ulike aktiviteter når som helst, det vil si at de ikke opplever noen form for restriksjoner fra foreldrene.

Ser vi på de som sier at de får lov til å gjøre ting «når som helst»:

- På spørsmål om hva barna får lov til å gjøre av sine foreldre/foresatte er aldersmønsteret veldig sterkt, og **ca. 8 av 10 i gjennomsnitt som får lov til å gjøre det som blir spurt om når som helst.**
- Det er et ganske markant skille mellom de to øverste og de to nederste aldersgruppene.
- Andelen som svarer *Får gjøre dette når som helst* på spørsmål om å lese/se nyheter på Internett er signifikant høyere (78 %) blant foreldre med høy utdanning. Den samme gruppen opplever at foreldrene er strengere med nedlastning av musikk og filmer.

Teknologisk foreldremediering

Bruk av teknologiske hjelpemidler for å kontrollere, stoppe eller begrense barn og unges nettbruk har tradisjonelt vært mindre benyttet blant norske foreldre.

Tabell 33 viser i hvilken grad barn og unge oppfatter eller vet at foreldrene benytter teknologiske løsninger for å kontrollere deres nettbruk. I denne delen av undersøkelsen er det også inkludert et spørsmål om regler for tidsbruk.

40 % av 9-17-åringene sier de har regler om hvor lenge eller når de får lov til å være på nettet. Dette er interessant siden vi vet at over halvparten av norske foreldre generelt uttrykker stor bekymring for barnas tidsbruk på nett.

- 1 av 3 opplever at foreldrene blir varslet om de ønsker å kjøpe innhold (slik som kjøp i mobilapplikasjoner). Gutter opplever slike restriksjoner mer enn jenter.
- 1 av 5 (22 %) har tekniske restriksjoner knyttet til hva de kan laste ned.
- 19 % har foreldre som sporer hvor de er via GPS.
- 11 % har en tjeneste eller kontrakt som begrenser tiden de kan bruke på Internett.
- 9 % har foreldre som benytter programvare som begrenser hvem de kan være i kontakt med.

Tabell 33: Bruk av tekniske verktøy for å beskytte barn, etter alder og kjønn

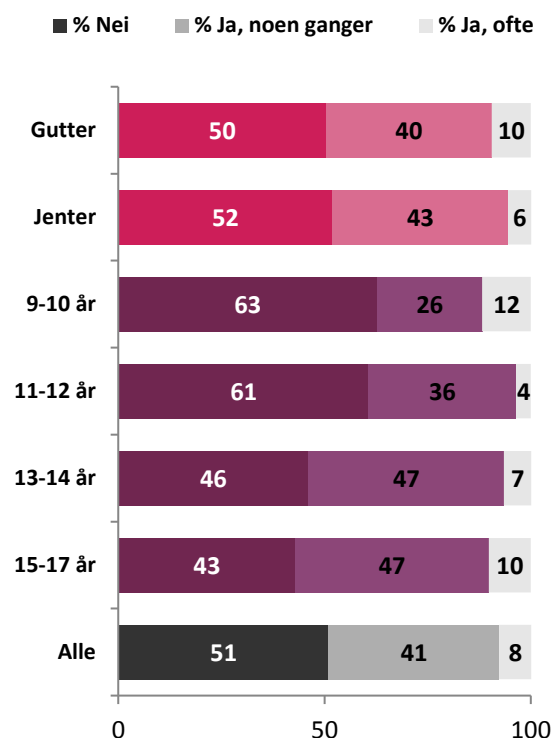
% som sier ja	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Regler om hvor lenge eller når jeg får lov til å være på nettet	51	65	32	29	40
Foreldrekontroll som varsler forelderen/omsorgspersonen min når jeg ønsker å kjøpe innhold (kjøp i app)	58	45	27	21	33
Foreldrekontroll som gjør at det er noen apper jeg ikke kan laste ned	44	43	12	10	22
Teknologi som sporer hvor jeg er (for eksempel GPS)	28	17	16	18	19
Foreldrekontroll eller andre midler for å blokkere eller filtrere enkelte typer innhold	30	34	13	11	18
Foreldrekontroll eller andre midler for å holde styr på nettinnholdet som jeg ser på eller apper som jeg bruker	29	38	12	9	17
En tjeneste eller kontrakt som begrenser tiden jeg bruker på Internett	18	20	9	7	11
Programvare som begrenser hvem jeg kan være i kontakt med gjennom taleanrop og meldinger	24	16	2	5	9
Programmer som blokkerer reklame (annonseblokkering)	16	9	8	6	9

EU Kids Online 2018: Q17: Bruker din forelder/foresatt noe av følgende? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=675 og n=806.

Hører barn på foreldrene?

Uavhengig av hvilken foreldrestrategi som velges for å tilrettelegge for eller begrense barns nettbruk, så vil effekten av denne avhenge av hvorvidt barn og unge faktisk overholder de restriksjoner, avtaler, regler og liknende som er blitt satt av foreldrene. Barn og unges egen autonomi og selvstendighet i møtet med nettet er en sentral faktor når vi skal undersøke hvilke barn som opplever muligheter og risiko i møte med Internett, mobil og dataspill, og eventuelle konsekvenser det kan ha. Hvorvidt en netterfaring oppleves som en mulighet som leder til vekst eller en risiko som leder til skade vil kunne påvirkes av i hvilken grad man har klart å internalisere gode råd og regler. Til sist i denne delen rapporterer vi derfor på i hvilken grad barn og unge ignorerer foreldrenes regler og råd for bruk av Internett. Figur 27 viser at halvparten av barn og unge sier de aldri ignorerer foreldrenes regler for nettbruk, mens 41 % gjør dette noen ganger. Blant de som sier de ofte gjør dette (8 % totalt) er det noe flere gutter enn jenter.

Figur 27: Barn som ignorerer regler for bruk av Internett satt av foreldre, etter alder og kjønn

EU Kids Online 2018: Q113a-e: Hender det at du ikke bryr deg om det din forelder/foresatt forteller deg om hvordan og når du kan bruke Internett?

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på dette spørsmålet n=828.

11. SKOLEN

Skolen som arena

Skolen har en viktig del i barn og unges liv, ikke bare når det gjelder læring, men også sosialisering og følelsen av trygghet. På samme måte som foreldre og familiekonteksten påvirker barn og unges tilnærming til nettet og innholdet der, vil også skolen ha en sosialisingsrolle når det gjelder teknologi, normer for atferd og utvikling av god håndteringskompetanse.

På spørsmål om trygghet på skolen (Tabell 34) svarer 9 av 10 norske elever at de føler seg trygge på skolen, og 87 % føler at de hører til på skolen der de går. Resultatene* viser også:

- Svarene er generelt litt mer positive hos barn fra husholdninger i den øverste inntektskategorien, mens barn fra husholdninger i den nederste inntektskategorien oftere føler seg utrygge.
- På spørsmål om trygghet på skolen, så svarer 16 % av barna fra husstander med inntekt under 600.000 at det *ikke passer/passet litt*. Dette står i kontrast til de tre høyere inntektskategoriene hvor samme andel er 6-10 %.

86 % opplever at lærerne bryr seg om dem som person, og 85 % har minst en lærer de kan gå til hvis de har et problem. Merk at dette spørsmålet gjelder generelt og er ikke knyttet til Internett. Som vist tidligere i rapporten er det bare 6 % som oppgir at de har snakket med en lærer etter en negativ erfaring på Internett (Tabell 13, side 32) og 13 % som har snakket med en lærer etter en mobbeerfaring (Tabell 17, side 37). 85 % sier at andre elever er snille og hjelpsomme.

Tabell 34: Trygghet på skolen, etter alder og kjønn

% som svarte at det passer «ganske bra» eller «veldig bra»	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Jeg føler meg trygg på skolen	89	88	93	93	91
Jeg føler at jeg hører til på skolen min	85	89	85	89	87
Lærerne bryr seg om meg som person	89	90	82	84	86
Andre elever er snille og hjelpsomme	78	89	87	88	85
Det er minst én lærer jeg kan gå til hvis jeg har et problem	88	89	81	83	85

EU Kids Online 2018: QJ1a-e: Her ser du noen uttalelser om skolen din og elever og lærere på skolen din. I hvilken grad passer hvert enkelt utsagn for deg? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=917 og n=945.

Lærermediering

Elevenes inntrykk av lærernes interaksjon med dem er varierende, hvor de færreste opplever å få støtte og hjelp når noen har plaget dem på Internett. Her svarer bare 13 % at de ofte/svært ofte har fått hjelp.

Over halvparten har erfaring med at læreren minst noen ganger lager regler om hva elevene kan gjøre på Internett, hjulpet når noe er vanskelig å gjøre eller finne, oppmuntret til å lære og utforske ting på Internett.

- 44 % opplever at lærerne har laget regler for hva de kan gjøre på Internett på skolen.
- 3 av 10 har fått oppmuntring fra lærere til å utforske og lære ting på Internett.
- 27 % totalt har opplevd at lærerne har foreslått måter å oppføre seg mot andre på nettet.

- 2 av 10 har opplevd at lærere har snakket med dem om hva de skal gjøre om noen på Internett plager dem.
- 1 av 10 (12 %) har opplevd at læreren har snakket med dem om hva de gjør på Internett.

Spørsmålene som relaterer seg til kunnskap og kompetanse om Internett (slik som hjelpe når noe er vanskelig) får mindre oppslutning fra de eldste elevene og mer fra de yngste, og de yngste opplever også oftere at læreren lager regler for hva elevene kan gjøre på Internett.

Tabell 35: Erfaring med læreres mediering av Internett, etter alder og kjønn

% som svarte «svært ofte» eller «ofte»	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Laget regler om hva jeg kan gjøre på Internett på skolen	40	42	42	49	44
Hjulpnet meg når noe har vært vanskelig å gjøre eller finne på Internett	31	40	34	48	38
Oppmuntret meg til å utforske og lære ting på Internett	17	17	37	42	31
Foreslått måter å oppføre seg på mot andre på nettet	23	28	23	33	27
Foreslått hvordan jeg kan bruke Internett på en sikker måte	18	25	23	35	26
Forklart meg hvorfor noe nettinhold er bra eller dårlig	24	20	26	26	25
Generelt, snakket med meg om hva jeg skulle gjort hvis noe på Internett noen gang plaget meg	17	16	20	27	21
Hjulpnet meg tidligere når noe har plaget meg på Internett	16	9	10	15	13
Snakket med meg om hva jeg gjør på Internett	10	11	12	13	12

EU Kids Online 2018: QJ2a-i: Har noen av lærerne på skolen gjort disse tingene? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=800 og n=875.

Et mye diskutert område er bruken av mobiltelefon i skolen.

- Nesten 8 av 10 har opplevd at lærere lager regler om hvordan mobiltelefoner skal brukes på skolen, og andelen øker med aldersgruppe.
- De andre spørsmålene følger samme mønster, regler og restriksjoner fra lærerne angående elevenes mobilbruk øker med alder.
- Det er 25 % som svarer ja på spørsmål om læreren sjekker om mobiltelefonene er på, og her er responsen i større grad spredt over aldersgruppene.
- 4 % har opplevd (en eller flere ganger) at lærerne ser på telefonen deres for å se hva de gjør eller hvem de er i kontakt med.

Tabell 36: Læreres mediering av mobiltelefon

% som sier ja	9-12 år		13-17 år		Alle
	G	J	G	J	
Lager regler om hvordan mobiltelefoner skal brukes på skolen	67	70	86	86	79
Tar bort telefonene til elevene i en periode (f.eks. for en dag eller en uke, osv.)	31	18	44	48	38
Sjekker om mobiltelefonene til elevene er av eller på	29	9	25	32	25
Ser på telefonen min for å se hva jeg gjør eller hvem jeg er i kontakt med	5	2	4	5	4

EU Kids Online 2018: QJ3: Gjør lærere på skolen din NOEN GANG følgende ting?

Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=853 og n=914.

Venner

Venner er også en viktig faktor når man skal vurdere barn og unges velferd, også når det gjelder nettbruk. Tabell 37 viser at de fleste har et godt forhold til vennene sine:

- Mellom 87 % og 91 % mener det passer veldig/ganske bra at vennene forsøker å hjelpe dem, at de kan stoles på og at de kan snakke om sine problemer med dem.
- De mest positive svarene gis av de eldste barna, og det er små kjønnsforskjeller; litt over 9 av 10 jenter svarer Passer veldig/ganske bra på alle tre spørsmål, mens mellom 8-9 av 10 gutter svarer det samme.
- Det er ingen forskjeller ut fra foreldres utdanningsnivå, husholdningsinntekt eller geografi.

Tabell 37: Forholdet til venner

% som svarte «passer ganske bra» eller «passer veldig bra»	9-12 år		13-17 år		Alle
	år		år		
	G	J	G	J	
Vennene mine prøver virkelig å hjelpe meg	84	90	82	91	87
Jeg kan stole på vennene mine når ting går galt	89	92	90	93	91
Jeg kan snakke om problemer med vennene mine	78	88	86	93	87

EU Kids Online 2018: QK1a-c: I hvilken grad passer følgende ting for deg? Base: Barn i alderen 9-17 år som bruker Internett (n=1001). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=945 og n=959.

Når det gjelder den direkte relasjonen mellom venner og nettbruk, med særlig fokus på sosial og praktisk støtte i møte med risikosituasjoner og risikoatferd så viser Tabell 38 at barn og unge i mindre grad opplever direkte mediering av nettbruk fra venner enn de gjør fra foreldre og lærere.

Det er viktig å huske at barn og unges liv på nettet ikke skjer i et vakuum. Barn og unge er heller ingen ensartet gruppe og hvordan man har det i familien, med venner, på skolen og med seg selv vil påvirke

hvordan du bruker nettet, og hva som skjer i møtet med andre nettbrukere. **Med andre ord vil den generelle livskvaliteten være noe som må vurderes når man skal tenke konstruktivt om barn, unge og Internett – og deres rett til deltakelse og beskyttelse.** I vår undersøkelse oppgir 70 % av barna en score mellom 7 og 10 (hvor 10 er best mulig kvalitet) på spørsmål om generell livskvalitet. Dette er litt lavere enn scoren de gir når de kun bedømmer seg selv og hvordan de har det. 19 % scorer familiens livskvalitet på nivå 6 eller under.

Tabell 38: Vennemediering av Internett, etter alder og kjønn

% som svarte «passer ganske bra» eller «passer veldig bra»	11-12 år		13-17 år		Alle
	år		år		
	G	J	G	J	
Hjulp meg når noe har vært vanskelig å gjøre eller finne på Internett	21	17	30	36	31
Hjulp meg tidligere når noe har plaget meg på Internett	20	14	12	27	19
Snakket med meg om hva jeg gjør på Internett	15	16	16	19	17
Oppmuntret meg til å utforske og lære ting på Internett	14	7	18	15	15
Generelt, snakket med meg om hva jeg skulle gjort hvis noe på Internett noen gang plaget meg	17	13	7	19	13
Foreslått hvordan jeg kan bruke Internett på en sikker måte	15	2	7	11	9
Forklart meg hvorfor noe nettinhold er bra eller dårlig	5	11	10	9	9
Foreslått måter å oppføre seg på mot andre på nettet	7	13	6	11	8

EU Kids Online 2018: QK2a-h: Har noen av vennene dine gjort disse tingene? Base: Barn i alderen 11-17 år som bruker Internett (n=717). Antall barn som har svart på disse alternativene varierer mellom n=629 og n=667.

12. HVA SIER FORELDRENE?

I vår undersøkelse har vi intervjuet barn og foreldre fra samme familier, slik at svarene kan sammenliknes. Dette vil gjøres i form av mer avanserte analyser og i egne publikasjoner. I denne rapporten presenterer vi derfor til slutt noen hovedtrekk ved foreldrene slik disse er rapportert av dem selv. Dette gjelder både foreldrenes eget forhold til Internett, egne ferdigheter, og i hvilken grad og på hvilken måte de samhandler med egne barn om nettbruk. Tallene som presenteres i denne delen er basert på hele utvalget, det vil si at også de som har valgt ikke svare på enkelte spørsmål regnes med.

Forhold til bruk av Internett

På samme måte som med barna, så ble også foreldrene spurt om eget forhold til bruk av Internett.

- Majoriteten, også blant alle undergrupper, er erfarne nettbrukere. 96 % har svart at de har brukt Internett i mange år.
- **27 % av foreldrene svarer de bruker Internett nesten hele tiden.** Menn (30 %), de med høyere utdanning (32 %) og de som bor sentralt med 50 000+ innbyggere i kommunen (31 %), da spesielt Oslo (48 %), er undergrupper som skiller seg høyt ut på å bruke Internett nesten hele tiden.
- 28 % er veldig enig i at Internett tar for mye tid, 48 % er litt enig i dette.
- 27 % er veldig enig, og 51 % litt enig i at de er bekymret for sitt personvern på Internett.
- 14 % blant de over 50 år er noe enige i at det er for vanskelig å bruke Internett.
- **64 % av foreldre er på nett/ bruker Internett på mobiltelefonen flere ganger hver dag, og 24 % nesten hele tiden.**
- Det er en gjennomgående høy bruk av Internett på mobiltelefon - det er spesielt menn (28 %) og de med samlet husstandsinntekt over 1.5 mill. (32 %) som bruker dette nesten hele tiden.
- Foreldrene bruker sjelden andre enheter til å gå på nett eller bruke Internett. På spørsmålet «Hvor ofte går du på nett eller bruker Internett med følgende enheter?», har 62 % svart *aldri*

på bruk av en enhet man har på seg (for eksempel en klokke). 62 % har svart *aldri* på bruk av en spillkonsoll. 78 % har svart *aldri* på bruk av nettilkoblede («smarte») husholdningsapparater f.eks. termostat, kjøleskap eller en «smart» hjemmeassistent som Amazon Alexa eller Echo, og 93 % svarte *aldri* på bruk av et leketøy som er koblet til Internett (f.eks. Hello Barbie, My Friend Cayla).

- Kvinner bruker i mindre grad nettbrett enn menn (42 % mot 33 % på *nesten aldri* eller *aldri*).

Tekniske ferdigheter

- **Foreldrenes tekniske ferdigheter er generelt dårligere enn barnas ferdigheter.**
- På de fleste spørsmål så svarer færre foreldre *Passer veldig/meget bra* enn det barna gjør. Dette gjelder også mer tekniske aspekter som kjennskap til ulike typer regler for opphavsrettigheter etc., men gjelder ikke kjennskap til programmeringsspråk hvor begge gruppene scorer lavt på kjennskap. Foreldrene har her noe bedre kjennskap enn barna.
- 74 % svarer *passer veldig bra* på om de vet hvordan man installerer en app, og 61 % svarer *passer veldig bra* på om de vet hvilken informasjon de bør og ikke bør dele på nettet.
- 47 % svarer *passer veldig bra* og 31 % svarer *passer ganske bra* på spørsmål om de vet hvordan de endrer personverninnstillingene sine.
- **På spørsmål om foreldrene synes det er enkelt å sjekke om informasjonen de finner på nettet er sann svarer 17 % at det *passer veldig bra*, mens 19 % svarer *passer litt dårlig*, og 4 % svarer *passer ikke*.**
- 22 % svarer *passer veldig bra*, 37 % svarer *passer ganske bra*, 18 % svarer *passer litt* og 8 % svarer *passer ikke* på spørsmål om foreldrene vet hvilke ulike typer regler (for eksempel lisenser, opphavsrettigheter og regler for kopiering) som gjelder for innhold på Internett.

- 35 % svarer at det *passer veldig bra* på påstanden «jeg vet mye om å bruke Internett». 38 % svarer *passer ganske bra* på dette.
- Generelt sett er de med høyere utdanning, samt høyere samlet inntekt, mer enige i at de vet mye om å bruke Internett.
- Kun 60 % blant de over 50 år synes det *passer veldig/ganske bra* at de vet mye om å bruke Internett.
- 29 % mener det *passer veldig bra* at de vet mer om Internett enn barnet sitt. 23 % svarer at det *passer ikke*.
- Det er spesielt menn (55 % *ganske/veldig bra*), og de under 45 år (57 % 40-45 år og 60 % under 40 år) som mener de vet mer om Internett enn barnet sitt. Dette henger også sammen med alder på yngre barn da 74 % som svarer med barn i aldersgruppen 9-10 år mener de vet mer om Internett enn barnet.
- **Foreldrenes samhandling med barna varierer over forskjellige tema. Litt under halvparten sier de prater ofte/svært ofte med barna om hva de gjør på Internett, og 33 % foreslår hvordan barnet bruker Internett på en trygg måte.**
- Foreldrene gjør gjennomgående et lavere avslag på barnas Internettbruk enn det barna selv gjør.
- Kvinner (52 % *svært ofte/ofte*), samt de under 45 år (53 % blant 40-45 år, 59 % blant de under 40 år) snakket oftere med barnet om hva de gjør på Internett.
- Kvinner foreslår oftere hvordan barnet kan bruke Internett på en trygg måte (37 % *svært ofte/ofte*). Dette gjelder også i stor grad de under 40 år (51 % *svært ofte/ofte*), samt de som svarer med barn i alderen 9-10 år (47 % *svært ofte/ofte*).
- Foreldre under 40 år sitter mer sammen med barnet, holder seg i nærheten eller gjør felles aktiviteter med barnet på Internett enn de eldre foreldrene. Tilsvarende kommer da også foreldre til de yngste barna i undersøkelsen, 9-10 år, hyppigere ut på dette.
- Kvinner tar en mer aktiv og støttende rolle enn menn når det kommer til barnets bruk av Internett.
- 1 % av foreldrene har *svært ofte*, 5 % *ofte* og 39 % noen ganger opplevd at barnet har fortalt om ting hun/han er blitt opprørt over på Internett.
- Av de som har delt bilder eller videoer av barnet (n=720) så er det 27 % blant foreldre under 40 år legger ut bilder/videoer av barnet på nett månedlig eller oftere, ellers er det gjennomgående lite deling blant øvrige undergrupper.
- 71 % blant kvinnene, mens kun 46 % blant mennene, har spurt barnet på forhånd om det var ok å dele bilder/videoer av dem. Kun 7 % av kvinnene, og 16 % av mennene, ser ikke mye å bekymre seg over når de deler bilder av barnet sitt på nett.
- 69 % av kvinnene mot 59 % av mennene er litt eller veldig enig i at de ville føle at barnet var tryggere på nett hvis det var slik at unge mennesker under 16 år måtte spørre foreldrene om tillatelse for å kunne bruke sosiale nettsteder, apper og smarte enheter.

Konsum av nettbaserte medier

- 28 % svarer at de er *veldig enig* i at de kan stole på de fleste nyheter de selv velger å lese eller se det meste av tiden.
- Spesielt de med lang høyere utdanning (80 %), og de i aldersgruppen 46-50 år (80 %), er *veldig/litt enig* i at de kan stole på nyheter de velger å lese.
- På påstanden om at sosiale medier gjør en god jobb med å hjelpe dem å skille mellom fakta og fiksjon svarer 1 % *veldig enig*, 9 % *litt enig*, 35 % *litt uenig* og 37 % *veldig uenig*.
- De med VGS eller lavere utdanning har i noe større grad tro på at sosiale medier gjør en god jobb i å skille fakta og fiksjon (15 % *litt/veldig enig* mot tilsvarende 7 % hos øvrige).
- Kvinner deler oftere nyhetsartikler via sosiale nettverk (37 % mot 30 %), mens menn hyppigere stemmer i nettundersøkelser via nyhetssider eller sosiale nettverk (27 % mot 14 %).

Samhandling med barnas Internettbruk

- Foreldrene mener i **større grad enn barna at enhetene er for dyre og at Internett tar for mye tid**. De er også **mer bekymret for personvernet** på Internett enn det barna er.

- **I underkant av 15 år oppgis som gjennomsnittlig alder der foreldrene føler barna er gamle nok til å selv bestemme om nettsteder, sosiale medier, apper og spill.**
- Mennene i undersøkelsen er mer glad i å være i forkant av ny teknologi (64 % litt/veldig enig mot 36 % blant kvinnene). De har i større grad en oppfatning om at også barnet liker å være i forkant (70 % litt/veldig enig mot 61 % blant kvinnene).
- Kvinnene prøver i større grad enn mennene å begrense familiens bruk av digitale medier (51 % litt/veldig enig mot 35 % blant mennene).
- På spørsmål om de opplever at de er et dårlig forbilde for barnet sitt når det gjelder medie- og teknologivaner svarer 4 % *veldig enig*, 25 % *litt enig*, 31 % *litt uenig* og 21 % *veldig uenig*.
- 81 % blant foreldre under 40 år benytter seg av regler om hvor lenge/når barnet får være på nett.
- **26 % blant menn, og 29 % blant foreldre under 40 år benytter teknologi som sporer hvor barnet er (for eksempel GPS).** 22 % av alle foreldrene svarte ja på dette.

Negative opplevelser på Internett

- **Barn og foreldre er svært samstemte i andelen som oppgir at barna har blitt plaget eller opprørt over noe på nettet siste året. 21 % av barna oppgir å ha blitt plaget over noe på Internett, og 20 % svarer at deres barn har opplevet dette.**
- 97 % blant kvinnene og 91 % blant mennene føler i stor eller noen grad at de kan hjelpe barnet med å håndtere ting på nettet som plager eller opprører dem. Blant de over 50 år er tilsvarende kun 78 %. Her ser vi også at de med høyere utdanning føler seg bedre rustet (97 % mot 89 % blant de med VGS eller lavere).
- 39 % svarer ja på om barnet har hatt kontakt på Internett med noen som barnet ikke hadde møtt ansikt til ansikt først i løpet av det siste året. 18 % svarer vet ikke.
- **14 % svarer ja på om barnet har blitt behandlet på en sårende eller ekkel måte på Internett av noen det siste året. 22 % svarer vet ikke.**
- 6 % svarer ja på om barnet har sett en nettside eller nettdiskusjon det siste året hvor folk

snakker om eller viser måter å skade eller såre seg selv fysisk på. 26 % svarer vet ikke.

- Om barnet har sett nettsider/nettdiskusjoner om måter å være tynn på (f.eks. anorektisk (pro-ana) eller bulimisk (pro-mia), «thinspiration») det siste året svarer 5 % ja, 27 % svarer vet ikke.
- 7 % svarer ja på om barnet har sett en nettside eller nettdiskusjon det siste året hvor folk snakker om eller viser hatmeldinger som angriper bestemte grupper eller enkeltpersoner (f.eks. personer med annen hudfarge eller religion eller nasjonalitet). 24 % svarer vet ikke.
- 22 % svarer ja på om barnet det siste året har sett bilder på Internett som åpenbart er seksuelle. 43 % svarer vet ikke.
- 33 % svarer ja på om de er bekymret for at barnet avslører personopplysninger på nettet. 3 % svarer vet ikke.
- 30 % blant de med husstandsinntekt opptil 599' er bekymret for det å ha nok penger.
- 54 % blant kvinner og 64 % blant de under 40 år er bekymret for at det skal bli for mye Internettbruk for barna.
- 55 % blant menn er bekymret for at det skal bli for mye dataspill.
- 56 % blant de under 40 år, og 57 % blant de som svarer med barn i 9-10-årsalderen er bekymret for kontakt av fremmede for seksuelle formål.
- 42 % blant de under 40 år, 47 % blant de som svarer med barn i alderen 9-10 år og 43 % blant de som svarer med barn i alderen 11-12 år er bekymret for pornografi.
- 35 % av kvinnene, 42 % blant de under 40 år, 41 % blant de som svarer med barn i alderen 9-10 og 39 % blant de som svarer med barn i alderen 11-12 år er mest bekymret for forespørsel om seksuelle bilder, det vil si at barnet kan bli bedt om å sende seksuelle bilder/nakenbilder av seg selv til noen.

Trygghet på nett

- De fleste foreldre (77 %) får informasjon og råd om hvordan de kan hjelpe og støtte barnet sitt på Internett og holde ham/henne trygg gjennom familie eller venner, 39 % svarer fra barnet.
- Høyt utdannede får i større grad info og råd om hvordan de kan hjelpe og støtte barnet på Internett fra skole; tv, radio, aviser; myndigheter; velferdsorganisasjoner relativt til lavt utdannede.
- Menn ønsker i mindre grad enn kvinner å få info gjennom skole; tv/radio/aviser; velferdsorganisasjoner; produsenter/ forhandlere; familie/venner eller andre kilder. De er ikke overrepresentert på *Ja* på noen kilder.

13. TI TING Å TENKE PÅ

I denne rapporten presenterer vi noen av de overordnede tallene fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge i 2018. De gir et øyeblikksbilde av barn og unges erfaringer med Internett i Norge i dag. Prosjektet vil nå jobbe videre med dypere analyser av de norske funnene, og se disse i sammenheng med resultater fra parallelle undersøkelser i andre land.

Vi velger derfor å ikke konkludere, men heller peke på noen – av flere – områder hvor vi ser det er behov for ytterligere forskning og flere svar.

- 1. Digitale medier som integrert del i hverdagssamtalen** - Litt over halvparten av barna (55 %) sier at noen i familien hører på dem når de vil fortelle noe. Bare 1 av 5 sier at foreldrene har snakket med dem om hva de gjør på Internett. Færre enn 1 av 10 (7 %) har opplevd at foreldrene ofte har gjort felles aktiviteter med dem på Internett. Bare 1 av 4 (25 %) sier at foreldrene snakker med dem om hva de skal gjøre om noe på Internett plager dem eller gjør dem opprørt. Hvilke konsekvenser har det at Internett er en integrert del av hverdagen til barn, unge og voksne, men samtidig er noe det ikke snakkes om?
- 2. Dialogpotensialet mellom barn og voksne – hvem er der når man trenger hjelp?:** Barn og unge har generelt god kunnskap om nettbruk, inkludert kunnskap om hvordan de kan beskytte seg selv. Men når noe ubehagelig skjer, slik som digital mobbing, er det få som henvender seg til en voksen. Særlig lærerene oppleves som lite relevante. Bare 6 % av barna oppgir å ha snakket med en lærer. Det samme gjelder det å snakke med «noen som har det som jobb å hjelpe barn». Hvorfor oppleves ikke voksne generelt og lærere spesielt som relevante hjelpere for digitale problemer, og hvilke konsekvenser har dette?
- 3. Ferdigheter – er gutter flinkere enn jenter?:** Funnene fra undersøkelsen viser at digitale ferdigheter og kompetanse ikke er noe man er født med eller som kommer «intuitivt». Det er ferdigheter som må læres og øves på for at man skal beherske de ulike utfordringene og mulighetene som nettet bringer med seg. Det er store kjønnsforskjeller når det gjelder digitale ferdigheter blant norske barn og ungdom. Hva er årsaken til disse forskjellene, gitt at gutter og jenter bruker Internett like mye, og hvilke konsekvenser har dette?
- 4. Internett som seksuell arena.** Vi må anta at når den generelle kommunikasjonen mellom jevnaldrende i stor grad skjer via mobiltelefonen og Internett, så vil også flørtning, utforskning av seksualitet og etablering og opprettholdelse av kjæresteforhold også bruke de samme kanalene, på godt og vondt. Det inkluderer en økning i deling av seksuelle bilder og meldinger (sexting). Mange opplever dette som positivt, men det kan også få store negative konsekvenser for dem som er involvert. Hva, hvordan og på hvilken måte skal man formidle hva som er greit å dele, med hvem og hvordan, når mye av det som oppfattes som problematisk og til og med kan være ulovlig, oppleves positivt og spennende?
- 5. Erfaringer med hatefulle ytringer.** 34 % oppgir at de har sett hatefulle ytringer på nett i løpet av det siste året. I hvilken grad kommer barn og unges erfaringer med hatefulle ytringer på nett fra voksne brukere? Og hvilke konsekvenser har dette for barn og unge – og for deres muligheter til og ønsker om selv å ytre seg på nett?

6. **De sårbare barna.** Barn og unge er ingen ensartet gruppe. Tidligere forskning fra EU Kids har vist hvordan barn og unges håndtering av nettrisiko henger sammen med hvordan de har det utenfor nettet, og sårbarhet utenfor Internett kan gi sårbarhet på Internett. Psykisk helse og generell velferd er et element i dette. Hvordan kan man legge til rette for at de sårbare brukerne fanges opp og får den hjelp og støtten de trenger, uten at man forhindrer at de får ta del i nettets positive muligheter?
7. **Nettet som arena for anoreksi, selvskading og selvmord.** I 2010 lå Norge sammen med Tsjekkia høyest i Europa når det gjelder barn og unges erfaringer med skadelig brukergenerert innhold på nettet. Analyser viste også at barn og unge med slike erfaringer hadde dårligere psykisk helse enn andre, og oftere enn andre var involvert i digitale mobbesituasjoner. Siden 2010 har antall barn med slike erfaringer for alle kategorier gått betydelig opp i Norge – særlig blant jentene. Hvilke konsekvenser har slik nettbruk, i hvilken grad tar det tradisjonelle hjelpeapparatet hensyn til barns digitale liv og nettverk, og hva kan vi gjøre for å forhindre at barn og unge står i reell fare for å skade seg selv?
8. **Håndteringskompetanse.** Mange barn og unge vet ikke hva de skal gjøre når de opplever noe på nettet som ikke er bra for dem. For eksempel er det 36 % av dem som har sett andre bli mobbet på nettet som sier at de ikke visste hva de skulle gjøre. Hvem skal være ansvarlig for å styrke barn og unges kommunikative og proaktive håndteringskompetanse i møtet med nettrisiko?
9. **Å vokse opp med mobil og Internett – blir man påvirket?** Det finnes i dag ingen systematisk og langsiktig forskning på barn og unges mediebruk, og hvordan denne påvirker dem gjennom barndommen. Dette gjør at man vet lite om eventuelle langsiktige fordeler og ulemper denne bruken vil kunne ha.
10. **Stort sett går det bra.** De fleste barn føler seg trygge på nettet og opplever ikke risiko. Faktisk er det flere som oppgir at de føler seg trygge på Internett (92 %) enn hjemme (86 %). For stor oppmerksomhet om risiko blant forskere, myndigheter, politikere, foreldre og lærere kan virke fremmedgjørende for barn som opplever Internett som en positiv sosial arena. Hvordan kan vi sikre at de som opplever risiko får hjelp og støtte, uten at vi ødelegger for de positive sidene - og hvordan kan vi vite hvilke barn som trenger hjelp og når de trenger den?

REFERANSER

- Aufderheide, P. (1992, 7-9. December). *Media literacy: A report of the national leadership conference on media literacy. Part II: Proceedings and Next Steps*. Paper presented under the Aspen Media Literacy Conference, Queenstown, Maryland.
- Barbovschi, M., Marinescu, V., Velicu, A., & Laszlo, E. (2012). Meeting New Contacts Online. i S. Livingstone, L. Haddon & A. Görzig (Red.), *Children, Risk and safety on the Internet* (s. 177-189). Bristol: Policy Press.
- Bedrosova, M., Machackova, H., Dedkova, L., & Smahel, D. (2017). Cognitive testing of EU Kids Online IV survey modules (s. 18).
- d'Haenens, L., Vandoninck, S., & Donoso, V. (2013). How to cope and build online resilience? *EU Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/48115/>: London School of Economics and Political Science.
- Engen, B. K., Giæver, T., Hilde, & Mifsud, L. (Red.). (2017). *Digital dømmekraft*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V., Livingstone, S., & and members of the EU Kids Online network. (2011). Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the *EU Kids Online* survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European Countries *Eu Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/39356/>: London School of Economics and Political Science.
- Helsper, E., Kalmus, V., Hasebrink, U., Sagvari, B., & de Haan, J. (2013). Country classification: opportunities, risks, harm and parental mediation *EU Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/52023/>: London School of Economics and Political Science.
- Kardefelt-Winther, D. (2013). A conceptual and methodological critique of internet addiction research: Towards a model of compensatory internet use. *Computers in Human Behavior*, 31, s. 351-354. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.10.059>
- Kofoed, J., & Staksrud, E. (2018). 'We always torment different people, so by definition, we are no bullies': The problem of definitions in cyberbullying research. *New Media & Society*, 0(online), s. 1-15. doi: 10.1177/1461444818810026
- Leaver, T. (2017). Intimate Surveillance: Normalizing Parental Monitoring and Mediation of Infants Online. *Social Media + Society*, 3(2), s. 2056305117707192. doi: 10.1177/2056305117707192
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011a). Risk and safety on the internet. The perspective of European children. Full findings from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents *EU Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/33731/>: London School of Economics and Political Science.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011b). Technical Report and User Guide: The 2010 EU Kids Online Survey. A report on the design and implementation of the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries *EU Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/45270/>: London School of Economics and Political Science.
- Livingstone, S., Kirwil, L., Ponte, C., & Staksrud, E. (2014). In their own words : What bothers children online? *European Journal of Communication*, 29(3), s. 271-288. doi: 10.1177/0267323114521045
- Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (2017a). European research on children's internet use: Assessing the past, anticipating the future. *New Media & Society*, s. 1-20. doi: 10.1177/1461444816685930
- Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (2017b). European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New Media and Society*, s. 1-20. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1461444816685930>
- Livingstone, S., Ólafsson, K., Helsper, E. J., Lupiáñez-Villanueva, F., Veltri, G. A., & Folkvord, F. (2017). Maximizing Opportunities and Minimizing Risks for Children Online: The Role of Digital Skills in Emerging Strategies of Parental Mediation. *Journal of Communication*, 67(1), s. 82-105. doi: 10.1111/jcom.12277
- Livingstone, S., Ólafsson, K., & Staksrud, E. (2011). Social Networking, Age and Privacy *EU Kids Online*. London: LSE.
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2014). Net Children Go Mobile: Risks and opportunities (2nd nr.). Milano: Educatt.
- Mascheroni, G., & Vincent, J. (2016). Perpetual contact as a communicative affordance: Opportunities, constraints, and emotions. *Mobile Media & Communication*, 4(3), s. 310-326. doi: 10.1177/2050157916639347

- Menesini, E. (2012). Cyberbullying: The right value of the phenomenon. Comments on the paper "Cyberbullying: An overrated phenomenon?". *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), s. 544-552. doi: 10.1080/17405629.2012.706449
- Ní Bhroin, N., & Middelboe, M. R. (2018). Digital Natives or Naïve Experts? Exploring how Norwegian children (aged understand the Internet. EU Kids Online 2018. <http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/norway-report.pdf>: Department of media and communication, University of Oslo and EU Kids Online.
- Olweus, D. (2012). Cyberbullying: An overrated phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), s. 520-538. doi: 10.1080/17405629.2012.682358
- Smahel, D., Helsper, E., Green, L., Kalmus, V., Blinka, L., & Ólafsson, K. (2012). Excessive Internet Use Among European Children. . London: EU kids Online.
- Smith, P. K., del Barrio, C., Tokunaga, R., Bauman, S., Walker, J., & Cross, D. (2013). *Principles of cyberbullying research: Definition, measures, and methods* (Vol. null).
- Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing: Hvem Hvor, Hvordan, Hvorfor – og hva kan voksne gjøre?* Oslo: Kommuneforlaget.
- Staksrud, E. (2017). Et gagns digitalt menneske? i B. K. Engen, T. Giæver, Hilde & L. Mifsud (Red.), *Digital dømmekraft* (s. 168-183). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Staksrud, E., Livingstone, S., Haddon, L., & Ólafsson, K. (2009). What Do We Know About Children's Use of Online Technologies? A Report on Data Availability and Research Gaps in Europe (2nd edition) *European Research on Cultural, Contextual and Risk Issues in Children's Safe Use of the Internet and New Media (2006-2009)*. LSE, London: EU Kids Online (EC Safer Internet plus Programme Deliverable D1.1).
- Staksrud, E., & Ólafsson, K. (2016). Hva kjennetegner europeiske barn som har erfaring med nettsider hvor folk diskuterer måter å ta sitt eget liv på? *Suicidologi*, 21(2), s. 36-43.
- Sunstein, C. R. (2017). *#Republic. Divided Democracy in the Age of Social Media*. New Jersey: Princeto University Press.
- van Deursen, A. J. A. M., Helsper, E. J., & Eynon, R. (2016). Development and validation of the Internet Skills Scale (ISS). *Information, Communication & Society*, 19(6), s. 804-823. doi: 10.1080/1369118X.2015.1078834
- Vettenranta, S. (Red.). (2007). *Mediedanning og mediepedagogikk. Fra digital begeistring til kritisk dømmekraft*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vincent, J., & Fortunati, L. (2009). *Electronic Emotion: The Mediation of Emotion via Information and Communication Technologies*. Oxford: Peter Lang.
- Wolak, J., Mitchell, K. J., & Finkelhor, D. (2007). Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *J Adolesc Health*, 41(6 Suppl 1), s. S51-58. doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.019
- Ybarra, M. L., Boyd, D., Korchmaros, J. D., & Oppenheim, J. (2012). Defining and measuring cyberbullying within the larger context of bullying victimization. *Journal of Adolescent Health*, 51(1), s. 53-58. doi: 10.1016/j.jadohealth.2011.12.031

Co-funded by the European Union

THE LONDON SCHOOL
OF ECONOMICS AND
POLITICAL SCIENCE ■

